

A tartalomból

Elemző:

Csapó E.: A trianoni döntés mélységei	3. oldal
Kelet kapuja Budapest	5. oldal
Borbély Zs. A.: Ki a távirányított – az RDMSZ vagy az EMNT?	8. oldal
Markó Béla írása és Ágoston András kommentárja	11. oldal
Szász I. T. naplójegyzetei	16. oldal
Iskolaügy ma és a múltban:	
Szathmáry P. nyílt levele a magyarországi oktatás ügyében	20. oldal
Önálló magyar tagozat a MOGYE-n?	24. oldal
Serdült B. É. értékörzője	27. oldal
In memoriam: Huber András	32. oldal
Vinceffy Endre	36. oldal
Műhely: Cherchez la femme (Szócs K. írása)	38. oldal
Az elveszett paradicsomról – interjú Kiss J. Botond biológussal	42. oldal
Irodalom: Cholnoky Viktor	52. oldal

A ráckevei Árpád-szobor, készült a millenium alkalmával, 1896-ban

Ady Endre *Intés az őrzőkhöz* (Részlet)

Őrzők, vigyázatok a strázsán,
Csillag-szórók az éjszakák,
Kik meg nem halhatnak soha,
Őzött elevenek és holtak,
Szívek távoli mosolya,
Reátok néz, aggódva árván,
Őrzők, vigyázatok a strázsán.
Az Élet él s élni akar

Nem azért adott annyi szépet,
Hogy átvádoljanak most rajta
Véres s ostoba feneségek.
S a csillag-szóró éjszakák
Ma sem engedik feledtetni
Az ember Szépbe-szőtt hitét,
S akik még vagytok, őrzőn, árván,
Őrzők vigyázatok a strázsán.

Mezőberény

Az idei Berényi Napok szervezésében is aktívan részt vesz a Mezőberényi Erdélyi Kör.

Az előző évektől eltérően, utánpótlás labdarúgó torna helyett most nemzetközi edzői találkozót szerveztünk augusztus 18–19-én. Három országból érkeztek vendégek, akik között kiemelkedő személyiségeket köszönthettünk. A rendezvény fővédnöke Buzánszky Jenő, az Aranycsapat tagja, a Nemzet Sportolója volt. Vendégeink voltak továbbá Egervári Sándor szövetségi kapitány, Végh Zoltán válogatott kapus, az NB I rekordere, Csiki Zsolt, a Marosvásárhelyi Sportiskola igazgatója, a Székelyudvarhelyi Sportiskola edzői, német testvérvárosunk, Gronau labdarúgó szakemberei, Békés és a környező megyék labdarúgó vezetői, edzői.

*

4 éves a székelykapu! Augusztus 20-án az előző évek hagyományai szerint rövid ünnepség keretében emlékeztünk a mesterekre és mindazokra, akik önzetlen támogatásukkal hozzájárultak a remek népművészeti alkotás megvalósításához. Lázárné Skorka Katalin evangélikus lelkész imáját követően a mező-

berényi Leg a Láb Néptáncsoport tehetséges fiataljai erdélyi táncokkal szórakoztatták az ünnepség résztvevőit.

Utána közös flekkenezésre invitáltuk a résztvevőket.

A fényképen a 4 évvel ezelőtt felavatott kapu látható, mely ma is eredeti pompájában díszleg Mezőberényben a Városi Liget bejáratánál. Adja Isten, hogy sokáig így legyen!

*Kajlik Péter,
a Mezőberényi Erdélyi Kör elnöke*

Sopron

A Soproni Erdélyi Kör a következő programokat tervezi az őszi időszak első hónapjaiban:

Szeptember 18-án az Erdélyi Házban gyűjteményes kiállítás megnyitójára kerül sor. Az Erdélyi Kör bemutatja a tulajdonában levő, adományok útján szerzett képgyűjteményét. Ez a kiállítás a jelenlegi, a néhai Szabó Béla által festett Erdélyi fejedelmek c. kiállítást váltja.

Szeptember 21-én kerül sor Orbán Júlia, Radnóti- és Latinovits díjas versmondó Kazinczy Ferencről szóló irodalmi emlékműsorára Nyelvédésanyánk címmel.

Szeptember 30-án a Soproni Erdélyi Kör és a Soproni Kálvin kör közösen állít örök emléket az öt éve elhunyt Sütő Andrásnak. A mellszobor Bocskay Vince alkotása és a soproni Református templommal szemben, a Deák tér végében kerül felavatásra.

Október 19-én Szász István Tas a most készülő könyvének Trianonnal foglalkozó fejezetét ismerteti *Türelmes társalgás Trianont taglala* címmel. A szerző kapcsolódó verseit elmondja Össz Enikő színművésznő.

Dr. Úry Előd

Siófok

Áprilisban összejevetelt tartottunk, melyre meghívtuk a Siófoki Könyvtár vezetőjét. Kovács Emőke ismertette a szeptemberben nyíló új könyvtárat, mely elmondása szerint hazánk egyik legmodernebb könyvtára lesz, egyben

meghívta Egyesületünket a szeptemberi megnyitóra, hogy erről személyesen is meggyőződhessünk.

Június 4-én felejthetetlen kerti partit rendeztünk Balatonendrén, dr. Barttha Samu elnökségi tagunk gyönyörű, környékével egy kicsit az erdélyi tájakra emlékeztető otthonában. Természetesen Trianonról sem feledkeztünk meg.

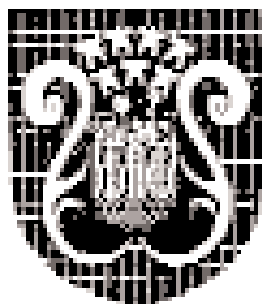

Zászlóavatási ünnepünkön egy pöttyömnyi kislány, az alig két éves Eröss Eszterke énekelte a Himnuszt, amitől mi felnőttek úgy meghatódtunk, hogy már csak a Székely Himnusznál tudtunk az éneklésbe bekapcsolódni és a kicsi leánykának segíteni (bár Ő ezt is hibátlanul végigénekelte)

A megemlékezést dr. Páll Attila tartotta, a megszokott szövegektől egy kicsit eltérően. Július. 23-án újra kerti mulatság, újra Balatonendréd. Egy, az év nagyrésztében külföldön dolgozó tagtársunk hívott meg bennünket. Ahogy mondani szokták, a „miccs”, a flekken fogyott, a sör, a bor folyt, az asszonyok ismét kitétek magukért a finom pogácsákkal, süteményekkel.

Siófok város minden nyáron hagyományosan vendégül lát egy erdélyi örömmény gyerekcsoportot. Így volt ez idén is. Egy kis ajándékkal mi is hozzájárultunk, hogy a gyerekek minél jobban érezzék magukat a Magyar Tenger partján. Melyhez hasonló jókat kíván a Kör elnöke:

Ármánkó Dávid

Szerkesztőbizottság:

Dr. Kövesdy Pál főszerkesztő, B. Osvát Ágnes (irodalom és gyermekoldal)

Kiadja az EKOSZ elnöksége

Alapító főszerkesztő: Orbán László

Levelezési cím: Dr. Kövesdy Pál – 7100 Szekszárd, Otthon u. 2. Tél./fax: (36) 74/417-705

E-mail: ekosz@tolna.net

A kiadásért felel a lap főszerkesztője

ISSN 1416-4698

Nyomdai előkészítés: Galamb Marietta • Nyomdai munkák: Böcz Nyomda, Szekszárd

Csapó Endre

A trianoni döntés mélységei

Mottó: „Nem történelemben érdemesült népekre van szükség, hanem olyanokra, amelyeket könnyű irányítani.”

A nemzeti kisebbségek nyelvének, kultúrájának védelmét hangsúlyozta a nemzetpolitikáért felelős miniszterelnök-helyettes április 14-én Budapesten a Kulturális sokszínűség esélyei az Európai Unióban című konferencián.

Semjén Zsolt azt mondta: a kisebbségeket érintő kérdésekben mind a nemzetközi, mind a hazai politikában el kell kerülni a kozmopolita és a szélsőséges, nacionalista nézeteket.

„Az egyes országok és nemzetek határai nem esnek egybe, ebből kifolyólag a nemzeti kultúrák szélesebbek, mint az államhatárok. Viszont ha azt mondjuk, hogy a nemzeti lét érték, akkor azt is mondanunk kell, hogy a nemzetiségi lét is az. Miután mind a kettő védendő, éppen az egyetemes emberiség kultúrájának a védelmében szükséges a kisebbségi nyelvek, hagyományok, kultúrák és közösségeknek a védelme” – jelentette ki

Ennek a kijelentésnek ma már alkotmányos alapja van (Magyarország Alaptörvénye, Alapvetés D cikk):

„Magyarország az egységes magyar nemzet összetartozását szem előtt tartva felelősséget visel a határain kívül élő magyarok sorsáért, elősegíti közösségeik fennmaradását és fejlődését, támogatja magyarságuk megőrzésére irányuló törekvéseiket, egyéni és közösségi jogaik érvényesítését, közösségi önkormányzataik létrehozását, a szülőföldön való boldogulásukat, valamint előmozdítja együttműködésüket egymással és Magyarországgal.”

Ebből következik, hogy a magyar nemzet vállairól annyi trianoni teher esik le, amennyit a nyitott határoknak köszönhetően, elszánt akarattal levett magáról. Ehhez jó, ha tudjuk, kik, miért és hogyan tették ezt velünk.

Tehát, a magyar nemzet határai nem esnek egybe a magyar államhatárokkal. A magyar nemzet határai évszázadok óta nem esnek egybe az államhatárokkal. A történelmi Magyarország nem etnikai alapon határozta meg földrajzi létét, hanem mindig a korszellemnek megfelelően, úgy egészében a Szent Korona országa néven alkotott jogrendet, ami az európai nemzetközi rend része volt 1920-ig. Mindamellet ez az ország minden egyes elnevezésével, a külvilág tudatában is, egyértelműen a magyarok országa volt, noha területén betelepülés, befogadás révén más népek is (kunok, jászok, rutének, tótok, szászok, cipszerek, rácok, horvátok, oláhok, svábok stb.) jelen voltak, beilleszkedve, beolvadva.

A Szent Korona országa középkori történetében alkalmanként külső tartományokkal is gyarapodott, majd Mohács után, idegen megszállás folytán, átmenetileg hosszabb-rövidebb időre csorbult a magyar királyi hatalom, de fennállt állandó jelleggel – legalább is jogilag – a Nagy-Magyarország-térképről ismert alakjában. Ennek határai közt vált számottevő középhatalommá a Magyar Királyság, Horvátországgal együtt, majd perszonálunióban a Habsburg-birodalommal, Osztrák-Magyar Monarchia néven 1867-től az első világháborús összeomlásig. Ebben a minőségében élte meg ez az ország négy évtizedre a gazdasági fellendülés időszakát. Ezt törte meg a Közép-Európa rendjét ledönteni rendelt világháború.

Európa történelme nem ismer hosszú nyugalmas időszaka-

kat. A földrész tartós állami szerkezete a IX. és X. században alakult ki. Szinte bűvös kerek ezer évre rá, Európa keresztény államszerkezete a XIX. és XX. század folyamán művileg (forradalmak és világháborúk által) összeomlik. Ennek a folyamatnak szomorú fejezete a Magyar Királyság felbomlása.

Trianon az új szerkezet (nemzetközi szabványra kötelezett és irányított, előbb-utóbb köztársasággá tett országok füzére) egyik alkotó eleme. Az európai államok rendjének a kereszténység adott erkölcsi alapot, ennek szerepét ma a liberalizmus tölti be. Ez nem máról holnapra jött létre. Előbb jött a nacionalizmus, azt követte a kollektivizmus. Ez utóbbi egy undorító változatával megbukott, további változatok jönnek.

Nemzetállamok

A többnemzetiségű királysági államok rendjét a nemzetállamok rendje váltotta le. Tetszetős programmal indult, azt tekinti céljának, hogy fenntartsa, megvédje és megőrizze az állam határain belül élő nemzetet. Ez így feltételezi, hogy az állam határai és a nemzet határai egybeesnek, továbbá, hogy az állam polgárai egységes kultúra részesei. Legalább elvileg, de ha mégsem (mint a legtöbb esetben), akkor életbe lép a homogenizáló program: egységes nyelv, egységes kultúra létrehozása.

Hivatalos megfogalmazás szerint: – A nemzetállam a jelen korban egyetlen oktatási rendszerrel, egységes nyelvvel, egységes váltópénzzel, közigazgatással és gazdasággal, egységesített népesség-nyilvántartással, jól körülhatárolt területtel, minden állampolgárra nézve egységes jogrenddel bír, amelynek legitimációs alapja egy ideológia: a nacionalizmus.

Itt megjegyezzük, hogy ez nem lehet minden állam sajátja, például a kommunista államrendben voltak nacionalista államok (Csehszlovákia, Románia, Jugoszlávia) és a nacionalizmus bűnében állandóan elmarasztalt, minden nemzeti megnyilatkozástól eltiltottak (mint például Magyarország).

Már **A. de Toqueville** rámutatott arra, hogy az új polgári rend és állam kialakulása pontosan olyan képet mutat, mint egy vallási forradalom: „A francia forradalom olyan politikai forradalom, amely a vallási forradalmak módjára zajlott le, s ezek jellegzetességeit öltötte magára”. Legfőbb jellemzője, hogy országoktól, népektől és kortól függetlenül kutatta és határozta meg, hogy milyen jogai és kötelességei vannak az embernek, mint politikai szereplőnek (ld. Emberi jogok kiáltványa). Átlépve a területiség korlátjait, egyetemes alapelveket fogalmazott meg, s ezáltal új ideológiát teremtett a modern állam-szerveződés számára. Az univerzális rendező elv önmagában azonban csupán a régi rend lerombolására alkalmas, de nélküli azon partikuláris értékeket, amelyek mentén a társadalom újjászerveződése végbemehet. A partikularitás a helyi tradíciók (lokalitás) mentén jelentkezik. **E. Burke** bírálata a francia forradalom eseményeinek taglalásakor éppen erre a tényre hívta fel a figyelmet.

A francia forradalom eszmerendjében nincs helye a monarchiáknak. Az a tény, hogy a forradalmat követő másfél évszázad alatt Európa a monarchiák rendjéből a köztársaságok rendjébe jutott, és hogy ezek a változások forradalmak és háborúk által jöttek létre, arra utal, hogy mindezt célzott politika hozta létre, ami mögött megvolt a megfelelő erő.

A parlamenti demokrácia nagyon alkalmas arra, hogy az üzleti élet befolyást gyakoroljon az állami adminisztrációra. A parlamenti hatalom valójában párthatalom. A pártok által hatalomra kerülő politikai elit gyakran nem azonos az ország szellemi elitjével. A nemzetközi ideológiák pártjai gyakran árulói lesznek országuk érdekeinek.

Európa azáltal tett szert mai állami rendjére, hogy megalakította a nemzetállam fogalmát, ami egy-egy erősebb nép képessége erős államot létrehozni több kisebb nép magába olvasztásával. Ez tette a soknépű Franciaországot egységes országgá. Franciaország sikeresen eltüntette nemzetiségeit. Erről olvassuk az alábbiakat a Nyugati jelen c. erdélyi újságban:

„Bretonok, németek, korzikai olaszok, baszkok, katalánok, flamandok: etnikai sokszínűség terén egyetlen európai ország sem vetélkedhet Franciaországgal, hiszen egyetlen országban sincs annyi különböző etnikum, mint Franciaországban. A nemzeti kisebbség, nyelvi közösség fogalma mégis ismeretlen: hivatalosan egyáltalán nem létezik etnikai kisebbség, mindenki francia, csakis francia és kötelezően francia. Sőt, az egységes nemzetállam vallásában nevelt franciák bizony meglepődnek, ha országuk nyelvi és etnikai tarkaságáról hallanának, s a sokszínűség hallatán legfeljebb a – megjelenésre is színes – jelentős bevándorló közösségre gondolnának, semmiképpen sem az őslakosság valamelyik csoportjára.

Franciaország az egynyelvű egységes nemzetállam fogalmának megalkotója, amit később mások is követtek, szinte mindig súlyos etnikai konfliktusokat eredményezve. A központosítás oly erős, a nemzetállam fogalma oly merev, hogy az utóbbi évtizedek olvadása ellenére Franciaország továbbra is vitathatatlan »minta« a kisebbségi elnyomás terén.

Több mint kétszáz évig Franciaországban szó sem lehetett kisebbségekről vagy nyelvi közösségekről. Iskola csakis franciául működött, ahol a kisebbségi nyelveket még tantárgyként sem oktatták. Európa egyetlen országa sem folytatott ennyire szélsőséges kisebbség-elnyomó politikát: a többi nemzetállami berendezkedési országokban – mint például Románia, Szlovákia, stb. – még a legdurvább nacionalizmus idején is voltak kisebbségi iskolák. Franciaországban viszont soha! Autonómiáról meg szó sem lehet az agyonközpontosított Franciaországban: a merev központosítás ugyanis a jakobinizmus másik érinthetetlen »szent tehene«.

Ennek ellenére Franciaország szította Magyarország nemzetiségeit annak állami rendje ellen, buzdította azokat jogaik kiharcolására. De a magyarok panaszai a kisantant államokból Franciországból (és mindenütt nyugaton) süket fülekre találnak azóta is.

A helyzet Magyarországon

„Megalapozott becslések szerint a Magyar Királyság Horvátországgal, Szlavóniával és a Határőrvidékkel együtt számított 8 millió lakosából a XIX. század legelején csak mintegy 42% tartozott a magyar anyanyelvűek közé. A többiek horvátok és szerbek (18,5%), szlovákok (14%), románok (10%), németek (9%), ruszinok (4%), valamint vendek és egyéb nemzetiségűek

(2,5%) voltak. Az Erdélyi Nagyfejedelemségben, ahol kicsit több mint másfél millióan laktak, a magyarok ennél is kisebb arányban képviseltették magukat: az összlakosságnak mindössze 36%-át tették ki, miközben a románok 53, a szászok pedig 9%-át. A történeti magyar államrészek lakosságának tehát mindösszesen 39, Horvátország és a Határőrvidék nélkül pedig 48%-át adták a magyar anyanyelvűek.” (Romsics Ignác: Nemzet és állam a modern magyar történelemben.)

Számoljunk a 48 százalékkal. Sokkal jobb volt ez az arány, mint Franciaországban a francia nyelvet beszélő vezető nemzetiség aránya a többihez. Az „államnyelv” megvalósításának sikeres útja tehát a barbár, véres kultúrterror, üldözés, erőszak.

Ami Franciaország és Anglia történetében végighúzódik, Magyarországon még szándékként sem fordult elő.

Internacionalisták behatolása az államok életébe

Az ipari forradalommal együtt felnövő politikai-pénzügyi kapitalizmus érvényre jutásával a gazdaságilag (tengeri kereskedelem által) gyorsan gyarapodó államok kiépítették a maguk számára alkalmas rendszert, amit ráerőltetnek mai napig is mindazon országokra, amelyek terjeszkedésük útjában vannak. A nyugati nagyhatalmak alkotta – nevezzük így – Egyetemes Rendező Elv a köztársasági államformát tekintette haladónak, és hirdette demokráciának, vagyis népuralomnak. A „népuralom” úgy értelmezendő, hogy a nép önmagát igazgatja. Ez a politikai perpetuum mobile kötelező vallás lett, amelynek terjesztése, bármilyen eszközzel, a keresztesháborúk szent vállalkozása mintájára üdvösséges cselekedetnek számít. A jelenleg folyó háborúk is a demokrácia uralmát terjesztik.

Magyarország esetében egy »package deal« (csomagterv - a szerk.) volt a Magyar Királyság mint állam felszámolása, mert prioritásként együtt járt újabb nemzetállamok létrehozásával. Az egyetemes rendező elvnek megfelelően a Versailles-i békék által létrejött új államok a következő negyed évszázad elteltével rendre köztársaságá lettek. Mináltal természetesen Franciaországot tekintették, alkotmányukban szerepel az „egyetlen államalkotó nemzet”, és az „államvallás”.

A magyarországi internacionalista mozgalmak koraérett ferges gyümölcse volt a Károlyi-féle köztársaság ráerőszakolása a háborús megpróbáltatottságtól tehetetlen magyar társadalomra. A balga gróf azt hitte, ha békeszándékunkat azal demonstráljuk, hogy széteszlatjuk a katonaságot és demokratává, köztársasággá válunk, átjutunk a győztes oldalra.

A környező államok haderőinek bevonulását a belgrádi egyezmény tette lehetővé, amit 1918. november 13-án írt alá Linder Béla hadügyminiszter, a magyar kormány megbízottja (aki feloszlatta a magyar katonaságot). Ebben Magyarország hozzájárult a demarkációs vonalak és demilitarizált övezetek antant-csapatok általi megszállásához. A román hadmozdulatok már december 13-án megindultak (ekkor még antant haderőnek beállítva magukat), mindössze 5–6000 fős rosszul felszerelt, gyűlévész erővel szállták meg Erdélyt, és vonultak folyamatosan nyugat felé. Philippe Berthelot december 23-án tájékoztatta Károlyi Mihályt: a román hadseregnek megadta az engedélyt arra, hogy a november 13-i egyezmény által előírt demarkációs vonalakat átlépje. A Román Királyság már december 13-án proklamálta Erdély és a Regát egyesülését. (Forrás: Wikipedia, Trianon.)

Az sem segített Magyarországon – amit pedig Károlyi remélt – hogy a balga miniszterelnök átadta a kormányhatal-

mat a bolsevistáknak. Van olyan feltevés, hogy emiatt büntették a nyugati demokráciák Magyarországot. Nem így volt. Amikor Kun Béla kérte a győztes hatalmakat, ismerjék el a Tanácsköztársaságot legálisnak, annak megtárgyalásán **Lloyd George** angol miniszterelnök így szólt: „*Nem jelenthetjük ki azt, hogy sohasem fogunk elismerni egy tanácskormányt. Bármennyire tökéletes is egy ilyenfajta kormány, végeredményben mégis inkább képviseleti jellegű, mint amilyen a cári kormány volt.*” Az angol monarchia miniszterelnöke mondta ki ezt az ítéletet az orosz monarchiáról, a bolsevizmus érdekében.

Ebben van Trianon jelentősége: a forradalom-alkotta demokrácia a forradalom-alkotta bolsevizmust népképviseleti téren többre értékeli, mint a monarchiát. Az angol állam kü-

lönleges élőlény, demokrata, de amikor Labour kormányzata van, a bolsevistáknak nincs problémájuk. Amikor Magyarországot szétesztették, Labour-kormány uralkodott. A második, visszacsontkító békeszerződés idején ugyancsak munkáspárti miniszterelnöke volt Britannának, Clement Richard Attlee, aki ráadásul a Labour Party vezéréként a nemzetközi baloldal nagy embere volt. Akkor is az Egyetemes Rendező Elv működött.

Trianon történelmi tragédia volt, a Párizsból kiinduló politikai internacionalizmus világhódító nyomulásának mellékes epizódja ugyan, de ami – megismétlésével és máig ható következményeivel – Magyarország számára végzetes csapás volt.

(Magyar Élet, június 3.)

Csapó Endre

Kelet kapuja Budapest

Kétoldalú megállapodásokat írtak alá Kína és Magyarország között

(Rövidített szöveg)

Furcsa dolgok mennek végbe a világban, a politika nem mindig tudja sikerre vinni a gazdasági életet.

Az első világháború győztes hatalmait a nagy zsákmány ellenére gazdasági válság gyötörte, ami magával sodorta a vesztes országokat is. Ebből keresve a kiutat, egyik győztes (olasz) és egyik vesztes (német) ország a hazai (nemzeti) alapokra építkezve nagyon rövid idő alatt, nagyon eredményesen helyreállította gazdasági életét, ami másokat is példája követésére készítetett. Háborúba torkollott a renddel ellentétes kísérlet, ami a harmadik útként jelölt gazdasági megoldás tilalmát eredményezte.

A második világháborút követően, a nemzetköziség szellemében, két – módszereiben szögesen ellentétes – gazdasági rendszer maradt győztesen, hogy majd látványos vetélkedőben váljon – egyik vagy együtt – a világ gazdasági életének meghatározó, kizárólagos szisztémájává. A győztesek nyugati táborában a szabadkereskedelem, a keleti táborban a kötött államkapitalizmus elméletét követő rendszerrel indult a küzdelem. Érdekes, hogy végül a Szovjetunió összeomlott államkapitalizmusával, Kína viszont sikeres államkapitalizmusával épült be a globális pénzügyi rendszerbe.

Ám jó lesz óvatosabban bánni egy ilyen egyszerűsítéssel, Mao uralmának szélsőséges kommunizmusa hetven millió kínai életébe került. Utódai a gazdaság kérdéseit kiszabadították a politikai doktrína gúzsából, aminek során a kommunizmus eszmei tartalma mind hígabb lett. Kína egyelőre olcsó munkaerővel közelít, de a jövőben fogyasztói tömegével vonul be a világ gazdaság egészébe, ma még kiszámíthatatlan következményekkel.

A kínai miniszterelnök március 14-én jelentette ki, hogy a politikai rendszer átalakítása semmiképpen nem könnyű feladat egy 1,3 milliárdos országban. Mint mondta: a gazdasági és a politikai reform végrehajtása összehangoltan kell hogy történjen. Hozzátette ugyanakkor: a politikai átalakítás feltétele az eredményes gazdasági átalakulásnak. Mondhatjuk: ez a kommunizmus kezelése kínai módon?

Dr. Drábik János elemzése szerint: „*Kína gazdasági sikerei*

jelentősen függnnek a nyugati tőke és technológia beáramlásától. Nagy-Kína úton van afelé, hogy az eurázsiai térség vezető hatalma legyen. Nyomás alá helyezheti szomszédait, de megelégedhet azzal is, hogy a befolyás gyakorlásának közvetettebb módját válassza. Egy Nagy-Kína által gyakorolt befolyás egybeesik Amerika geostratégiai érdekeivel Euráziában. Így például Kína Közép-Ázsiában korlátozza Oroszország cselekvési szabadságát. Ez amerikai érdeket is szolgál, mert az Egyesült Államok ki akarja terjeszteni gazdasági, pénzügyi, politikai és katonai hegemóniáját erre az eddig tőle elzárt térségre. Kínának ebben a térségben és a Perzsa-öböl térségében megegyeznek az érdekei Amerika érdekeivel. Szabad utat kell biztosítani az olajtermelő régióba, és fenn kell tartani e térség politikai stabilitását.”

„*Kínának piacra és befektetési terepre van szüksége, hogy űzze-hajtsa a saját és a világ gazdaságát, mivel a legendás tízszázalékos GDP-bővülés számára élet és halál kérdése. Ha a nyugatiak nem vásárolnak tőle, akkor elmarad a fejlődés, ez feszültségeket kelt odahaza, ami súlyos eredményekkel járhat, így Peking elemi érdeke, hogy kihúzza a csávéból a megrekedt európai gazdaságot. Mondjuk friss pénzzel, amely mindig jól jön az adósságok hálójában vergődő öreg kontinensnek. Kína nem jóléti intézet, hanem egy érdekeit védő gazdasági nagyhatalom, amely most Magyarországon fogja megvetni a lábát, hivatalosan is.*” (Sitkei Levente, Magyar Nemzet.)

Mindezek előre bocsátása után érzékeljük, hogy a magyar kormány Kína-politikája nem jelent szembehelyezkedést Amerika szándékaival. Az Eurázsia (tehát a teljes európai és ázsiai földrész) feletti amerikai ellenőrzés politikai légkörében az egységesülő Európának és a gazdaságilag fellendülő Kínának a jelenlegi minimális, majd még a jövőben sokszorosabb kapcsolata is az uralkodó világpolitika keretein belül van. Ez a kapcsolat gazdasági, amiben politikai-ideológiai vonatkozásoknak nincs tere. Az EU–Kína kapcsolatot beindító Eu-orzágnak, tehát Magyarországnak méretes előnyt biztosít a kapu szerep, amiről (...) június utolsó hétvégéjén Magyarország és Kína tizenkét megállapodást kötött konkrét programokról, befektetési alapokról és pénzügyi keretekről. (...)

A kérdésre, hogy a tárgyalásokon szó esett-e ideológiai kérdésekről, **Orbán Viktor** így válaszolt: „*Abban értettünk egyet, hogy tiszteletben tartjuk egymás politikáját, és ez jelenti az elvi alapját az együttműködésünknek*”. (...) Elmondta, hogy Kína Magyarországon kívánja létrehozni közép-európai logisztikai-közlekedési platformját. Hozzátette: a kétoldalú kereskedelmi forgalom megkészszerzéséhez szükséges pénzügyi feltételeket Kína biztosítja. „Történelmi segítséget kapunk Kínától” – szögezte le Orbán Viktor, és kiemelte: „*Magyarország számára fontos, hogy Kína hajlandó magyar államkötvényeket vásárolni. Magyarország képes finanszírozni magát a pénzügyi piacokról*”. A kínai kötvényszerzésről kapcsolatban pedig megjegyezte: „*ezzel a magam részéről az ország finanszírozásának középtávú bizonytalanságát eltűnni látom*”. Azt mondta, Magyarországnak ez a biztonság kell ahhoz, hogy bátran végig tudjon menni a gazdaság újjászervezésének útján, „*a magyar gazdaság újjászervezésének programja nem akadhat el pénzügyi bizonytalanság miatt*”. (...)

A Kínai Népköztársaság egyik legnagyobb vállalatcsoportjának számító HNA Group tevékenységi köre felöleli a légiközlekedés, ingatlanfejlesztés és -üzemeltetés, logisztika, turizmus és pénzügyi szolgáltatások területeit. A Demján Csoporttal karöltve a felek nagyszabású fejlesztéseket terveznek a logisztika, a reptérfejlesztés, a légiközlekedés, a hotel- és bevásárlóközpont építés, a közlekedési infrastruktúrafejlesztés és a pénzügyi szolgáltatások teljes vertikumában.(...)

*

Két nagy politikai-emberjogi bűn terheli Kínát, és ezekhez erkölcsi alapon mi magyarok is viszonyulunk. Az egyik Tibet lerohanása, bekebelezése Vörös Kínába – ahogy annak idején megkülönböztettük Taiwántól vagyis Nemzeti Kínától. A magyar emigráció maximálisan kihasználta a tájékoztatás lehetőségeit a nemzetközi felháborodás mentén, párhuzamba állítva 1956. november 4-i szovjet támadással, aminek moszkvai elhatározásához Peking biztatása erősen hozzájárult.

A másik bűn 1989-ben történt, amikor a kommunista hatalom véres kegyetlenséggel szétverte a Tiananmen téri demokratikus diákmegmozdulásokat. Ezt is világgraszáló felháborodás kísérte, pedig akkor közeledtek nagy igyekezettel a nyugati hatalmak Kínához, „rendezni a vitás kérdéseket”. Azóta eltelt több mint húsz év, ami alatt a teljes fejlett gazdaságú országok, köztük Ausztrália is, jelentős gazdasági kapcsolatot építettek ki Kínával. Már nem említik, hogy „vörös”, ritkán történik utalás a hatalom kommunista voltára.

Tibet felszabadulását elnyeli a nagypolitika. Nem Magyarország dolga szemére hányni Kínának korábbi magatartását. Ne követelje senki Magyarországtól, hogy erkölcsbírói szerepet vállaljon, veszélyeztetve olyan gazdasági lehetőséget, amivel egyéb nagyhatalmi nyomorgatásait enyhíteni tudja. Nem a magyar dorgálástól fog elállni ilyen viselkedéstől, arra majd a saját népe gazdasági haladásához szükséges nyugalma és békéje kényszeríti rá, ami csak idő kérdése.

Kína lendületes fejlődésen megy át, amiben a politikai szempontok egyre inkább háttérbe szorulnak. Kína nem ártott nekünk, nem volt részese trianoni megcsonkításunknak, nem bombázott magyar falvakat, városokat, és lám, olyan nagyhatalmakkal, amelyek ezt megcselekedték, Ma-

gyarországnak barátinak, szövetségesnek illett a múltban, illik a jelenben is lenni.

Hasonlóan fogalmazott **Matura Tamás**, a Magyar Külügyi Intézet munkatársa, aki szerint a távol-keleti ország gazdasági csúcsteljesítménye háttérbe szorítja ezeket a szempontokat: „*A reálpolitika a nyugati világtól – benne az Európai Unióval és persze Magyarországgal – azt követeli meg, hogy az ötezer éves kultúrával bíró Kínával szemben ne tanári tekintéllyel lépjen fel. Ha ezt egy ország megteszi, számolnia kell azzal, hogy ez kontraproduktív hatással járhat a Kínával fenntartott kapcsolatok terén.*”

Hasznosítani kellene olyan lélektani elemeket is, melyekről említés történik a jelenlegi kínai kapcsolatok idején, nevezetesen élvezni a közös ázsiai származás tudatának előnyeit, ami abból ered – ahogy **Matura Tamás** megjegyezte: „*Kínában sokan egyfajta kulturális és történelmi romantikával tekintenek Magyarországra, népünk hun eredetét tekintve. Ezt erősíti, hogy Kínában a 'Hungary' név átírása az »ázsiai hun nemzetség« kifejezést tartalmazza, ami a mi ázsiai gyökereinket, és ilyen módon a kínai–magyar kvázi rokonságot támasztja alá a szemükben.*”

A nagy falat ugyan a hunok ellenében építették, de a falon túl mégis lehet ápolni az ázsiai testvériséget, ami nem árt a mai magyaroknak, akiket például a tótok visszadeportálnának a „sötét” Ázsiába, mivel hogy ők öt perccel előbb érkeztek meg a Kárpát-medencébe.

Magyar Élet 2011. július 7.

Jelen számunkhoz a Rólunk mondták című összeállításból idézünk.

Aki elfoglalja Magyarországot,
az ura az egész világnak.

II. Murad szultán (1404–1451)

Ágoston András

Félnek tőlük

Jó volt ott lenni a Fidesz – MPP XXIV. Kongresszusán. Jó volt látni, hogy az ereje teljében levő politikusok egy magabiztos csoportja, a Fidesz-alapító volt Bibó-kollégisták vezetésével napjainkban, talán az elmúlt hat-hét évtized legnagyobb nemzedéki sikerét könyvelheti el. Tartják a kormányrudat és kormányoznak határozottan. A Fidesz – MPP vezetői nem kívánnak ülni a babérokön. Két évtizedes tapasztalattal a háta mögött a kétharmados Fidesz – MPP a KDNP-vel szövetségben, Orbán Viktor vezetésével, nemcsak a nemzeti politikát újította meg, de az ország alkotmányos szerkezetének átalakítását is megkezdte.

Ezt a „felfordulást” az immár valóban többséget alkotó nemzeti oldal helyesli.

A Nemzeti Együttműködés Rendszere (NER) lassan, de biztosan tartalommal töltődik fel. Magyar-magyar vonatkozásban, de a helyi többségi éltekhez való viszonyulásban is. Erre utalt Orbán Viktor, amikor megállapította: „*a Fidesz megtanulta, hogy nem ideológiáért, hanem Magyarorszáért kell küzdenie, így kiállt az országért a nemzetközi és a hazai baloldallal szemben*”.

Egyszóval, ha az elmúlt húsz évet vizsgáljuk, látnunk kell: ilyen sokat ígérő vezető politikai elitje mostanában nem volt Magyarországnak. Az elmúlt hat-hét évtizedben, bizonyosan nem. Egy évszázad végre jól kezdődik.

Nem így az Új Magyar Szó, a Romániai Magyar Demokrata Szövetség (RMDSZ) újjazdag szárnyának napilapja, amely indulatosan így fogalmaz: *Orbán Viktor pedig teljes lendületben van, ezt a hétvégi pártkongresszus is megmutatta. A kétharmados többség birtokában az ország tényleges és jelképes átszínezése és átnevezése, felforgatása és átalakítása olyan gyorsan és örvényesen folyik, hogy rövidesen rá sem lehet majd ismerni.*”

S a szerző dühödt csodavárással folytatja: „*aggódni azokért, tartani azoktól szoktak, akiknek józan belátására nincs már esély? Ki tudja megállítani őket? Lehet, hogy gyorsabban kiderül, mint gondolnák!*”

Mit lehet erre mondani? Valóban, az Orbán-kormány a NER keretében a kettős állampolgárság útján nemcsak közjogi köteléket hozott létre a Kárpát-medencében élő magyarok között, de nappalra tűzte az autonómia húsz éve hátterbe szorult, csellengő ügyét.

Az izgalom tehát indokolt. Megállásról, s főleg a régire való visszatérésről ugyanis szó sem lehet. S ez a nemzet egészének érdeke

A nemzeti integráció göröngyös útján

Ha más nem, a Nemzeti Együttműködés Rendszerének (NER) fő elemei, a kettős állampolgárság, a tényleges politikai autonómia és a közös nemzeti fellépés igénye iránti viszonyulás jól szemlélteti: a magyar-magyar viszonyrendszerben esedékes teljes korszakváltás ellenzői, az egypártok nem adják fel eddigi pozícióikat. Sőt!

Nem, illúzióink soha sem voltak. Mégis feltűnő a vehemencia, amivel a Kárpát-medencében élő magyar közössé-

gek határmódosítás nélküli politikai integrációjának az ellenzői támadják a NER intencióit.

A leggyorsabb és egyben a legkonkrétabb Markó Béla volt. A Romániai Magyar Demokrata Szövetség (RMDSZ) elnökeként kimondta a vezérelvet: önállóság, egyenrangúság, Magyarország részéről partneri támogatás.

Gyorsan bebizonyosodott, hogy ez az alapállás nem járul hozzá a régi viszonyrendszerben kialakult legsúlyosabb, egymást kizáró kettősség, a „kormányzati felelősségvállalás” és az autonómia viszonyának a rendezéséhez, az autonómiakövetelés primátusához.

Ennek megfelelően gyorsan változott a szélirány Budapesten. Folyamatossá vált az RMDSZ politikai és anyagi monopóliumának leépítése:

- Megszűntek az RMDSZ kezelésében levő státusirodák.

- A Fidesz-KDNP kormány az oktatási támogatások pályázatainak lebonyolítását immár nem bízta az RMDSZ-közi Iskola Alapítványra.

Ezt követően az RMDSZ és általában az egypártok addig csendes ellenállása egyre nyíltabb szembeszegülésre váltott. A legsimulékonyabb a Vajdasági Magyar Szövetség (VMSZ). Nem csoda, hiszen az anyagiak tekintetében megtarthatta privilégiumait. Mégis, részéről is vannak távoli, de határozott utalások. Ilyen például az állítás, hogy eredmény (autonómia-ügyben) sincs, ha nem tudjuk megnyerni a többség idevágó jóindulatát. Ez téziscsere. A dolog lényege, hogy a helyi többség jóindulatára, de legalább elfogadó magatartására valóban szükség van, de ez nem azt jelenti, hogy eredményeket csak „hódoltsági” állapotból lehet elérni. Különösen, ha tudjuk, hogy autonómiaügyben a rendszerváltás óta egy tapodtat sem sikerült elmozdulni.

Ellentámadásnak kell minősíteni Erdélyben az RMDSZ-nek az új párt, az EMNP létrejöttének tevőleges akadályozását. Megjelent a sanda közvetett sajnálkozás. Az Új Magyar Szó, a párt szócsöve nem kevesebbet jósol, mint hogy a Tőkés pártprojektum elhervadása után a pragmatikus Fidesz előbb-utóbb újra előveszi az RMDSZ-t. Merthogy „*a túlnyomóan RMDSZ-es erdélyi magyar önkormányzatok döntéshozói olyan állami megrendelésekhez juttathatják a romániai üzletkötésekben, szolgáltatások végzésében érdekelt magyarországi – zömmel Fidesz-közi – cégeket, amelyektől eltekinteni épeszű politikus nem fog. Orbánékról pedig sok minden elmondható, csak éppen az nem, hogy nem ismernék a saját (cégeik) érdekei(ke)t, és valakinek a „szép szeméért” veszni hagynának zsíros(nak remélt) szerződéseket*”.

Mit lehet erre mondani? Ki mint él, úgy ítél. A konstrukció amolyan szociál-liberális médiatrükknek elmegy. Hogy mennyire hatékony, azt majd meglátjuk. Az igazi kérdés az, mit lehet tenni a NER térhódításának érdekében?

Egyre inkább körvonalazódik az egyetlen jó megoldás. A kitartó, hatékony küzdelem a lelkekért. A médiában, a gyakorlati politizálás terén, mindenütt, ahol erre tér nyílik.

Reális a veszedelem, amelyről már szóltunk. Egy közvélemény-kutatás szerint a megkérdezett erdélyi magyarok többségükben nemcsak a román anyanyelvűektől, hanem a magyarországi közösségtől is elkülönítik magukat. Az elbizonytalanodott szavazókat bizony nem lehet leváltani. A meggyőzés eszköze az egyetlen lehetőség. Látnunk kell nekünk magyaroknak a Kárpát-medencében, hogy a második Orbán-kormány nem a levegőbe beszél.

A nehéz anyagi körülmények között folyósított támogatásokat célirányosan érdemes felhasználni. A kettős állampolgársággal megnyílt az út a nemzeti integráció egy magasabb szintjéhez, a nemzet szempontjából fontos kérdésekben a közös fellépéshez. Hogy ez a törekvés a magyarokban a napi bizonyosság érzetét keltse, ahhoz legalább két dologra van szükség. Az egyik az autonómiatörekvések konkrét projektumokban való megjelenésének szorgalmazása, a másik egy új gyakorlat bevezetése. Ennek a lényege, hogy a támogatások egyre inkább kötődjenek a kisebbségekhez, akik a határon túl vállalják a magyar állampolgárságot. A határon túlra irányuló támogatások realizálása a társadalmi tevékenységek minden szegmensében kapcsolódjon mind közvetlenebbül a

magyar állampolgárság felvételéhez. Fontos, hogy a magyar közösségekben a társadalmi tudat részévé váljon a felismerés, hogy a nemzet egységét konkrétan, a magyar állampolgárság felvételével lehet a leghatékonyabban előmozdítani.

Erre a nemzetpolitikai fordulatra adottak a feltételek, csak élni kell velük.

Lapunk nyomdába küldése előtt érkezett a hír: Ágoston Andrást hazánk köztársasági elnöke a Köztársasági Érdemrend tiszti keresztjével tüntette ki.

Szívből gratulálunk!

Az igazságot sokkal könnyebb kimondani, mint elhitetni. Hajdanán, a Ceausescu-rendszerben legalább az alapvető kérdések egyértelműek voltak mindenki számára. Tudtuk, hogy Papp László, Hajdú Győző stb. árulók, az Ellenpontok szerkesztői, Tőkés László, Király Károly stb. pedig a nemzet igazáért az életüket kockáztató hősök. Szó sincs róla, hogy visszakívánám azt az időt, amikor a vélemény kimondásáért, a magyar nemzet ügye melletti kiállásért akár agyon is verheték az embert, a társadalmi önszerveződést csírájában taposták el, az ember pedig csak akkor hagyhatta el bármi célból a hivatalosan Román Szocialista Köztársaságnak hívott gigantikus koncentrációs táborot pár hétre, ha neve nem volt rajta bizonyos listákon. A rendszer megváltozásával és a szabad sajtó bevezetésével viszont a tájékozódás nehezebbé vált. A kimondott igazsággal egy sor hazugságot lehet szembeszegezni, amely ugyanúgy napvilágot lát, sőt előfordul, hogy több helyen, több ízben lát napvilágot, s rosszabb esetben fokozatosan átveszi az igazság helyét.

Bő száz esztendővel ezelőtt azt hittük, hogy ez erdélyi magyarság sorsképlete egyszerű, mint az egyszeri. A Székelyföld területi függetlenségét vagy netán a revíziót zászlóra tűzhetné volna ugyan az erdélyi politikai érdekképviselő, de e törekvés mögött nem lett volna sem magyar katonai erő, sem nemzetközi szövetséges. Sőt. Vélelmezhető, hogy a magas nemzetközi fórumok semmiféle készséget nem mutattak volna e törekvések akceptálására. A történelmi igazságtételt követelőket pedig rövid úton letartóztathatta volna a román rendőrség. A másik oldalon a

Borbély Zsolt Attila

Ki a távirányított?

fájdalomcsillapítás, érzéstelenítés, a felszíni kezelés politikáját lehet ugyan hosszú távon folytatni, el lehet hitetni a közösséggel, hogy ennyi fér csak bele a román tűrőképességbe, de annak garantált eredménye a középtávú felmorzsoltság.

Olyan célra volt tehát szükség, ami egyszerre euro-kompatibilis, precedensekkel bíró, ugyanakkor biztosíthatja az erdélyi magyarság hosszú távú fennmaradását és gyarapodását a szülőföldjén. Az erdélyi magyar nemzeti közösség többszintű autonómiája volt az egyetlen ilyen modell, amelynél többet nem lehetett, kevesebbet nem volt érdemes célul kitűzni. Mégis három esztendőbe került ennek programba vétele a megvásároltak, a gyávák és a megtévesztettek ellenállása miatt. Azt is lehetett látni már akkor, hogy erre a megoldásra a román politikum nem fogékony, így tehát evidens: minden erővel arra kellett volna törekedni, hogy szerte a világban minden fórumot meggyőzzünk arról, hogy az erdélyi magyarság sorsának rendezése nemzetközi megoldást igényel.

Mit tett ehelyett az RMDSZ komprádor szárnya? Pont a fordítottját annak, amit tennie kellett volna. Miután az 1993-ban megválasztott és az autonómiaprogram megvalósításával megbízott Markó Béla vezetése alatt a legfontosabb határidős önépítő lépésekből (autonómia-státutumok, nemzeti kataszter, belső választás) semmi nem valósult meg, fonák módon Markó Béla 1995-ben ismét elnöki mandátumot

kapott. S itt tört meg az RMDSZ pályáíve. Egy évre rá már kormányon látjuk az RMDSZ-t, mint az ország Nyugatra néző ablakának első számú statisztáját. És sikerült is elszalasztani azt a történelmi lehetőséget, mely abból adódott, hogy EU-csatlakozása előtt Románia bizonyítási kényszer alatt volt. Az RMDSZ nem növelte ezt a bizonyítási kényszert, hanem csökkentette: azt üzent ország-nak-világnak, hogy az erdélyi magyarság köszöni szépen, jól van, Erdély nem Koszovó, és megoldjuk a magunk problémáját országon belül. Egy ilyen üzenetnek a nagyvilág megannyi hatalmi tényezője csak örvend: egy problémával kevesebb. Egy ilyen üzenet viszont messzemenően ellentétes az erdélyi magyarság hosszú távú érdekeivel, annál konvergensebb viszont a román nemzetstratégia céljaival. El is intéztük szépen belül a problémáinkat, máig nincs autonómia, nincs magyar egyetem, van viszont hagymakupolás honfoglalás, telepítési politika és Székelyföld elleni regionalizálási hadjárat, az erdélyi magyarság pedig vészesen fogy.

Ezért nem tartom cseppet sem túlzásnak a komprádor jelzót a Markó Béla nevével fémjelzett RMDSZ-politika vonatkozásában. S az önfeladással párhuzamosan egyre gátlástalanabban tolták félre az útból a román hatalom érdekeit szolgáló politika szervezeten belüli ellenzőit. Azok pedig, akiknek nem a pozíció, hanem az ügyszolgálat volt fontos, saját szervezetek alakításába fogtak. A politikai arénában magukat megméretni kívánó erők közül az MPSZ bejegyeztetését megakadályozta az RMDSZ sugallatára a román hatalom, az MPP-t tönkretette, politikai

zsakutca-ba vitte saját elnöke. Ezek után a Tőkés László névvel fémjelzett s az Orbán kormány által első számú stratégiai partnernek tekintett Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács úgy döntött, pártalapításba fog.

Most, miután formálódó-félben van egy hiteles erdélyi magyar politikai erő, Markó Béla nekitámad a magyar kormánynak az Élet és Irodalom nevű SZDSZ-orientált nemzetellenes hecc-lapban, és kísérletet tesz a valóság átírására.

Ellenszél van, de ez nem ok arra, hogy a nemzetben gondolkodó politikai erők egy pillanatra is meghátráljanak.

Szerinte „*a renitens, megbízhatatlan, önállószkodó RMDSZ helyett kellene egy engedelmes magyar párt, amely megszoríthatja, vagy „jó” esetben akár ki is ütheti a szövetséget a választásokon.*” Íme, hogy lehet a nemzetpolitikai helyzetek sokaságának kihagyását, a történelmi lehetőségek tudatos elszalasztását „önálló politikának” beállítani, a nemzetpolitikában való szövetséges hűséget pedig „engedelmességgé” alázni.

Markó szerint két koncepció áll egymással szemben: „*az önálló erdélyi - felvidéki, vajdasági, kárpátaljai? -, de Magyarország által partnerként támogatott politika eszméje*” valamint „*egy távirányított, zsinóron mozgatott, és saját országában emiatt korlátozott cselekvőképességű határon túli elit koncepciója.*” Markónak egy dologban igaza van. Valóban két koncepció áll egymással szemben. *A magyar nemzetszolgálat eszméje és a határokon átívelő komprádorság.* Mert az sem véletlen, hogy Markó és csapata az MSZP-vel valamint az SZDSZ-szel, a térséget gyarmatosító globális hatalom magyarországi helytartóival és képviselőivel jobban szót ért, mint a Kárpát medencei magyar integrációt célul kitűző Orbán kormánnyal.

Félreértés ne legyen, nincsenek illúzióim a Fidesszel, mint párttal szemben. A Fideszben is vannak, nem is kevesen, karrieristák, komprádorok, SZDSZ-es ihletettséggű kultúrpolitikusok, nem csoda, hogy úgy nézi ki a kulturális támogatáspolitikát, ahogy. Hogy a Nagy Magyarország, a Borbarát nem kap pénzt, de a Beszélő (igen a Beszélő!), az viszont kap. Milliókat. S a példák, az

ellentétpárok hosszan sorolhatók. De az is egyértelmű és világos, hogy a kormányfő a nemzet elkötelezettje s hogy az alapvető nemzetpolitikai irány helyes. Az Orbán kormány többet tett nemzetpolitikai téren működésének első évében, többek között a határon kívül rekedt nemzetrészek magyar állampolgárságának biztosításával és a Trianon emléknapi intézményesítésével, mint az összes megelőző kormány két évtized alatt együttvéve. S mi sem természetesebb, mint az, hogy nem a 168 óra vagy az Élet és Irodalom erdélyi testvérnapjait támogatja most a magyar kormány, hanem a nemzetelvű sajtóorgánumokat. Lehet, hogy a román nemzetstratégiai érdekek kiszolgálása „önálló erdélyi politikának” nevezhető, mint Markó állítja, de magyar politikának aligha. Márpedig ez a baj, s nem a „renitencia”, a „megbízhatatlanság” és az „önállószkodás”. Az, hogy a magyar nemzeti önkormányzatnak induló RMDSZ-ből miniszteri és államtitkári pozíciókkal kifizethető román versenypártot csináltak Markóék, hogy eltávolították a Szövetségből a programhű, autonomista politikusokat, hogy politikai vazallusként kezelték a civil társadalmat és a sajtót, az nem önállószkodás, nem „renitencia”, hanem a tálumok, a történelem által biztosított szegényes eszközrendszer szétpredálása. Egyébiránt messze el nem fogadva, de feltéve, hogy a magyar kormány távirányítani, zsinóron mozgatni kívánja szövetségesét: ugyan miféle hipotetikus nemzetelvű cselekedetek, nemzetpolitikai lépések megtételét akadályozhatja ezzel? Hogyan ütközhet elméleti síkon az anyaországi nemzetpolitika az erdélyi nemzetpolitikával? Hol láthatná kárát a magyar kormány szövetséges a „budapesti irányításnak”? No ugye! Ellentétben a Bukarestből távirányított RMDSZ-es elittel, melynek valóban gondja lehet a budapesti kormánnyal. Mert ez a probléma! A nagy látszatbarátság mögötti ellentétes nemzetstratégiai elgondolások. Rövidtávú taktikai szövetség létezhet Bukarest és Budapest között, de középtávon nyilvánvalóak a stratégiai ellentétek. Bukarest soha nem mondott le az erdélyi magyarság nemzeti közösségkénti megszűntetésének politikájáról, és mi sem

evidensebb bizonyítéka ennek, mint a küszöbön álló regionalizálási terv, amire egyébként Markó is hivatkozik. (Szerinte „*egyesekek*” – értsd: a Fidesz és az EMNT – erre „*rá sem hederít*”. Miközben az EMNT világosan kifejtette ezzel kapcsolatos álláspontját, Bukarestben pedig berendelték a magyar nagykövetet, mert Semjén Zsolt miniszterelnök-helyettes rá mert mutatni arra, hogy a Székelyföldet szétbontó tervezett regionalizálás nemzetközi szerződésekbe ütközik, mivel kimeríti egy adott régió etnikai összetétele mesterséges megváltoztatásának tényálladékát. Markó, ha tényleg érdekelné a Székelyföld sorsa, már rég azon ügyködne, hogy elébe menjen a román etnokrácia ármányának, hogy az MPP-vel együttműködve összehívja a Székely Önkormányzati Nagygyűlést és hogy minden székely település népszavazás útján erősítse meg a lakosságnak az egységes székelyföldi régióhoz való tartozási óhaját.) Budapest viszont nem asszisztálhat az erdélyi magyarság felszámolásához. Ez a reális érdekellentét Budapest és Bukarest illetve az RMDSZ és a Fidesz között.

Tőkés Lászlóval épp az volt mindenkoron a problémája Markó Bélának, hogy nem távirányítható, nem rángatható zsinóron. Hogy nem sikerült megszerezni a támogatását ahhoz a román kormányzati politikához, mely döntő mértékben járult hozzá a modellértékű román kisebbségpolitika hazug mítoszának kialakításához. Ezért kellett a sovén román sajtóval karöltve megrálgalmazni Őt securitate-ügynökséggel, majd hazudozással, hatalmi törekvésekkel, nagyotmondási igyekezettel, s miután minden lejáratási szándék csődöt mondott, eltávolítani az RMDSZ tiszteltbeli elnökségéből.

Valójában erről van szó: a Bukarestből távirányított RMDSZ volt elnöke, Markó Béla, megriadva attól, hogy feltűnt az Orbán kormány megalakulásával egy magyar nemzeti erőcentrum a Kárpát medencében, mely megzavarhatja a bukaresti kisstílusú, egyéni érdekek által vezérelt alkudozásokat, hitelteleníteni igyekszik az összmagyar értékeket talán lehangsúlyosabban megjelenítő két államférfi, Orbán Viktor és Tőkés László értékalapú szövetségét.

A meglelt haza

A poszttrianoni létnek számos nehézsége, elkerülhetetlen frusztrációja, megaláztatása mellett az egyik sokszor végig sem gondolt negatív következménye, hogy az ember egyik legalapvetőbb lelki igénye, tételesen, hogy hazája legyen, nem teljesülhetett közel száz esztendeig. Mert lehet ugyan metaforákba menekülni, beszélni a „hazáról a magasban”, sőt, ezt az árnyalatokra érzékeny és az absztrakciókhoz vonzó, filozófikus beállítottságú értelmiségiek el is hitethetik magukkal, de embermilliók haza iránti lélekszükségletét nem lehet e szép eszmével kielégíteni. A haza, amiről Vörösmarty azt írta, hogy - az emberiség mellett - a legszentebb vallás, a haza, mely Széchenyi szerint minden becsületes szívnek a legszentebb, a haza, melyről Márai oly megindítóan szólt a Füves könyvben, bizony csak absztrakció volt mindaddig a trianoni határokon kívül. Persze akadnak Bauer Tamástól Lengyel Lászlóig elegendő, magukat magyarnak mondó és magyarul kommunikáló értelmiségiek, akik szerint az elcsatolt nemzetrészek tagjainak Románia, Szlovákia, Szerbia a hazája, megfelelkezve arról, hogy „haza csak ott van, hol jog is van”. Legnagyobb költőnk által megfogalmazott alapigazságból semmit le nem von az, hogy mára már közhelyé koptatták. Az alapigazságok tekintélyes része szükségképpen közhelyesedik. Attól még tény marad az, hogy az elnyomás jogi formája, kulturális megsemmisítésünk államjogi kerete nem lehet a hazánk. A haza fogalma pozitív érzelmi kötődést is jelent egyben. Márpedig egy Bukarest-központú, a történelem által ránk kényszerített, ezer éves hazánk egyharmadát módszeresen gyarmatosító idegen államhoz pozitív érzelmekkel viszonyulni sajátos lelki betegség, amit a szakma

Stockholm-szindrómaként tart számon. (A túsul ejtett egyén idővel lelkileg azonosul elrablójával. A szerk.)

Ezen a lehetetlen helyzeten változtatott tavaly a magyar parlament, amikor elsőprő többséggel, mindössze néhány megátalkodott nemzetellenes figura ellenszavazata mellett úgy döntött, hogy a nemzet minden tagja, aki őrzi még a nyelvet és magyar állampolgárságú felmenőkkel rendelkezik, megkaphatja a magyar állampolgárságot.

Örömteli olyan híreket olvasni, mint például azt, hogy Hódmezővásárhelyen hetvenötén tettek állampolgársági esküt Marosvásárhelyről, Nagybecskerekéről, Szabadkáról, Horgosról, Péterrévéről, Zentáról, Adárról, Óbecséről, Magyaránizsáról és Nagyváradról, köztük Tőkés László fiai és lánya. Azok számára, akik ma állampolgársági esküt tesznek, vége a jelzős szerkezetes magyarságnak - emelte ki a jeles eseményen a város polgármestere, Lázár János, aki szerint a magyar parlamenti képviselőknek az a céljuk itthon és Brüsszelben is, hogy igazságot szolgáltatassanak azoknak, akik az elmúlt évtizedekben kisebbségbe szorultak. Az igazságtalanság és a jogtalanság időszaka az, amelyet a magyarság maga mögött hagyott, szögezte le a polgármester.

Így van, legalábbis a magyar haza vonatkozásában. Vége annak az abszurd helyzetnek, amit egyébként a magát nemzetinek mondó MDF-vezette kormány kreált 1993-ban, melynek értelmében egy komáromi, marosvásárhelyi vagy temerini magyar fel kellett számolja az egzisztenciáját a szülőföldjén, be kellett költözzön a megmaradt Magyarországra, ott adózott jövedelmet kellett felmutasson ahhoz, hogy visszakapja azt, ami jogos jussa, a magyar állampolgárságot.

És vele együtt azt az érzést, hogy neki hazája is van valahol a földön, nemcsak szülőföldje.

Borbély Zsolt Attila (Erdélyi Napló)

A fátadalmakban és harcokban edzettek, testi erejük mérhetetlen... karddal csak keveseket, de sok ezreket ölnek meg nyilaikkal, amelyeket olyan ügyesen lőnek ki szarujaikból, hogy lövéseik ellen aligha lehet védekezni... Természetük dölőfős, lázadó... természetüknél fogva hallgatók, készebbek a cselekvésre, mint a beszédre.

Markó Béla

Pártcsinálók

Otthon, Háromszéken, apám szűkebb pátriájában, Erdővidéken már kisgyerekkoromban megtanultam, hogy nemcsak az emberektől, hanem a tárgytól is lehet bocsánatot kérni. Ha elhamarkodva félredobtak egy sokat használt eszközt, és a helyette vásárolt újról kiderült, hogy nem a legjobban fungál, gyakran elsőhajtották: bocsánatot kérünk mi még a régítől. De a gazdaember óvatos volt az ilyesmiben természetesen, nem hajította el a megdrótozott vizeskorsót vagy az agyoncinezett fazekat sem, hanem gondosan félretette, így aztán egy tréfás bocsánatkéréssel valóban orvosolható volt a baj, ha valami felmondta a szolgálatot. Legtöbbször inkább a nekünk, gyermekeknek szóló figyelmeztetésként hallottam ezt a bocsánatkérő szöveget, amikor az alig kopott, de éppen megunt játékot szemétre vetettük. A kenyeret az utolsó morzsáig meg kellett enni, a használható szerszámot használni kellett, és ami elromlott, azt meg kellett javítani. Egyszerű, világos, működő törvénye volt ez egy olyan közösségnek, amely még elképzelni sem tudta a fogyasztói társadalmat. Elsüllyedt világ ez természetesen, de azon gondolkodom mostanában, hogy nem kérünk-e hamarosan bocsánatot azoktól a politikai-erkölcsi értékektől, amelyeket, mielőtt felocsúdnánk, szemétre dobatnak velünk, és ráadásul nincs is helyettük semmi vadonatúj, semmi más, ami kihúzhatna a pácból.

*

Huszonegy esztendeje vitázom-vitázunk Romániában egymással mi, magyarok, és újabban már nem is annyira egymással, hanem magyarországi politikusokkal elsősorban, hogy kell-e közös politikai szervezet nekünk, ér-e valamit az időnként kétségtelenül Prokrusztész-ágyhoz hasonlító egységpolitika, és érdemes-e egyáltalán a bukaresti parlamentben vagy kormányban toldozgatnunk-foldozgatnunk a szakadt jövőt, vagy pedig hajítsuk el ezt az egész retyerutyát, és tegyünk helyette valami újat, kényeset-fényeset, radikálisat, forradalmi, lélegzetállítót. Nem értek egyet, persze, azokkal, akik nyűtt szerszámnak látják az RMDSZ-t, én egy számom koloncot cipelő, de mégis mindig megújulni képes, kemény politikai gépezetnek látom ezt a szövetséget, sőt, azt gondolom, hogy a térség legstabilabb magyar szervezete volt 1989 után.

Igaz, nem mindenkinek érdem ez, vannak, akik unják a változatlant, új arcokra, új pártjelvényekre, új tisztségekre vágnak. Csakhogy! Csakhogy vissza szoktam kérdezni ilyenkor: ha szétverjük a régit, mit is teszünk a helyébe? Óvatos székely parasztemberek és parasztasszonyok - na jó, legyenek lófők! - unokájaként szeretném látni ugyanis a következő lépést. Az RMDSZ megfontolt előrehaladását lassúnak tartó opponensek általában érzelmes, de semmitmondó válaszokat adnak az ilyen kérdésekre, bár ezekből is kitapintható valamiféle eszközrendszer. Kezdetben, külön-

sen a kilencvenes években a gazdag örökséget „tál lencsért” eladó, mérsékelt bukaresti politizálás hatékony alternatívájaként elsősorban a nemzetközi fórumok és szervezetek, a „nyugat” beavatkozását, illetve az országon belüli radikális fellépést, polgári engedetlenséget, passzív vagy akár aktív rezisztenciát emlegették, az utóbbit nyilván félszájjal. Emellett természetesen mindig ott volt a heves illúzió, hogy Magyarország képes gátat vetni a szomszédos országok többségi nacionalizmusainak, és megfelelő európai háttérrel kikényszeríteni a helyzetünk rendezését. Én magam sem gondoltam soha, hogy nincsen szükség nemzetközi támogatásra és Magyarország mellénk állására, sőt, az erdélyi magyarok „erődemonstrációit”, tüntetéseket, tömeggyűléseket is eszköztárunk szerves részének tekintettem, viszont eltérően a velünk szembe forduló, valamikor az RMDSZ-ben politizáló, de ott véleményüket érvényesíteni nem tudó mostani pártcsinálóktól mindezt az eredményes parlamenti politizálás kiegészítőjeként szemléltem. Tudatában voltam annak, hogy a román parlamentben vagy kormányban ránk nemcsak szavazatainkért, hanem a jó nemzetközi megítélésért, a Magyarországgal való gazdasági-politikai együttműködésért, illetve a Romániában élő másfél millió magyar egységes erejéért, az ország érdekében végzett munkájáért van szükség. Ez a gondolat az itteni magyarok előrevívó vagy visszahúzó szerepéről egyébként már Kós Károly kiáltványában, a Kiáltó Szóban jelen van. Mi az RMDSZ-ben önálló romániai magyar politikában gondolkodtunk, tudtuk, hogy nekünk kell dönteni és cselekedni, mert más nem teszi meg helyettünk, de számítottunk ebben a magyarországi pártok, a mindenkori magyar kormány segítségére folyamatosan. Volt pártütés, volt pártalakítás ebben a két évtizedben többször is, de alapvető egységünket máig megtartottuk. Máig, de még meddig, kérdezhetném, és nem véletlenül éppen most, amikor ismét pártcsinálók járnak Erdélyt, és úgy tűnik, minden eddiginél nagyobb magyarországi támogatással.

Lehetne ugyan, de fölösleges, netán félrevezető lenne ezt a pártcsinálási szándékot erkölcsi kérdésként kezelni, és morális kifogásokat támasztani vele szemben. A dolog ennél súlyosabb: megítélésem szerint egy tragikusan szűk látókörű politikáról van szó, amely nemhogy a Kárpát-medencéből, de még a hegyekkel nem árnyékolt magyar alföldről sem képes kitekinteni, és azok a magyarországi politikusok - még mindig remélem, hogy nem pártokról, csak politikusokról kell beszélnem -, akik ezt a pártcsinálást propagálják, sőt, úgy hírlik, a sebtében létrehozott demokrácia-központokon keresztül közvetve pénzelik is, hiába járnak be keresztül-karult Erdélyt, mert a lényegből nem sokat vesznek észre. Ők csak annyit látnak, hogy a renitens, megbízhatatlan, önállósodó RMDSZ helyett kellene egy engedelmes magyar párt, amely megszoríthatja, vagy „jó” esetben akár ki is ütheti a szövetséget a választásokon. Nem úgy, hogy ez az új párt jusson be helyette, hiszen ekkora naivságot azért nem kell feltételeznünk az alapítókról. Nekik már az is elégétel lenne, ha a gyűlölt ellenfelet elüthetnék a parlamentbe jutástól. Hogy ezáltal a magyarokat is elütik a parlamenti képviseletől? Sebaj! Legalább nem kell Bukarestben tár-

gyalni, egyezkedni, kompromisszumot kötni, végre jöhetnek a tiszta, erős, hatékony eszközök, jöhet a részegítő szabadság, a nagy lépések politikája. És egy ilyen politika mellé már teljes mellszélességgel odaállhat Magyarország, a magyar kormány is. Így nézhet ki valahogy az erdélyi pártcsinálók eufóriája, és körülbelül eddig a pontig tart a koncepció is, mert a többi érzésem szerint sűrű homály, olyasmi, mint a novemberi köd az erdélyi utakon, elgázolt kutyák és macskák tetemével szegélyezve. Végül is jól ismerem pártcsinálóinkat, ott voltak az RMDSZ-ben, egyikük-másikuk művelt, kulturált ember, de szerintem kívül vagy belül ennyire képesek a politikában. Megpróbálni lebontani egy várat, és építeni helyette egy kulipintyót!

A magyarországi támogatókat viszont már nem vagyok hajlandó megértéssel nézni, hallgatni. Még akkor sem, ha a morális kifogásoktól eltekintünk, hiszen amint azt mondani szokás, a pokolba vezető út is jó szándékkal van kikövezve. Két elv, két eszme, két koncepció ütközik ma már élesen egymással a határon túli magyarokkal kapcsolatos elképzelésekben, és ezt nem először ugyan, de most, egy általam drámainak ítélt pillanatban szeretném ismét nyomatékosan kimondani: az önálló erdélyi - felvidéki, vajdasági, kárpátaljai? -, de Magyarország által partnerként támogatott politika eszméje áll szemben egy távirányított, zsinóron mozgatott, és saját országában emiatt korlátozott cselekvőképességű határon túli elit koncepciójával. A kettős állampolgárság lehetőségét meg kellett adni, ez fontos jóvátétel, és rendben van. De amikor a román parlamentben arról folyik a vita, hogy a nemrég törvénybe foglalt anyanyelvű oktatási jogokat miképpen lehetne visszavenni, és a többségi székelly megyéket hogyan lehetne egy Szlovénia-méretű óriásmegyébe olvasztani, közben pedig egyesek rá se hederítenek erre, hanem azon lelkendeznek, hogy szavazati joguk lesz a magyar országgyűlési választásokon, akkor ez bizony nincs rendben. Kivéve, ha.... Ha ott, a budapesti Országházban, abban az épületben, ahol az én szívem is nagyobbab dobban amikor belépek, szóval ha ott dőlnek el majd ezek a dolgok. De nem ott dőlnek el. Sajnos, rólunk, határon túli magyarokról ma, többek közt egy rossz XX. századi magyar politika következményeként is, más államok fővárosaiban döntenek. Ott, ahol keserves dolog magyarként politizálni, de időnként elégtétellel is jár: nyelvhasználati törvényt, anyanyelvű oktatást, alkotmánymódosítást, önkormányzatiságot, erdők, földek, ingatlanok restitúcióját csikartuk ki az elmúlt években. Hogy egy számot is mondjak példaként: több mint hatvan önálló magyar középiskolát indítottunk újra ebben a két évtizedben.

És végig tudtuk: mindez elrontható, visszafordítható, lebontható. Egyetlen garancia van rá, hogy nem lesz baj: csakis mi magunk, erdélyi magyarok. Akik tudjuk, hogy még Magyarország kolozsvári és csíkszeredai főkonzulátusa sem nyílhatott volna meg a mi következetes politikánk nélkül - aki nem hiszi, járjon utána! -, és azt is tudjuk, hogy soha semmi nem ér véget: íme, fogunkat csikorgatva látjuk, hogy megint nem hagyják békén a kolozsvári Mátyás-szobrot.

*

De mondom, most ennél is nagyobb lehet a baj, és ha ezt

ki-ki felismeri, talán előbb-utóbb megjön a kijózanodás is. Hátha sikerül végre helyes válaszokat találni arra, ami Szlovákiában történt, és ami Romániában is akármikor megtörténhet. Hátha valamikor sikerül feloldani azt az ordító paradoxont, hogy a jelenlegi jobbközép kormányt Romániában az RMDSZ tartja össze, nélkülünk nem lenne többsége, de a magyarországi jobbközép egy része mindent megtesz azért, hogy az RMDSZ-t a nyeregből kiüsse, miközben ugyanez a jobbközép büszke arra, hogy néppárti alapon baráti viszonyt ápolhat a román kormánykoalícióval és magával az államfővel, akik az RMDSZ jóvoltából kormányoznak immár másfél éve.

Ugye hogy még mondatnak is képtelenség, amit itt leírtam? Pedig ez maga a képtelen igazság. Nem kellene-e vajon elgondolkozni ezen? Nem kellene-e végiggondolni azt, hogy mi lesz, ha egy legyengített, körbeharapdált RMDSZ nem képes majd kivédeni egy olyan javaslatot, mint ami ezekben a napokban lázban tartja Romániát. Ha a tervezett közigazgatási reformot végrehajtják, megszűnik a 74 százalékos magyar többségű Kovászna megye (223 750 lakos) és a 85 százalékos magyar többségű Hargita megye (326 347 lakos), ahol magyar az önkormányzati vezetés, illetve Maros megye (38 százalék, összesen 583 210 lakos), amelyet szintén mi vezetünk (egyfordulósan, relatív többséggel közvetlenül választanak Romániában megyei elnököket), és beolvadnak abba a tervezett Közép-régióba (Brassó, Széchenyi és Fehér megyével együtt), amelyben attól kezdve 28-29 százalékos aránya lesz a magyarságnak (összesen 2 638 809 lakos, 34 100 négyzetkilométer). Mindezt, ismétlem, akkor kell elképzelni, amikor Erdélyben négy megyének (Hargita, Kovászna, Maros, Szatmár) magyar, RMDSZ-es önkormányzati elnöke van.

Egy ilyen egyébként sem funkcionális, megvalósítása esetén valószínűleg az egész országban komoly közigazgatási zavarokat okozó tervet, sajnos, meg lehet ma pillanatok alatt szavazni Romániában. Nem kell hozzá más, csak törvénymódosítás a parlamentben. Megakadályozni pedig nem fogja Brüsszel, miért is tenné, hiszen az etnikai szempontok nem érdeklik, más normákat pedig nem sért egy ilyen átszervezés, és nem fogja elakasztani más sem.

*

Tudom, vannak, akik kétkedve csóválják a fejüket, hát kíváncsian várom tőlük: ki fogja ezt a szándékot eredményesen vétetni? A NATO? Magyarország? Az ENSZ? A szlovákiai közigazgatási átszervezést ki akadályozta meg néhány éve? Senki. Nálunk is ez történné, ha ebben a pillanatban nem lenne ott az RMDSZ, ahol van. A maga önálló politikájával, önálló kompromisszumaival, önálló egyezkedéseivel és – igen! – önálló víziójával a romániai magyarság nemzeti integrációjáról egy erős, cselekvő bukaresti politikai jelenlét segítségével is.

Ezt nem értik a pártcsinálók. De legalább a támogatóik értenék! Mert az a kisebb gond, hogy az esetleg félrehajított RMDSZ-től kér-e jó székelly szokás szerint valaki később bocsánatot. Az igazi kérdés: ki kér majd bocsánatot magyarországi szavazati joggal felvértezett és romániai képviselőlétüktől véggépp megfosztott gyermekeinktől?

Ágoston András

Milyen jogon akadékoskodik Markó Béla?

Markó Béla, a Romániai Magyar Demokrata Szövetség (RMDSZ) volt elnöke Pártcsinálók címmel, ezúttal az ideológiai nehéztüzérség eszközeivel indított újabb támadást a második Orbán-kormány ellen. A volt pártelnök és egyben romániai kormányfő-helyettes felemelt sisakrostéllyal, az ellenzéki Élet és Irodalomban (kettős üzenettel?) ront neki az egész kétharmados magyar politikai elitnek.

A szöveget olvasva, Markó három megállapítása kommentárta ingerel, egy kérdés pedig válaszra vár. S ez nem tolatkodás. Jóllehet a „belügyekbe való ilyen beavatkozás” a magyar-magyar viszonyrendszerben korábban nem volt ildomos foglalatosság, ma már más a helyzet. A politikai odafigyelés, a véleménymondás, a Nemzeti Együttműködés Rendszerének (NER) keretei között a nemzet egészének ügyét szolgálja. Van kettős állampolgárság, s ma már Budapest sem csak „a számbeli kisebbséghez tartozó egyének jogainak érdekében” ügyködik, mint a magyar kormányok korábban, hanem tevőlegesen pártolja az autonómiáért folytatott küzdelmet is. Ez azt jelenti, hogy a magyar-magyar viszonyrendszerben is eljött a rendszer és a modellváltás ideje.

Érzelmi húrokat pengetve, Markó Béla a régi háromszéki, sőt családi emlékekkel vezeti be jóslatát: bocsánatot fogtok ti még kérni a régítől! Magyarul: megéri még az RMDSZ, e „számos koloncot cipelő, de mégis mindig megújulni képes, kemény politikai gépezet”, hogy az, aki most eldobja magától, miután választása hibásnak bizonyul, bocsánatért fog esedezni. Nem vitás, Markó Béla meggyőződéssel mond véleményt, biztos abban, hogy jóslata beválik. Jó neki.

Markó továbbá felteszi a szónoki, de nem mellékes kérdést, „kell-e közös politikai szervezet nekünk, ér-e valamit az időnként kétségtelenül Prokrusztész-ágyhoz hasonlító egységpolitika, és érdemes-e egyáltalán a bukaresti parlamentben vagy kormányban toldozgatnunk-foldozgatnunk a szakadt jövőt, vagy pedig hajítsuk el ezt az egész retyerutyát, és tegyünk helyette valami újat, kényeset-fényeset, radikálisat, forradalmi, lélegzetállítót?”

Ide három megjegyzés is kívánczik. Az első: a történelmi VMDK volt az első szervezet, amely a konstruktív ellenzéki-ség elve alapján politizált. Sikerrel, hiszen az első autonómia-koncepciókat ebben az időszakban fogadtuk el. A második: az egységpropagandát a Kárpát-medencében mindenütt, így Erdélyben is a kétpólusú kisebbségi politikai elit helyi hatalomhoz simuló szárnya találta ki, és alkalmazta. Látszathatalmának megtartásáért kíméletlenül, s a gyengébb (magyar) politikai ellenfél földbe döngöléséért.

Harmadszor, demokráciában a politikai szféra elképzelhetetlen többpártrendszer nélkül. Más lapra tartozik, hogy a magyar pártoknak (nemcsak Erdélyben) a parlamenti választások előtt illik összefogni. Ezt mi a Vajdasági Magyar Demokrata Pártban (VMDP) már régen tudjuk. Tapasztaljuk a többpártrendszert, s igaz, csak egyszer, megpróbáltuk az összefogást is. Az, hogy a partner kormányzati felelősségvállalásért ácsingózva megszegte a szavát, nos ez a mi bajunk, de maga az út járható. Jövőre majd jobban odafigyelünk.

S végül a harmadik a legfontosabb megállapítás. Két elv,

két eszme, két koncepció ütközik ma már élesen egymással – írja Markó. Mégpedig az „önálló erdélyi – felvidéki, vajdasági, kárpátaljai? –, de Magyarország által partnerként támogatott politika eszméje áll szemben egy távirányított, zsinóron mozgatott, és saját országában emiatt korlátozott cselekvőképességű határon túli elit koncepciójával”. Markó a bölcsek kövével a zsebében, megálapítja: „mindig ott volt a heves illúzió, hogy Magyarország képes gátat vetni a szomszédos országok többségi nacionalizmusainak, és megfelelő európai háttérrel kikényszeríteni a helyzetünk rendezését”.

Az exelnök valóban lényeges kérdésekről szól. Abban reménykedik (amiről persze nem ír), hogy helyi többségi politikai partnere nem hagyja cserben, a partnerség is megmarad, s végül neki lesz igaza. Mintha tudna valamit az Erdélyi Magyar Néppárt bejegyzése körüli gubancról is. Majd meglátjuk.

Legvégül a kérdés. Miért gondolja Markó Béla, hogy az erdélyi és a többi Kárpát-medencei magyar ügyet csak az RMDSZ és a többi „egypárt” által irányított politikai elit viheti dűlőre?

Furcsa ez a vélekedés. Hiszen ha valakinek, hát neki volt két évtizede ahhoz, hogy változtasson valamit. Változtatott? Sajnos nem. Sem ő, sem a többi egypárt a Kárpát-medencében. Tényleges magyar autonómia nélkül ugyanis nincs megoldás. Akkor meg miért nem hagyja, hogy a célt mások, a magyar-magyar kapcsolatok egy új modelljében közelítsék meg? Milyen jogon akadékoskodik Markó Béla?

A témában visszautalunk Borbély Zsolt Attila *Ki a távirányított című* írására. (8. oldal)

Felség! Régi szokásuk a magyaroknak, hogy felnéznek nagyjaikra és büszkéek múltjukra. Vedd el a nép múltját, és azt teszel velük, amit akarsz.

Charles Maurice Tallyrand-Périgord gróf (1754–1838) francia államférfi, diplomata mondta Napóleonnak

Miből lesz a cserebogár?

Somogyi Botond, Erdélyi Napló, 2011. augusztus 4.

Múlt héten családommal együtt a Rózsák parkjába mentünk sétálni. Kolozsváron az elmúlt időben a polgármesteri hivatal segítségével néhány parkot felújítottak, kellemessé téve a sétálást, valamint a gyermekeknek a játszást. Ilyen hely a Szamos partján lévő Rózsák parkja is. A sportcsarnok melletti uszodától hosszú bicikliút valamint sétány vezet a parkig. Ezen indultunk el: nagyobbik fiam biciklivel, lányom görkorcsolyával, kisebbik fiam kismotorral.

Kisvártatva megérkeztünk a parkba, ahol bicikli-görkori pályát létesítettek, de szökőkút, padok, sétálóhely is van. Lehet teniszezni, sakkozni, pingpongozni, a nagyobbak rendelkezésére erőgépek állnak, a kisebbeknek pedig játszótér. Nyugodt, kellemes hely, ahova kisgyermekes családok (de idősebbek is) nagy örömmel látogatnak el. Viszonylag távol a város zajától, fák között, kellemes környezetben lehet kikapcsolódni (talán csak a rózsák hiányoznak). Szinte mindig találkozunk ismerősökkel, barátokkal. Nem történt ez másképp most sem.

Ahogy megérkeztünk, a gyermekek megszabadultak a kellektől (bicikli, görkori), és nyomban a hinták, csúszdák felé vették az irányt. Már menet közben láttam, hogy több (számomra ismerős) magyar család igyekszik a park felé, gyermekekkel. Valahogy úgy alakult, hogy a hinták környékén magyar gyermekek játszottak, és természetesen hangosan beszélgettek, kiabáltak. Meg két kisebb román fiú. Nos, innen indul a történet.

Az egyik, olyan hat-hét évesnek tűnő fiú egy idő után meg-

unta az idegen beszédet. –Te, hogy beszélnek ezek? – fordult a barátjához. – Magyarul – jött gyorsan a válasz. – És mit keresnek itt? – faggatta tovább a társát. – Hát itt laknak. Tudod – magyarázta a másik – itt Kolozsváron sokan élnek mások is, magyarok, franciák.

Tovább is folytatta volna, de „barátunk”, a hat-hét éves forma kisfiú hamar a szavába vágott: hagyjad csak, ezeknek el kell innen menniük, itt mi lakunk csak, románok – hangzott a határozott kioktatás.

No lám csak, miből lesz a cserebogár – gondoltam el hírtelen. Vajon ezt a gyereket mire tanítják szülei? Mert valószínű, e szöveget nem véletlenül mondta. Hasonló jellegűt már biztos hallott valahol. És az csupán otthon lehetett. Ha ehhez hozzávesszük azt, hogy majd az iskolában megtanulja a dákó-római elméletet, meg azt, hogy itt az ázsiai magyar horda csak jövevény, amely ezer éven keresztül meggátolta a művelt és intelligens román ember kifejlődését, akkor már rögtön előtűnik áll a „hegyi francia” vagy a „puidedac” mintapéldánya. És akkor azon se csodálkozzunk, ha az ilyen egyed néhány év múlva egy CFR-U meccsen torkaszakadtából üvölti, végigvonulva társaival a kincses városon, hogy „afara, afara, cu ungurii din tara!” (Kifele a magyarokkal az országból). Aztán 15-20 év múlva az ilyen fog rászólni a körülötte állókra, hogy csak románul beszéljenek, különben mehetnek Budapestre. A jobbik esetben, nyilván. Rosszabbik esetben ütlegetni vagy egyenesen gyilkolni kezd. Ha pedig ez a kreatúra még politikára is adná a fejét, nyilván tudjuk, milyen diskurzusokat hallhatnánk tőle.

Nos, ebben a közegben kell nekünk kisebbségi jogokért, magyar egyetemért, önrendelkezésért harcolnunk. Amelyben már a kisiklásokat is bántja az idegen szó.

Czegő Zoltán

Egy nemzetellenes kft.

(Jegyzet)

Vigyázó szemét vetheti immár Magyarországra az annak határain túlra vettetett hárommilliónyi magyarság – most nem számítom ide az ausztráliai, amerikai magyar közösségeket, az ottani szórványokat –, sötét fellegeket ereget a rommá tett, eladósított és eladott ország fölé a mostani ellenzék, a tettes.

Teljes meggyőződéssel állíthatom, Nyugaton az MSZP levitézlett párt bértollnokokat fizet, hogy a legrosszabbakat véssék újságlapokra a mostani Orbán-kormányról, annak nemzeti törekvéseiről. Tisztesség ne essék, de nyugati lapokban olyan labodaszagú zöldségek jelennek meg ellenünkre, magyarok és Magyarország gyalázására, hogy néhol még maguk a nyugatiak is megbotránkoznak.

No persze, nem most indult ez a kampány. Emlékezhetünk a magyar államelnök olaszországi nyilatkozatára, valóban fejlethetetlen és szégyentelen volt az a rágalom, amit Olaszországban elmondott saját hazája ellen Göncz Árpád.

Ez a mostani Mesterházy-féle MSZP, ez a se nem magyar, se nem szocialista párt azonban túltesz minden határon. Ahogy Gyurcsányék túltették az erdélyi, felvidéki, délvidéki, kárpátaljai, ausztriai magyarokat a kettős állampolgárságon: NYET! – dühöngték akkor. Ma is egyébként. Hallottam azt

a megfogalmazást is, hogy az arabok hónapok óta önmaguk ellen harcolnak, lázadnak. Nos, ha el kell kergetni a saját népét és országát sülyesztő diktátort, akkor nem nagyon van ott más megoldás.

Ám hogy a saját hazája ellen tébolyult elszántsággal küszködjek szóban és tettekben egy-két párt Európa közepén, az unióban (!), az enyhén szólva is példátlan. Ilyent még csak a kommunista rendtelenségben láthattunk.

Az a rágalomhadjárat, amit indítottak az új alkotmány, az egészségügy, a nyugdíjrendszer ellen, példaadó lehet, és tanulságos számunkra, mások számára is. Ilyent nem tapasztalhattunk még Romániában sem: nyugati fórumokon, lapokban tálni azt a hatalomvágyat, amely pusztíthatatlan minden hasonló omladékpártban – az ritkaság.

Bértollnokok vannak, voltak. És most nem tudnám elképzelni, hogy egyetlen romániai párt is fölvenné a harcot idegen pályán a saját nemzete, országa ellen.

Nevezték már az Orbán-kormányt és a viszonyokat egypárti rendszernek, neofasisztának, új diktatúrának, nevezték föltüremkedő monarchiának – érvek fogytán. És feledve azt, hová sülyesztették az országot 2002 és 2010 között. Mintha mi sem történt volna: az első naptól elszántan terjesztik a maguk mocsárgázát, hadd bukják a magyar!

És közben figyelem az ügyészség, a bíróságok tevékenységét: leszen-e ítélet s igazságszolgáltatás ebben a nemzetellenes kft.-ben?

(Háromszék)

Balatoni nyár 2011-ben

A Balaton kifeszített vásznán csipkét vernek a hullámok. Hirtelen felborzolja vizét az Isten, majd felkorbácsolja, özönvíz nem lesz, csak napokig tartó tisztító vizet küld, aztán az északi szelet, hogy új erőre, lendületre kapjanak a szomorúfűzek, a jegenyék és a hársfák. Csak a vendégek sírnak.

A lányszőke Balaton újra ragyogni kezd. Életrevaló, hűs, finom, selymes lényével simogatni kezdi a megfáradt embert.

Egry József széles ecsetvonásokkal még mindig mázolja az eget a kék minden árnyalatával. Alig hihető, hogy tényleg ilyen. A sok „boldognak szeretnék lenni” nő fáradhatatlanul pózol, először csokoládébarnák akarnak lenni, közben nevetgélnek, aztán minden álmuk beteljesedését: az egyik cérna bikinijét igazítja, leengedi melltartóját, hason fekve nyomogatja drága szilikonmentes mellét, majd idő lassú pergése után, hátracsavarodott gömbölyű karjaival olyan szakértelemmel kapcsolja vissza a melltartó hátsó kapcsát, mintha egész télen ezt gyakorolta volna.

Amint meglátta testének feszes rugózását, aranyos csillogását – a polgár testét-lelkét előntötte a láz, annyira kívánta, hogy szinte rávetette magát, keze cséphadaróként járt, mindenáron magának akarta. Úgy érezte, mintha életének soha vissza nem térő pillanatán lovagolna ez a bestia, eszeveszetten jól és végzetesen, gerincének s minden izmának ütemes megfeszítésével és hirtelen légzésvételhez jutásának elernyedésével. Egy életen át csak egyszer adatik meg egy ilyen gyönyörű látvány elérése, tapintása. Bőre arany-piros árnyalatba váltott, harapnivaló, jó ropogós, enyhén Balaton ízű, mezők, zsálya-kiskertek rozmaringillatát árasztotta, erőteljesen sósmandula ízekkel. Egy hatalmas fűszerkertet érzett a torkában, amit le kellett locsolni az Isten minden borával. A rajongó ilyenkor elveszíti a maradék józan eszét a beteljesülés arany-gyönyörűségében, a magyar íz-tenger örökölésében: hullámverésében. Ilyenkor nyögni sem lehet az elégedettség és telítettség érzésétől.

– Finom voltam? – szolt a 2 kilós tükörponty utolsó sóhajával vízen és szárazon túlról. – Sajnálom, hogy a másik két kívánságodat már nem teljesíthetem csak a másvilágon. Zabálás nem lesz benne...

A polgár hallgatott, mint a sír.

Ha az embernek ideje és pénze van, a zabáláson kívül vicekkel is teletömik lépten-nyomon, az interneten éppenséggel téma szerinti választékkal röhögtetnek. Felfedeztem egy ingyenes internet-hozzáférést, de nem működik. Milyen jó volt régen, nemcsak a Balaton partján, mindenhol meg kellett hódítani a szűzlányt tükrös pogácsával, huszáros pogácsával, csöpögős verssel és el kellett zavarani a boszorkányt, hogy ruhástól fürödni lehessen vinni a szüzet.

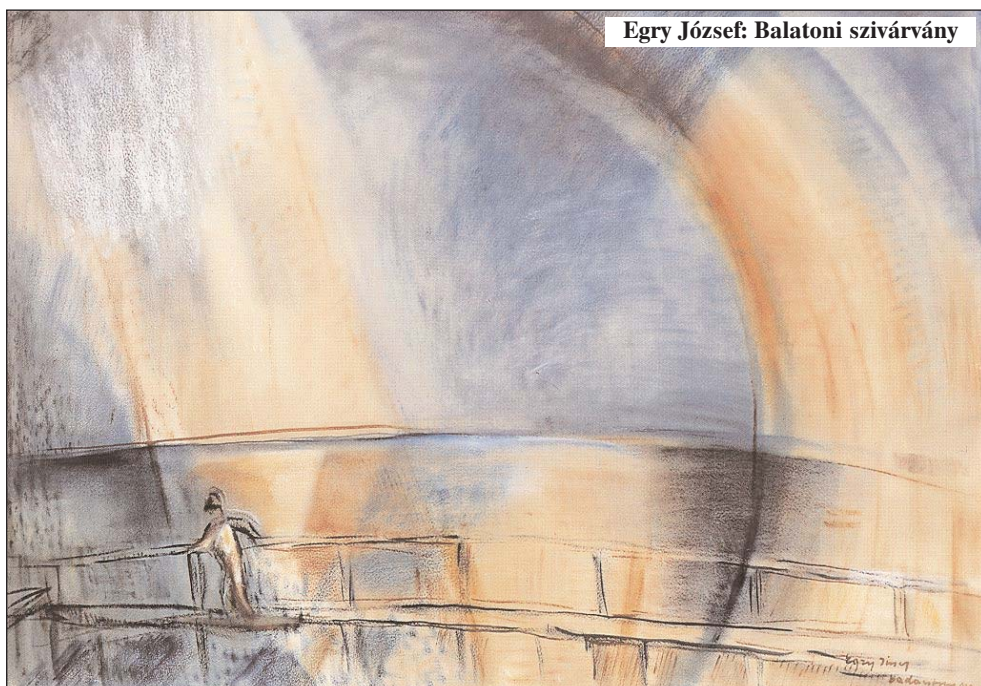
Ma már nincsenek szüzek. Fele-

séget lehet választani a napozó boszorkányok közül. (Akinek van, az hallgat vele.) Próba szerencse. Sosem lehet tudni. Bocs, a leégés ellen napolaj kell.

Élő bizonyítéka a társadalom rohamos öregedésének, hogy – nem teljes napsütésben! – bármerre legeltetem tekintetemet, kalapos öreglányok mosolyognak vissza. Csak a kitarásuk bosszant. A jó számomra, hogy nem érzem az öregedés jeleit. A rossz, hogy hiába fordítom a fejemet szerelmemes Balatonom felé (az éneklő szírénektől megnyugodnék), amikor minden egyes alkalomkor eszembe jut két anyósvicc, s ők még mindig kitartóan mosolyognak nagy kalapjuk alól, vagy az orrom előtt sétálnak végtelen nyugalommal. Már három órája töredezetten esedezem, teljesen kikészülve várom, hogy „hölgyem” legalább „ártatlan látóhatáromba” ne gázoljon bele rossz lábaival. Aki a békaperspektívát megfigyelte annak idején, ha ilyen körülmények, pontosan lábak között nézett volna felfelé, eldobta volna az agyát. Ma sem tudnánk mi az.

Este a Díszkútnál (szénsavas gyógyvízzel frissít) fellépett a 2008-ban alakult 20 tagú csopaki táncgyüttesből öt pár. A fiúk gombos csizmában, priccses nadrágban, fehér ingben, fekete mellényben táncoltak. A lányok kékfestő szoknyában, fehér ingben, színes pántlikával a hajukban forogtak. A jó hangulatot (látvánnyal és zenével együtt) harapni lehet. Dunántúli táncrendekkel kezdték műsorukat, a fiúk bemutatták a legényes (verbunk) táncok cifrázását keletkezésük sorrendjében. Végül a sóvidéki (székelyföldi) táncrendekkel tették fel fejükre (és hitvány fejükre) a néptánc koronáját, de a két 190 centiméteres legény is beleadott apait, anyait, még a járólapokat is többször megcsapdosták, nemcsak a csizmájukat, mintha most szálltak volna alá a történelemből, mulatságon, sorozáson lennének, feledve a rájuk váró három éves katonaságot. Hogy köztünk járnak, a végén érezhettük, mert egy 20 perces fordulóra a közönséget is felkérték, megtáncoltatták, hadra fogták. A bor a táncos lányok üvegében maradt, a fejükről eltűnt. A mi fejünk viszont megmámorosodott.

Juhos Kiss János

Szász István Tass naplójegyzetei

ANAKRONISZTIKUS BESZÉDEK

A nyomasztó jelen megmagyarázásához gyakorta kénytelen furcsa eszközökhöz nyúlni a magyarázkodó. Nem csoda ez, hiszen az igazság keresése ma a legnehezebb feladatok egyike. Olyan világban élünk, melyben a hazugság mindent eluralt és ott terpeszkedik az igazságnak kijelölt térfélen is. S nem csupán terpeszkedik, de mint a hazugság hazugsága, folyamatosan azt állítja, hogy ő maga az igazság. Ezzel aztán az információban bővelkedő, de kis befogadóképességű társadalom merevlemeze hamar feltelik, és máris benne élünk az újonnan született igazságban, melyet éppen a hazugság hordott ki néhány évtizedes áldatlan állapot után.

Nos, a sok fájdó hazugság közül most éppen bűnösségünk kikiáltásának előzményeit boncolgatva támadt az az ötlet, hogy nyúljak a történelmi HA tiltott fogalmához, és az anakronisztikus vádak ellen használjak éppen anakronisztikus példabeszédeket. Az utóbbi időkben ugyanis a már-már megszokottnál is nagyobb erővel támad reánk a szomszéd gyűlölet, s ráadásnak ezt - egyedülálló magyar sajátságként - belső erők is támogatják.

Felteszem hát a kérdést, hogy mi történt volna, HA? Ha mi, a sorban nemzeti öntudatra ébredező Kárpát-medenceiek annak tudatában ébredünk, hogy ébredéseinknek milyen következményei lehetnek s "hányoldali" hősei megáldozatai, mígnem rájövünk, hogy büszke szép tudataink nagyon is összeegyeztethetők lettek volna nagyobb külső veszedelmek kivédésére, s megannyi hősi vér hiába ontatott, megannyi kárpáti fából hiába lett papiros.

Ha nyugatról keletre futtatjuk végig e térségen egykor volt tekintetünket, rájövünk, hogy többlépcsős országban éltünk.

Első lépcsőfok, a monarchia, már homogenizált volna minket, de nem egy nagy német nemzeti öntudat, hanem inkább a jobb irányíthatóság, a kiegyenlíthetőség jegyében, államszervezési könnyebbség stb. céljából. Utóbb aztán hályog gyanánt erre kúszott rá a felnövekvő nemzeti gőg. Ez már elene hatott annak, hogy ugyanazon cél érdekében a föderalizálás gondolata, a különbözőségek felismerése, elismerése és hasznosításának lehetősége - mint cél - erősödjön. Amikor pedig ez mégis erősödni látszott, már késő is volt, és az ötletgazdák jóvoltából arra is a nemzeti tudat és áltudat vezérelte indulatok, szimpátiák és ellenszenvek nyomták rá bélyegüket.

A második lépcsőfok az első szorításból szabadulni óhajtó s utóbb ki is szabadult magyar, éppen azt utánozta. Az új keletű, a polgárosodásból eredező nemzeti tudat mintha ráépült volna a feudális, rendi, díszmagyar tudatra. Ezáltal aztán, ha nagyon szerény mértékben is, de hasonló hibába estünk, mint saját előbbi elnyomóink, és a sógortól próbáltuk elbitorolni a jogot meg másolni a módszert, melyet inkább kerülnünk kellett volna, akár a leprást.

Harmadik lépcsőben a fenti szellem kétségtelenül hozzájárult ahhoz, hogy Nagy-Magyarország lakói - kiket a nemzeti tudat előtti naiv nemzeti állapotukban legfeljebb harmad- vagy éppen negyedsorban megélt nyelviségükben és

hagyományaik őrizésében s nehéz időközön való átalmentésében éppen a Szent Korona segített - most ébredező tudataikkal a saját bölcsőjüket hitték börtöncellának.

Mint tudjuk, az az első lépcső ennek már első jeleit is tudatosan felhasználta ellenünk. Ez volt a szeg, mely a zsákból kibújva először adott volna jelt a látóknak, ha vannak. Mert az első lépcső nemzeti tudatának vágyait szolgáló már a másoknál is megjelent és a felismert nemzeti tudatot használta saját céljaira. A lépcső első foka a másodikat a harmadikkal és következőkkel akarta sakkban tartani, és ezzel végleg elszabadult a pokol.

Minden összekavarodott.

A központi és a nemzeti akaratok különbözősége, a nemzetiségi és az osztálykülönbségek a vallási szakadékokkal is tarkítva, kiszikkadt szikes mezőhöz tették hasonlatossá a Kárpát-medencét, s a repedéseket ártatlanok és naivak megmészároltak és gazemberek vére és verítéke öntözte.

Ha akkor tudták volna, miként fog lépcsőről lépcsőre összeomlani az egész!

S ha ma tudnák, hogy az egykor piramisként büszkélkedő lépcsőzetes építmény maradék romhalmaza is tovább erodálódik a végleges pusztulásig, talán nem lennének Sloták, Vadim Tudorok, Seseljek és mások.

A figyelmeztetés azonban ma is anakronisztikusnak hangzik. A büszke új fülek és az álnok új bajkeverők szorgosan munkálkodnak a lépcsőzetek összekeverésén és fogalmuk nincs a piramis titkairól, a megmaradás egyedüli lépcsőjéről, melyen az út éppen fordított irányú, mint azt ők hirdetik. Mégpedig centripetális helyett centrifugális. De sajnos nem a létező Unió elvei szerint. A globalizáció, céljának végső eléréséig ugyanis, a nemzeti ellentéteket maga is felhasználja. Közben persze zeng a multikulturalizmusnak, a másság tiszteletének és egyéb hamis ígéknek a hirdetése.

Vagyis, ha erről kezdünk beszélni, nem is vagyunk anakronisztikusak? Amire egykor nem ébredtünk rá, ma sem vagyunk képesek ráébredni?

2011. július 16.

KÁRPÁT-MEDENCEI FÉLELMEINKRŐL MÚLT ÉS JELEN IDŐBEN

A képernyőn és a közösségi vagy társassági életben szorongó emberek láttán elgondolkodom azon, hogy leköszönő generációim, sőt szüleink története is a félelmek története volt.

Hányféle félelem, szorongás, olykor rettegés vagy csupán aggodalom tette elviselhetetlenné térségünk lakóinak hétköznapijait egy elmúlt évszázad során! Bár a régebbi idők sem voltak mentesek a félelemtől, ennek a kornak a félelmei nem csupán időben állanak közelebb hozzánk, de történelmileg is kevésbé megérthetők, indokolhatók, elfogadhatók. Ugyanakkor sok mindennel magyarázhatók.

Ha csupán e száz évre tekintünk vissza, először nagyapáink és apáink történeteit halljuk a hatalmas és hiábavaló (bár a háttérerők szempontjából igen eredményes) első világháború frontjairól és nagyanyáink, anyáink meséit a hazavárás reménytelenül reménykedő gyötrelmeiről.

Mindjárt ezt követi elválaszthatatlannak is mondható módon a dicstelen tanácsköztársaság annyi éven át szégyenletesen glorifikált terrorja. Az ehhez fűződő félelmeket nem kell részleteznem, következményei is sokféle félelmet szültek s vetítettek előre.

Az ezt követő évtizedekben a Trianon utáni létbizonytalanság és a világválság okozta félelmek kora következett. Az elszakítottaknak ekkor már anyanyelvük miatt is kellett szoronganiuk. Aztán emberek százezrei faji eredetük miatt retteghettek. És okkal.

Majd jött a civileket sem kímélő és a hátszágokat is halottakkal telehintő második világégés. Ekkor már nemegyszer egymástól is félni kellett.

A felépíthetetlen szocializmus építésének kezdeteitől az osztályfélelem lett uralkodóvá. De sok helyen ezt megketőztette a nyelvi különbség okozta szorongás. És félni kellett az embereknek hitük mián is. S ami a legszörnyűbb, kiteljesedett és szárba szökken az egymástól való félelem kora.

Teltek-múltak az évtizedek, és a félelem időszaka végre elérkezett a fináléhoz. A nagy váltást a Kárpát-medence népei is kitörő lelkesedéssel üdvözölték. Évszázados álmom látszott teljesülni. Végre nem kellett félni semmitől és senkitől. Vagy mégis?

Mert most már a szavaktól félünk. Besározott szavak sarának ránk fröccsenése lehet veszedelmes. Most már saját világnézetünkől félünk. Európa és a nagyvilág s belső nagyhangú kiszolgálóik nem tűrik el, ha hitben, nemzetben, családban merünk gondolkodni. Öklüket rázva fenyegetnek olyasmért, amit másoktól a legnagyobb természetességgel fogadnak el. Tehát tudatosan akarnak félelmet kelteni, és éppen bennünk. Az, hogy most újra félni kell egyes helyeken az anyanyelv miatt, Európában nem kelt felháborodást és öklörázást sem vált ki. És a gazdasági félelmek is ránk köszöntöttek, egy mások által generált válság képében. Még a természetet is ellenségünké tettük, s ettől is tarthatunk. De - mint jelek szerint kimeríthetetlen félelemforrástól - újra félhetünk reánk acsarkodó embertársainktól is.

Félünk. Félünk reggel és délben és este és éjjel.

Félünk, mert hazudnak nekünk reggel és délben és este és éjjel. Mi ez? Most már örökké így lesz? Amíg élünk félünk? De előbbre mégis azok jutnak, akik nem riadnak meg az akadályvetéstől és a megnövekedett ellenállástól.

Szász I. Tás fenti gondolataihoz konkrét hátteret adnak az alábbiak. Választ a kérdések sokaságára viszont aligha.

2011. július 17.

Körmendi Zsuzsanna

Álságos aggódók

Örömmámorban úszik a baloldali sajtó, mert Deutsch Tamás elvesztette a fejét, és kitört belőle az indulat, mikor értesült róla, hogy Washingtonban az amerikai helyettes külügyi államtitkár aggodalmát fejezte ki a magyar alkotmányozással, egyházügyi törvényünkkel és médiánk helyzetével kapcsolatban. Valószínűleg másként fogalmaznék, mint Deutsch Tamás ("Ki a f... az a Thomas Melia? Miért kell naponta adnunk a szarnak egy pofont?"), de kitörését teljes mértékben megérttem. A rendszerváltozás óta Magyarország belügyeivel soha annyit nem foglalkoztak a nyugati országok, mint amióta az Orbán-kormány hivatalba lépett. Az embernek néha az az érzése, hogy ennyire talán még a szovjetek sem ették magukat miattunk a késő Kádár-korban, mint amennyit ma a Nyugat. Keserű tőle a szánk, mert kilóg az aktuálpolitika lólába. Emlékszem Orbán Viktor egy megjegyzésére még nem sokkal a kormányalakítás után, a bankok megadóztatásával kapcsolatban, hogy tudniillik el kell indulni egy úton, és ő nagyon szívesen lenne ezen az úton a második vagy a harmadik. Akkor ezt a megjegyzést még nem egészen értettem, ma már teljesen világos. Aki nem idomul, hanem új utakat keres, az több mint gyanús. Aki a megoldáskeresésben az első, az a legveszélyesebb, mert potenciálisan a legfüggetlenebb. Azt ráadásul mások is követhetik, és ez az igazi bűn, ha egy ország megmutatja: van alternatíva. Van kiút, csak rá kell találni, és nem szabad félni a fenyegetőzőktől.

Magyarországot az utóbbi időkben annyi méltatlan, felelőtlen támadás érte olyanoktól, akik sem helyzetünket, sem népünk karakterét, sem történelmünket, sem valóságunkat egyáltalán nem ismerik, hogy hovatovább el fogunk jutni

odáig, hogy minden észrevételre csak legyintünk. És ez sosem jó. De hát az igaztalan támadások, a megalapozatlan bírálatok, a tolerancia teljes hiánya a dacnak ágyaz meg.

Szinte felfoghatatlan, hogy Magyarország útkeresését a válságból való kilábalás iránti igényét és erőfeszítéseit ferde szemmel nézi a nyugati sajtó és sajnos a politika is. Döbbenetes, hogy az utóbbiban fogalmazódnak meg jobban az árnyalatok. (Thomas Melia nem ugyanazt mondja, mint Angela Merkel). Ilyenkor látni, mekkora hatalom a média. Hát nem érdekes, hogy a tehetetlen, országrontó, az államadósságot iszonyatosan megnövelő Gyurcsány-kormányral negyedannyi baja nem volt a nyugati sajtónak, mint a nemzeti érdekeket képviselő Orbán-kabinettel? Kénytelenek vagyunk elgondolkodni rajta: eszerint Nyugat-Európának és az Egyesült Államoknak akkor vagyunk "jó", ha a padlón vagyunk?

Miért aggódja magát betegre egy amerikai politikus olyan döntésekért, intézkedésekért, amelyek egy távoli, kis országban demokratikus úton, többségi véleménnyel, akarattal valósultak meg, s hozzásegítik az államot ahhoz, hogy ne jusson Görögország sorsára? Amerika fölött ott lóg az államcsőd Damoklesz-kardja, nekik mégis egy kis közép-európai ország parlamentáris úton érvényesített egyházügyi törvénye miatt fáj a fejük. Ki érti ezt? Hol vannak itt a józan arányok? Kik adják a nyugati sajtónak a félrevezető információkat, amelyeket ellenőrzés nélkül adnak közre? Milyen csoportok rejlenek a Magyarországot érő támadások mögött? Amerika Irakot hamis indokok alapján a középkorba bombázta vissza, rakétákat lőttek esküvői menetre, a guantanamoi fogolykínzások miatt máig szégyellhetnék magukat. A helyettes külügyi államtitkár inkább a saját portájuk előtt seperjen.

Mindebben az a legszomorúbb, hogy Európa egész kultúrtörténete másról sem szól, mint hogy minél függetlenebb egy gondolat, egy elképzelés, annál nagyobb ellenállást vált ki a nagyobb hatalommal bírók szemében.

(Magyar Nemzet, 2011. július 30.)

A KÉPÍRÓ-PER

Napokkal korábban készültünk barátainkkal Székelyföldre pihenni, de amikor az elhíresült, háborús bűnökkel vádolt Képíró Sándor perének vezető bírása kihirdette az ítélethozatal időpontját, barátaim mélységes egyetértésével néhány nappal elhalasztottuk indulásunkat.

Írásom elkezdésekor még néhány nap választ el 2011. július 18-tól, amikor az ítélet várható. Rendkívüli a per jelentősége, ezért komoly üzenete lesz az ítéletnek is. Sokak megállapításával egyet kell értenem, hogy nincs könnyű helyzetben a bíróság, sem annak vezető bírása, Varga Béla. Hihetetlen a bírakra nehezedő hazai és nemzetközi politikai elvárás és nyomás, ami nem csoda, hiszen arcpirítóan szégyenletes, hogy az elhíresült náci üldöző Simon Wiesenthalról elnevezett, Efraim Zuroff vezette nácivadász iroda mindjárt két magyart is talált célpontjául a legjobban keresett tíz háborús bűnökkel megvádoltak között.

Amikor szükségesnek érzem, hogy megszólaljak, nem lehet elhallgatnom régi olvasóim és barátaim előtt az ismert tényt, zsidó származásomat, melyre nem vagyok büszke, nem is szégyellem, egyszerűen csak vállalom.

Amire viszont rendkívül büszke vagyok, hogy ebben a Hazában születtem magyar emberként és különleges nyelvünk és kultúránk szerencsés birtokosaként. Ez különböztet meg másoktól és nem egyébtől!

Az nem véletlen, hogy a vezető bíró helyzetét említettem, mert nyilván mindenkinek a legszemélyesebb magánügye identitásmegvallása, így a bíróé is, akiről tudható hogy szintén zsidó származású. A kérdések kérdése, hogy fölül tud-e emelkedni a szóbeszéd tárgyát képező származásán, a reá nehezedő nyílt és a háttérben megbúvó erők nyomásán, és nem véletlen az sem, hogy írásom címének második fele mögött az igazságtétel és annak a perrel összefüggő következményei állanak.

A nevezett bíró személyével kapcsolatos megítélést még jócskán bonyolítja, hogy a napi politika super-titikosított eseményeként ráosztott „kémper” gyanúsítottjait is futni hagyta, az ügyészség kezdeményezésére sem elrendelve előzetes letartóztatásukat. Ugyanis a két dolog, tehát az igazságtétel és az izraeliek kezdeményezte „náci-üldöző” per Magyarországon szorosan összefügg a tudatosan ki nem beszélt hazai zsidókérdéssel, ezáltal igenis összefügg a háborús bűnökkel megvádolt Dr. Képíró Sándor nyugalmazott csendőr százados jócskán időn túli, a „megélhetési náci üldöző” kezdeményezte politikai perével is.

Miről is van szó tehát ebben a jócskán megkésett perben?

Röviden arról, hogy mit tett vagy mit nem tett Dr. Képíró Sándor csendőr százados a visszatért Délvidéken, pontosabban Újvidéken 1942 január 23-án, a vezérkar által az egyre fokozódó vörös partizán veszély miatt elrendelt jogos razzia harmadik napján. A történeti tényállás fejtegetésébe – mivel nem vagyok történész – nem megyek bele, mert szakavatottak ezt már részletesen megírták és az érdeklődő olvasó úgyis utána néz. Nem tisztzem eldönteni, hogy ez mennyire fontos szerepet játszik a permenetben, de számomra ugyancsak nagy élmény volt a per folyamán a bíróság által felkért egyik szakértő, Czinner Tibor egyetemi tanár - akiről szintén tudható zsidó származása - tisztességes hozzáállása és lenyűgöző, precíz szakértelme az igazságosság érvényesülése érdekében. A másik felkért szakértő, Szakály Sándor egyenessége és szakértelme előttem már két évtizede ismert, ezért nem volt számomra meglepetés perbeli szereplése.

Az 1945-ben Nürnbergben tartott náci háborús bűnösök pe-

rének mai hatása oly módon érződik a Képíró peren, hogy a tetten érhetően és számon kérhetően működtetett nemzetközi politikai kettős mérce még mindig eltérően kezeli a náci bűneit a bolsevista bűnöktől, saját, tevőleges, sok évtizedes, a bolsevizmussal történő együttműködését leplezve ezzel. Pedig a hírhedtül konok, néhány évvel ezelőtt elhunyt nácivadász Simon Wiesenthal többször kijelentette például a Képíró per védőjének, Dr. Zétényi Zsoltnak is, hogy számára azonos súllyal mérendőek a náci és a bolsevisták által elkövetett bűnök, és mindkét bűnt háborús bűnként értékeli. Nem úgy a vézskorszak szörnyűségei után bosszúra szomjazó sors-talan társai, ávós ruhában, kivetkőzve önmagukból, megtagadva hitüket, hazájukat, kultúrájukat, átvéve és továbbfejlesztve mindent, ami a náciakra jellemző volt.

Európa és a világ pedig cinkos együttműködéssel hallgat, saját bűneit is ezzel leplezve, mert jó üzlet volt a kommunizmus zavarosában halászni, gazdaságilag előkészítve a patyomkin-világból kivonuló tankok helyére benyomuló, még nagyobb nyomort hozó bankok helyét. Nem véletlen, hogy rendszerváltásnak nevezett, valójában politikai elitváltás után konszenzus alakult ki a pártokban a valódi rendszerváltás egyedüli alapját képező igazságtétel és az ebből logikusan következő felelősségre vonások elmaradását illetően.

Ennek legközvetlenebb megmondhatója az igazságtételi törvény betervesztője az első „szabadon választott” kormány időszakában, egyben a Dr. Képíró Sándor „háborús bűnös” védelmét elvállaló Dr. Zétényi Zsolt, valamikori országgyűlési képviselő, jelenleg ügyvéd, a Nemzeti Jogvédő Szolgálat elnöke, akihez közel húszéves barátság fűz. Mélyen egyetértek Zétényi Zsolt perbeszédének három indító gondolatával, melyeket most kiemelek.

Az első, hogy Zétényi szerint ez a per jogtörténeti jelentőséggel bír. Ő hosszú évtizedek óta foglalkozik a háborús bűnökkel jogászként, tehát jól ismerte a per tárgyául szolgáló történeti tényállást, és véleménye szerint a jelenlegi magyar társadalomnak nincs szüksége a meg nem ismert és már meg sem ismerhető tények katarzisára, az 1941-ben Délvidéken jogosan visszaszerzett országrészünkben történetekkel kapcsolatosan.

A második felvetése, hogy a történelem nagy, még fel nem dolgozott kérdéseit és sérelmeit biztos, hogy nem a bíróságok orvosolják, más szóval a történelem egészen bizonyosan „nincs itt a bírósági tárgyalóteremben”. A teremben egy „megtiport, meggyalázott ember „ áll az ítélő szék előtt, és az ő sorsáról kell majd döntenie a tárgyalás folyamán”.

Harmadszori leglényegesebb kiemelése volt, hogy nincs-e akadály az ítélethozatalnak, vagyis nem áll-e fenn a „kétszeres elbírálás meghozatalának veszélye”, közérthetőbben: elbírálták-e jogerősen a korábbi perben a vád tárgyává tett cselekményeket, vagyis nem egy már egyszer ítélt ügyről van-e szó?

Álláspontom szerint magára a „narancsos forradalmi rendszerre” is szűgyen volt a per megindításának politikai túrése és háttértámogatása, hiszen a megélhetési bűnöző izraeli Efraim Zuroff a magát már évekkel túlélő náci-üldöző irodája létalapját mindenáron indokoltta szeretne volna tenni. Azét az irodáét, amit névadója, Wiesenthal jogos céljainak megfelelően működtetett és amelyeket történelmileg befejezett.

A Fővárosi Bíróság Katonai Tanácsa ma ítéletet hozott és valamennyi vád alól felmentette Dr. Képíró Sándor nyugalmazott és sok éves emigráció után hazájába saját nevén 1995-ben visszatért csendőr századost. Ítéletével gyakorlatilag nem adott helyt a háborús bűnök alátámasztani igyekvő katonai ügyészség álláspontjának.

Ezzel szemben többnyire elfogadta és magáévá tette a védelem álláspontját, helyt adva az igazságosság érvényesülésének, mert nem találta megalapozottnak és bizonyíthatónak a náci üldöző iroda hamis vádjait. A bírónak volt bátorsága felülemelkedni származásán és igazságos ítéletet hozni. Ezzel engem is főhajtásra kényszerített, nem úgy, mint egy másik politikai perben a közelmúltban, ahol egy bírónő a Magyar Gárda elleni perben nem tudta és nem akarta átlépni titkolt származása gyűlöletének nagy kínai falát.

Csak remélni lehet, hogy ez a rendkívüli jelentőségű per valaminek a végleges lezárása, egyben a kezdete lesz, végre megszűnik a politikai kettős mérce és megkezdődnek a náciáknál nagyságrenddel nagyobb áldozatokkal járó bolseviz-

mus elleni háborús bűnösök perei. Ehhez politikai akarat és bátorság szükséges, mely benne van társadalmunkban, de nincs benne jelenlegi politikai elitünkben és beteges megfelelési kényszerükben. Isten adja, hogy végre kitermelődjön egy bátor államférfiakként felnövő csapat, mely végre szembe néz valódi történelmünkkel, és valódi nemzeti tettekkel hozza helyre elődei bűneit.

Isten óvja Hazánkat és Magyar Nemzetünket!

Reiner Péter

(Az írásban foglaltak tanulságosak maradnak Képiró Sándor e világból való távozása után is. – A szerk.)

Nekünk kincsnél kedvezőbb cél: Látni Téged, újultodban, Erdély!

V. Erdélyország az én hazám fesztivál Verőcén

A székelyföldi autonómia megteremtése létkérdés – jelentette ki Kalmár Ferenc, a KDNP alelnöke 2011. július 9-én Verőcén, a Csattogó-völgyben az Erdélyország az én hazám világtalálkozón az erdélyi autonómiáról rendezett kerekasztal-beszélgetésen. Az előadók és a nagyszámú

érdeklődők egyetértettek a politikussal abban, hogy a magyar nép nem kér többet és nem kérhet kevesebbet, mint a többi európai népek, hisz az autonómia kiválóan működik például Dél-Tirolban, Észak-Írországon, Finnországban vagy épp Spanyolországban.

Bíró Zsolt, a Székely Nemzeti Tanács alelnöke hangsúlyozta, ne mossuk össze az őshonos kisebbség jogállását a betelepülő kisebbségével. Kijelentette, az autonómia kivívása érdekében olyan referendum előkészítéséhez láttak hozzá, mely alapul szolgálhat egy fél év múlva induló európai aláírás-gyűjtési akcióhoz. A Lisszaboni Szerződés értelmében ugyanis, ha legalább hét országban valamilyen közösségi kérdés ügyében összegyűlik minimum egymillió aláírás, az Európai Unió napirendre tűzheti a kérdést, jelen esetben a székely autonómia ügyét.

A Haza egy és oszthatatlan. A Haza nem oszt ajándékokat, a Haza áldozatot követel tőlünk – jelentette ki a tanácskozáson a jobbikos Gaudi-Nagy Tamás, aki össznemzeti ügynek nevezte az autonómia elérését, melyhez a politikai erők összefogására, egységes álláspont kidolgozására van szükség. Dr. Gaudi rámutatott, a SZNT statútuma elkészült, mely megfelel a székely hagyományoknak, amit minden felelősen gondolkodó politikai pártnak vállalnia kell!

Borbély Zsolt-Attila, az Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács (EMNT) elnökségének tagja felvázolta, mi mindent tett az erdélyi autonómia megvalósulása érdekében az EMNT. Az EMNT az 1992-es kolozsvári nyilatkozat óta küzd az autonómiáért, az erdélyi fennmaradás érdekében, Tőkés László püspök, EP-alelnök vezetésével. Ennek érdekében alapítják meg hamarosan az Erdélyi Magyar Néppártot, hogy legyen autonómista párt is a politikai prérin – mondta Borbély Zsolt Attila.

Szabó Vilmos, az MSZP frakcióvezető-helyettese véleménye szerint az elmúlt egy évben alig történt valami autonómia-ügyben, de – véleménye szerint – az előző (Gyurcsány-Bajnai) kormány sokat tett a határon kívül élő magyarságért. Beszédét bekiabálások, nemtetszés-nyilvánítások kísérték.

Ferencz Vilmos, a Budapesti Székely Kör elnöke rámutatott,

ha nehéz történelmi időkben megmaradt Hunnia és Erdély, a Két haza végre egyesüljön, s legyünk otthon Erdélyben és az anyaországban egyaránt.

Az Erdélyország az én hazám fesztivált idén ötödik alkalommal szervezte meg a Budapesti Székely Kör, a Székelyföldért Társaság és a Pásztortűz Egyesület. A július 8-i megnyitó ünnepségen megköszönték az alapító Gaál István munkáját, s a stafétabotot átvette az Ilyés házaspár. A Székelyföldért Társaság Incze Árpád vezetésével szeretné megismertetni és népszerűsíteni Székelyföld területi autonómiájának gondolatát, elsősorban a Magyarországon letelepedett székelység és anyaországi szimpatizánsok körében.

Bethlen Farkas, Verőce polgármestere, a rendezvény fővédnöke köszöntőjében kiemelte, hogy noha Verőcén lakik, s ott-hon van az Anyaországban, ha Erdélybe utazik és átlépi a határt, szintén hazaérkezik. (A történelmi Bethlen-család sarjaként Erdélyből származik. Szerk. megj.) S ma már az egész Kárpát-medence a hazánk lehet. Kós Károly nemzet-építő gondolatát idézte: „De lesznek, akik utánam jönnek, az én maradékaim. Amikor én már elpihentem, erős ifjú lábakkal nyomomba lépnek ők. És nem szállnak le a hegyről, hogy láncos rabjai legyenek hírnek, dicsőségnek és idegen kultúrának. Mert erősek lesznek. Hatalmasok és magyarok...”

Balácsi László mb. unitárius püspök-főjegyző, aki előadást tartott az unitárius egyház jövőbeli egyesüléséről (anyaország-Erdély), a fesztivál megnyitóján kijelentette: – Egy éve lelkileg, szellemileg megnagyobbodott országban élünk. S kötelességünk, hogy megtanítsuk ezt a Hazát újra a dalaira, táncaira, hagyományaira, hisz a kommunizmus mindezt elvette tőlünk, kilúgozta nemzet-tudatunkat. Ám ha a gyökér szent, az ágak is szentek! S aki hűséget vet, diadalt arat – mondta az unitárius mb. püspök.

Az idei erdélyi világtalálkozón Nyárádmente tájegységének küldöttsége mutatkozott be, s a kézműves foglalkozások és kirakodóvásár mellett könyvbemutatók, néptáncgyűttesek, népdalkörök színesítették a háromnapos találkozó hangulatát. Esténként pedig többek között az Osztováta együttest követően a Bikini, Tamás Gábor, valamint az Ismerős Arcok Zenekar szórakoztatta a nagyérdeműt.

Az idei Erdélyország az én hazám Világtalálkozó mottója egy Tompa László vers-idézet: „Nekünk kincsnél kedvezőbb cél: Látni Téged, újultodban, Erdély! Érted, hogy virulj, gyarapodva váltig: Szívet és erőt áldozunk halálig.”

Frigyesy Ágnes

Nyílt levél a nemzeti oktatás ügyében

*Nemzeti Erőforrás Minisztérium
Oktatásért Felelős Államtitkárság
1055 Budapest,
Szalay utca 10-14.*

*Dr. Hoffman Rózsa
Államtitkár Asszonynak*

Tisztelt Államtitkár Asszony!

A magyar nemzet történelmének minden középiskolai osztályban, kötelező módon, külön tantárgyként történő oktatása érdekében fordulok Önhöz. Tudom, hogy manapság nem kevés a dolga. Mégis kérem, szánjon rá egy pár percet és nézze el nekem, ha írásom egy kicsit terjedelmesebb lett.

Tisztelettel: Dr. Szatmáry F. Péter PhD Pápa, 2011. május 19.

Bemutakozom. Nagyváradon születtem. Anyai nagyapám ügyvédként szülővárosom alpolgármestere volt a két világégés között. Édesapám szintén ügyvéd volt, s mint ilyen, hosszú ideig Tókes László püspök úr főtanácsadójaként is tevékenykedett Magyarországra történt áttelepedéséig.

Jómagam a Marosvásárhelyi Orvostudományi és Gyógyszerészeti Egyetemen végeztem '61-ben. Kötelező körzeti orvosi szolgálat után szereztem szülészet-nőgyógyászati képesítést, s ebben a minőségben lettem alapító tagja a bukaresti Szülészet-Nőgyógyászati Kutatóintézetnek, s egyben munkatársa is majd egy évtizedig. Ezután 16 éven át, Nagyváradon megyei szülész főorvosként dolgoztam az anyaországba történő áttelepedésemig. Pár hónapos bajai kitérő után a pápai kórház szülészet-nőgyógyászati osztályvezető főorvosi állását pályáztam meg és nyertem el. Nyugdíjazásomig dolgoztam itt.

Azóta hivatásomat vállalkozó orvosként végzem, és szándékom folytatni addig, amíg Istentől kapott egészségem ezt megengedi. Az orvostudományok nagydoktori címét Bukarestben szereztem meg 1976-ban.

Tisztelt Államtitkár Asszony!

Az ok, amiért e sorokat bátorkodom Önnek írni, az a családom, unokáim, kismamáim és gyermekeik, népem és országom jövőjéért érzett aggodalmam. Aggódok azért, hogy szerettem, népem, melyhez tartozom és az ország, amelyben lakom, magyar maradjon! És aggódok, mert ma nem érzem ennek biztosítékát! Figyelembe véve az ország mai erkölcsi állapotát, ma csak remélni lehet, hogy valamikor e népből magát tudatosan magyarnak valló büszke nemzet, és az országból olyan haza válik, mely mindennek előtt magyar és keresztény értékrendek mentén működik majd, s a világ bármelyik részén élő, magát magyarnak érző ember szeretett, tisztelt anyaországa lesz, melyre felnézni lehet!

Állításaim a nagy általánosságra, a többségre értendők. Ezt a többséget írásomban nem bántani akarom, lenézni még kevésbé. Úgy, ahogy őket szívből jövő sajnálatom illeti, minden tiszteletem a kisebbségé, a még mindig tudatosan kitartó kisebbségé.

Tudom, nem vagyok tévedhetetlen. Ezért az esetlegesen

túlzásnak vélt fogalmazásaimért elnézését kérem. Merem remélni, hogy soraimból a tiszta, őszinte tenni akarás szándéka fog gondolataiban fennmaradni. Összeállításomat, - nyílt levélként - szándékomban áll majd egy újság vagy egy időszaki megjelenő sajtótermék hasábjain is megjelentetni.

Magyarország: egy országban kettő

Ma Magyarországon két ország létezik: az egyikben olyanok laknak, kik magyarul nemcsak beszélnek, hanem éreznek is; ők azok, kik nemzetben és hazában gondolkodnak. A másik országot olyan emberek lakják, kik magyarul csak beszélnek; ők az internacionalisták, kik népben gondolkodnak, hazájuk nincs, s kik felett egy vékony, önmagukat kiválasztottnak vélt emberekből álló réteg áll. Ők a „megmondóemberek”. Ők azok a magyarul beszélő, nemzetidegen gondolkodók, kik a múlt században már gátlástalanul kikísérletezhették az emberiségen – a mi nagyszüleinken és rajtunk – előbb a diktatúra mindkét fajtáját: a kommunizmust és a nemzeti szocializmust, majd napjainkban a neoliberálisnak nevezett agymenést, ami tulajdonképpen szintén diktatúra: a pénz, de fogalmazhatunk másképpen: a „másság” diktatúrája. Ők azok, akik ma is azt hiszik, hogy a világ egy, az általuk kigyurmázott előembereken végzendő kísérletsorozatnak helyet adó telephely, ahol nekik joguk van tevékenységüket ma is zavartalanul folytatni. Mindezt pedig őket szeretni kell. Ha nem, azért emberek és országok válhatnak megbélyegzetté.

Az ország eme két, szellemi kerítéssel elválasztott része között bárbeszéd nincs. Nem lehet. Bár ugyanazokat a szavakat használjuk, más nyelvet beszélünk. Nem értjük egymást és nem is fogjuk megérteni egymást. Soha! Az ok egyszerű: mások az értékrendek. És mások a célok. Azokra az értékrendekre gondolok, melyekből egy embernek, egy polgárnak – mint egy szociális lénynek – az azonosságtudata összeáll.

A magyar nemzetben és hazában gondolkodóknál az identitástudat négy fő elemre támaszkodik: a nemzettudat, az istentudat, a család- és a hivatástudat. Minden más, ami ezeken kívül van – legyen az politikai oldaliság, pénz vagy bármi más –, alacsonyabb rendű elemként működik és tudatformáló értéke nincs. Az értékek eme világos sorrendje minden egészségesen gondolkodó nemzet esetében így van. Egy román, lengyel, osztrák, szlovák – vagy bárki – esetében például egy egészséges nemzettudat bármit – legyen az jobb vagy baloldalhoz köthető nézet vagy érdekkülönbség – bármikor felülír. Egyszerűen azért írja felül, mert az ő gondolkodásában a nemzettudat és a politikai hovatartozás egymástól nagyon messze álló súlycsoportban található elemek. Az eszerint gondolkodók, ha kell, politikai hovatartozásukat félretéve nem pártjuk érdekében, hanem mindennek előtt a hazáért tesznek, s minthogy gyertyát nem a pénz és az internacionalizmus oltárán égetnek, eszükbe nem jutna az országot repülőterestől és vízkészlettel együtt áruvá leminősíteni. Ezt az értékrendet magáénak valló ember vagy politika célja – mindennek előtt – a magyar nemzetet alkotó emberek személyi és társadalmi jólétének megteremtése és fenntartása.

Ezzel a gondolkodásmóddal szemben a másik oldalon a tudat az internacionalizmus köré épül, benne egy nép által kisajátított holokausztudat meghatározó, a nemzet vagy ha-za elavult fogalmak, Ady szavaival: ezek szemétkorásba kido-bandó „lekacagott szavak” csupán. Céljaik nem éppen össz-nemzeti érdekek és értékek mentén fogalmazhatóak meg.

Hogy jutottunk a „két tábor” állapotához? Röviden: úgy, hogy az 50-60-as évektől egy aprólékosan kidolgozott menet-rend szerint, nagy türelemmel, erős akarattal és az eszme jól megfizetett hazai fanariótáival végrehajtották azt a progra-mot, melyet világszerte globalizációnak neveznek, s melynek megvalósításához vezető utat az identitástudat négy alapvető elemének, de mindenek előtt a nemzet- és az istentudatnak a leépítésével kövezték ki. Látható sikerrel!

Identitástudat

Mielőtt folytatnám, engedje meg egy személyes negatív „élményemet” említenem.

Az 1988-as iskolakezdés előtt egy nappal telepedtünk át Nagyváradról. Másnap két fiunkat évnitóra vittük. Nem hit-tem el, amit pedig világosan láthattam: azt a Himnuszt, amit mi, otthon, zárt ajtók és ablakok mögött, sokszor könnyes szemmel elimádkoztunk, - tehát ezt a Himnuszt lemezzről ját-szották le, azt élő ember nem énekelte, körülöttünk pedig ép-pen az aznapi pörköltkészítést beszélgették meg az egyébként izgó-mozgó, meglehetősen lazán viselkedő emberek. Meg-döbbsentem.

Az azóta eltelt sok év során meggyőződtem: az emberek zö-ménél az identitástudat mozaikképéből több elem hiányzik. Leggyakrabban a nemzettudat a hiányzó, de nem ritkán a tabló teljesen üres. Gondolkodtam. Sokat. Úgy gondolom: a körülöttem történeteket megértettem. Nehezen, de azt hi-szem, megértettem. Sorra veszem ezeket a tudati elemeket.

1. Istentudat: a Tanácsköztársaság rövid ideje kevés volt, így a kísérlet zátonyra futott, de a második világégés után már si-került Istent a magyar emberek többségétől elvenni. Vele együtt vették el a tízparancsolaton nyugvó keresztény erköl-csiséget. Saját értékrendjük központjába a pénzt, és a korlá-tok nélküli egyéni szabadság hamis eszményét állították. Az az erkölcsös – mondták – és az a követendő, ami a megmon-dóembereik szájából hallatszik. Azok az erkölcsös előembe-rek, akik a kottát maradéktalanul feléneklék. Ezért honorári-um jár, melyet viszont rangfokozatok mentén osztanak ki. Vagyis: a portásnak kevés, az igazgatónak sok juthat a „priva-tizálendő” közösből. Érthetőbben: a portásnak a kilincset, az igazgatónak akár a gyárat is szabad ellopnia.

Évtizedeken keresztül generációk szocializálódtak ebben a főzetben, építhettek kiskertes magánházakat, vagy éppen ba-latonparti villácskákat. És ma ott tartunk, hogy ez az identi-tástudat-vesztett és a pénzt istenítő morzsaszámláló tömeg észre sem veszi már, hogy az elmúlt években morzsaosztóik az országot is eladták a fejük felől, és húzták ki vele együtt a lábaik alól unokáik jövőjét is. Ma ezért is érthető, hogy a libe-rálisok által uralt médiában a naponta világosságra kerülő milliós vagy több ezer milliárdos lopások nem, vagy alig kap-nak felületet. Nekik ezek nem hírek, melyekről alattvalóikat tájékoztatni kellene. Hisz ők úgy vélik, ezek a „juttatások” nekik „járnak”, alanyi joguk van hozzá. Egyébként is a hang-adók és megmondóembereik már „dolgozzák” a népet a sajtó hasábjain azzal a céllal, hogy a „közvélemény” ezt az egészet,

úgy ahogy van, „uncsinak”, a támadásokat pedig egyenesen gusztustalannak találja.

2. Családtudat: az elmúlt években láthattuk, hogy a társa-dalmi tőke tönkretételével együtt hogyan próbálták szétzilál-ni és ellehetetleníteni a magyar családokat, és mily módon próbálták és próbálják ledugni a magyar társadalom torkán az egyedülálló, magát megvalósítani próbáló egyén, valamint a homoszexualitás témaköreit. Látható sikerrel! A házasság-kötések száma apad, a válások gyarapodnak. Az elemi osztá-lyokban, alsóbb középiskolások körében már nem ritka, hogy a tanulók zöme olyan családokból indul reggelente, melyek-ben csak az anya vagy ritkán az apa csomagolja az uzsonnát. Nemsokára ott tart az ország, hogy a születendő gyermekek fele fog olyan anyától születni, kiknek csak „párja” vagy „társa” van.

3. Hivatástudat: az identitástudat ezen, talán „legfonto-sabb” elemét is sikerült az elmúlt évtizedekben még jobban „nem fontossá” tenni. Hivatástudat, ma nálunk, ritka kivétel-lel, kimondható: nincs. Az, hogy valaki elvégez egy egyete-met, és a jobb megélhetés érdekében valami teljesen mást csi-nál, és ez a mai társadalmi vélekedés szerint teljesen elfogad-ható, normális dolog, nem egyéb, mint egy beteg, meg-rogyant immunrendszerű társadalom téves, de talán inkább kóros reakciója.

4. Nemzettudat: identitástudatunk négy eleme közül ezt hagytam utolsónak. Gyakorlatilag ma, itthon hiányzik. Ne-künk fájdalmas megnyilvánulásait hosszasan lehetne sorolni. Csupán néhány példa. Évekkel ezelőtt a többség értetlenül fogadta az állampolgárság megadásának szándékát a leszakí-tott területek magyarságának, eközben arról nem tudott és ma sem tud, hogy bármely ország idegenbe szakadt fiának állampolgárságot adni mindenhol a világon napi gyakorlat; a nemzeti zászló ünnepeken kívüli használata a pszichés egyen-súlyvesztés kategóriájába sorolja azt, aki él vele, miközben azt a liberális sajtón nevelkedettekkel nem közölték, hogy ez máshol a legtermészetesebb. Ma egyébként az sem tűnik fel, hogy e sajtótermékek idegen szavakat csempésznek be az egyszerű emberek szóhasználatába, olyan, más nyelvekben elképzelhetetlen szóösszetételeket sulykolnak be a magyartu-dat lejáratására és lekicsinylésére, mint a „magyarkodás” vagy a „magyar származású”.

Szerintük az már nem „magyar”, hanem csak „magyar szár-mazású” aki az országból elment és a határ túloldalán él. Még akkor sem, ha ő nemzetiségét tekintve csak úgy egyszerűen magyarnak tartja magát, és anyanyelvét tökéletesen beszéli. Alattomos módon kitervelt, aljas, „érezd magad kicsinek” szándékú gyakorlat ez, hisz így belemondhatják a magyarok szemébe, hogy Nobel-díjasaink például, - egyet kivéve – mind „csak” „magyar származásúak” voltak. Így nekünk nincs jo-gunk büszkének lenni rájuk...Ma ott tart a magyar értelmi-ség, hogy ez irányú tiltakozását nem hallani, ma ezek a tudat-kicsinylító nyelvrondítások hallható módon senkinek nem za-varják a nemzeti öntudatát. A sor egyébként folytatható lenne. Nem teszem.

Miért? Miért és hogyan történt és történhetett meg ez mind?

Ha a globalizációnak nevezett folyamatban mindenhol pró-bálták elvenni az emberek hitét, megfosztani őket az istenhit-től, az egyéni szabadság mítoszával sikerült lejáratni a családi intézményt, nálunk hogyan sikerült szinte teljesen kitörölni az emberek tudatából a nemzeti tudatot is, miközben más

európai államokban többnyire ez ma is szent, és mindenek felett álló, tudatmeghatározó tényező? Hogyan? És miért akarja ezt a folyamatot a láthatatlan hatalom – a látható honi farizeusokon keresztül – ma is folytatni? Nálunk jobban, sokkal hangsúlyosabban, mint bárhol máshol? Miért?

Ezekre, a kérdésekre megcáfolhatatlan, konkrét adatokkal kellene válaszolnom. Az „úgy gondolom” vagy az „úgy hiszem” típusú válasz elégtelen. Pontos információk és a megfelelő politikai képességek hiányában a „miértekkel” nem tisztem foglalkozni. A „hogyan” témájának megválaszolása viszont nem igényel sok értelmiségi erőfeszítést. Ennek megválaszolására én is – mint orvos vállalkozhatok. A megfejtés egyébként is döbbenetesen egyszerű.

Hogyan alakulhatott ki egy nemzettudat-hiányos Magyarország?

Véleményem szerint úgy, hogy az '56-os forradalom óta a honi középiskolákban nem tanítják a nemzet történelmét külön tantárgyként! Ez a fő oka a nemzettudat elvesztésének.

A témával foglalkozva rájöttem arra a nagyon elgondolkodtató és felettébb érdekes tényre, hogy Olaszországban és Németországban, s talán Japánban még hasonló a helyzet. Az eredmények a nálunk tapasztaltakkal azonosak. Németországban nincs némettudat ma, van viszont holokauszttudat. Olaszországban nincs olasztudat, van viszont bűnözés, drog, prostitúció, a jellegzetes olasz többgyermekes családok helyett nulla- vagy egygyermekes, önmagát megvalósító nő, s a nemzettudatot a futballtudattal próbálják helyettesíteni.

Ha körbetekintünk, láthatjuk, hogy az összes többi európai államban, nem beszélve az észak-amerikai földrészről, a nemzet történelmét minden középiskolai osztályban, külön tantárgyként tanítják. Ez így kötelező. Emellett – de ez nem általános, és már nem kötelező –, taníthatják az egyetemes történelmet is.

Nekünk Erdélyben ötödik osztálytól érettségiig próbálták tanítani az ország fura történetét, minden évben elejétől napjainkig, mindig jobban és jobban kibővítve, a valóságtól mind jobban és jobban elrugaskodott „friss adatokkal”. Az egyetemes történelmet külön tantárgyként tanították és tanítják ma is!

Miért fontos az azonosságtudat, és mi lenne a teendő, hogy itthon ismét legyen egészséges magyarságtudat?

Egy egészséges azonosságtudat az ember lelki gerince. Egyenes gerinc egyenes lelket takar. Egy ilyen ember mindennapjait mindenekelőtt az istentudat, nemzettudat, család- valamint hivatástudat mentén éli. Egy ilyen jellemes, tudatos, önmagát ismerő emberre építeni lehet, benne bízni lehet.

Az azonosságtudat hiánya vagy egy csorbult identitástudat lelki kiegyensúlyozatlansággal és támpontnélküliséggel azonos. Az ilyen embernek jelleme nincs, irányítható. Az életét irányító pénzért bárkin és bármin, bármikor képes keresztülgázolni. Rá építeni nem lehet, megbízni benne nem szabad. Ha egy ország lakosságának zöme, és sajnos ma, itthon itt tartunk, eme utóbbi kategóriába sorolható egyénekből áll, az önmaga és tágabb értelemben véve a társadalom egésze számára is kóros és egyben káros.

A jobb megérthetőség kedvéért csak egy pár, találmányra kiragadott példa. Tudott dolog, hogy hiányos vagy torzult, netán hiányzó azonosságtudatú egyéneknél gyakoribbak a lelki

eredetre visszavezethető szervi- és anyagcsere betegségek (rákos folyamat, emésztőszervi fekélyek, magas vérnyomás, kövérség stb.), a depresszió, az öngyilkosságok, és zömmel közülük kerülnek ki a valamitől függők táborát gyarapítók (drog, cigaretta, alkohol, szex stb.). E problémák nemcsak magát az egyént, de gazdasági vonatkozásai miatt, az egész társadalmat is sújtják. Azt pedig – gondolom – senki számára bizonyítani nem kell, hogy milyen súlyos össztársadalmi hatással bír, hogy egyetemet végzett emberek nem örömmel és nem kalandvágytól hajtva mennek el ma már tömegesen, hanem egy jobb anyagi kereset reményében. A baj nem az, hogy elmennek. Normális körülmények között vissza is térnek és hazahozzák a megszerzett tudást. A baj, hogy „késztetés” hiányában már nem térnek vissza. Mindez csak azért, mert a „késztetés” hazatérítő sodrása nemzettudaton, a nemzethez való tartozás érzésén alapul. Pontosan ezt sikerült az elmúlt évtizedekben elvenni úgy, hogy a „haza” szót a „pénz” fogalmával sikerült helyettesíteni az új többség gondolatállásában. Ezen tudathiányos rétegből kerülnek ki azok a szegény gazdagok, kik, ha a „sok pénzt” meg is találták, a hazát viszont soha, kik könnyen adják fel maradék nemzeti önmagukat és lesznek többségükben soha be nem fogadott idegenek – születendő gyermekeikkel együtt, kikkel egyébként – általában – magyarul már nem is beszélnek. S teszik mindezt – képletesen és szomorkásan mondván – egy kiló plusz krumplicéért. Ők azok a hiányos azonosságtudatúak, akik küzdeni nem tudnak. Egy nem is létező vagy egy hiányos magyarságtudattal harcolni, küzdeni – sikerrel – sem a sport, sem az élet egyetlen területén nem lehet. Az országért biztosan nem. Végezetül ők azok a diplomás vagy diploma nélküli azonosságtudat-hiányos emberké, akik látva a mai itthoni helyzetet, ahelyett, hogy küzdenének, harcolnának azért, hogy az ország saját hazájuk legyen, ahol tisztességes „tulajdonosként” élhetnének – elszaladnak, mondjuk inkább: megfutamodnak. Minthogy aktív korban túlnyomó többségükre számítani már nem tudunk, munkaerő, de főleg demográfiai vonatkozásban ők nekünk: „veszteség”. Sajnálatos és pótolhatatlan veszteség.

És mi a teendő, hogy itthon ismét legyen nemzettudat?

Meggyőződésem, hogy nemzettudatot elsősorban az iskolában kaphat meg egy, az egyéniségét éppen kialakító, fejlődő gyermek. Csak az iskolában szerezheti meg azt a történelmi tudást, és rakhatja le azt a későbbiekben bővítendő alapot, mely büszkévé teszi őt történelmünkre, beleértve ebbe a még ma sem tanított őstörténelmünket, a maga tisztázatlanságaival együtt, valamint a XX/XXI századi, velünk élő történelmünket egyaránt. Csak az iskolában szerzett ismeretek segítségével lesz tudatosan büszke tudósainkra, művészeinkre, zeneszerzőinkre, sportolóinkra, az, arra érdemes politikusainkra, és fogja tudni, érteni, nemcsak nézni, hanem látni is majd, és lesz képes helyére tenni mindazt, amit a Kárpát-medencében és azon kívül tapasztal.

Meggyőződésem továbbá, hogy csak az iskolában szerzett történelmi ismeretekre támaszkodva alakulhat ki egy serdülőkorú gyermekben egy egészséges nemzettudat, egy egészséges, mást nem lenéző, mást nem bántó nemzeti büszkeség, egy egészséges és bárhol vállalható Közép-Európa tudat. Csak így lesz azonosságtudata, így nem lesz mersze kicsinek, de lesz mersze nagyoknak lenni, és csak így fogja tudni elfogad-

ni vagy nem elfogadni a rajtunk minduntalan otrombán és nemtelenül kikövetelt másság iránti tiszteletet, mi több – szeretetet!

Végezetül, de nem utolsó sorban, meggyőződéseim, hogy csak egy egészséges nemzettudattal felvértezett egyén lesz képes eligazodni a ma megjelenő olyan írások között, melyek a nagyobbreszt nemzetidegen-lelkületű és tulajdonú média oldalain és képernyőin jelennek meg.

Ezen írások célja egyébként hol nagyon rafinált, hol szemtelenül durva módon lejáratni népi szokásainkat, történelmünket, kisebbsíteni vagy kicsúfolni, vagy meg sem említeni nagyjainkat, felmagasztalni ugyanakkor mindenkit, aki idegen, aki „más”, elhallgatni a jót, a lélekemelőt, megakadályozva így mindent, ami a társadalmi tőke gyarapodásához és egy nemzetállam talpra állításához szükséges lenne! Egy ilyen alvilági média csak az ilyen szellemben nevelt nemzedék számára lesz használhatatlan, vállalhatatlan, elutasítandó, s így sorvadásra és megszűnésre ítélt, szellemi értéket nem képviselő árucikk!

Azt is vallom, hogy egy egészséges nemzettudat kialakításában a család, ma, itthon kevés, nagyon is kevés. Kevés, mert maga is csupán egy beszűkített tudatú végterméke egy régen és precízen működő, alaposan kidolgozott rendszernek. A családok maguk is, öntudatlanul, már nemcsak egyszerű anyai, de mind nagyobb és nagyobb számban függői is az e típusú agymosásnak, sőt - és ez a fontos: átörökölt is ennek a tudattól és érzelmektől kigyomlált életformának. Ebből a circulus vitiosusból kellene, kell a működést biztosító bűvös kártyát kivenni!

Biztosan érzem továbbá, hogy a nemzettudat kialakításához kevés az állam azon, egyébként nagyon tiszteletre méltó igyekezete is, hogy középiskolás diákokat egy vagy akár több alkalommal is kiutaztasson a határon kívüli magyarokhoz. Csoda lenne, ha ettől ők „jobb magyarok” lennének. Mai többségüknek az csupán egy jó buli lenne. A gyermekek a háziállatokat, a medvét, a töltött káposztát és a hideg borvizet fogják megjegyezni, és otthon megemlíteni. Az ott látottakat pedig képtelenek lesznek egy keretbe tenni, és kötni azokat valamihez, ha nem sajátították el és nem ívódott beléjük éveken keresztül a nagybetűs „tudás”.

Tudom, a magyar nemzet történelmének külön órákban történő tanítása ma, itthon, nagyon nehéz. És azt is tudom, hogy bár nem egy pénzüggő feladatról van szó – hisz történelmet ma is tanítanak az iskolákban –, a témamegoldás nem könnyű feladat és nehézsége hasonlítható a hitoktatásban tapasztaltakhoz. Vannak bár hitoktatók, de nem biztos, hogy a legmegfelelőbb és a legmegfelelőbbben képzett emberek végzik a feladatot. Ámbár vannak történelemtanárok, de ők maguk is pár évtized át- és félreneveltjei, akik többségükben a történelmi eseményekről inkább csak az évszámok tudását kívánják leadni és visszahallani a nebulóktól, és nem azt magyarázzák el dokumentáltan – és főleg átérzéssel – és követelik vissza, amik ezen évszámok mögött vannak, amik a mai magyar gyermekeknek fontosak lennének az önépítésben és egy egészséges nemzettudat kialakításában.. Nem ők tehetnek a helyzetről. Őket évtizedek óta egy internacionalista és nem magyar szellemben képezték ki, nevelték fel s nekik sem tűnik fel, hogy ők nem „lelkipásztorok”, csak a „teológiát végezték el” vagy még érthetőbben: ők nem „magyar történe-

lemtanárok” hanem csak „történelemtanárok”. Állítom mindezt a sértés leghalványabb szándéka nélkül.

Harc a jövőért, reménykedés.

Tisztelt Államtitkár Asszony!

Tudom, e gondolatokkal Önnek nem mondtam újat. Csak azért szedtem össze gondolataimat és vettem őket papírra, mert azt a mellékmondatot, hogy „a magyar történelem külön órákon történő oktatása minden középiskolai osztályban” – tehát ezt a megjegyzést nem vettem észre, vagy az általam olvasott médiában nem jött le eléggé hangsúlyosan. Ha pedig ezen érzésem tényleges, - engedje meg, hogy magam és sokunk nevében kérjem hangsúlyosan és tisztelettudóan: gondolkozzon ennek gyakorlatba ültetéséről.

Közismert tény, hogy az ország Európa rosszfiújaként nemzetállamot épít. A romokon. Tudom, hogy az ország hihetetlen gazdasági problémákkal küzd, hogy az a zömével identitástudatát és erkölcsi normáit veszített tömeg rendkívül befolyásolható, befolyásolt, türelmét és hitét veszítette. Velük, jelen állapotukban a nemzet megmaradásáért, a következő sorsfordító negyedszázadban folytatott jelképes harcba indulni a láthatatlan ellenséggel szemben, - elképzelhetetlen, vállalhatatlan feladat. Ők ma inkább zúgolódnak, tüntetnek. Nem az elmúlt években történtek okozói ellen, az ország érdekében, hanem az aktuális hatalom ellen, a pénzük és az ingyen cirkusz miatt. Elképzelni nem tudják azt, amit egy nemzetben gondolkodó magyar ember ma érez és tud, amit vállal és tesz.

Ehhez a harchoz kemény, biztos azonosságtudattal rendelkező emberek kellene. Olyanok, akiknél a hazaszeretet takarja a szó igazi értelmét, akik szemébe néznek annak, akihez szólnak, akiknek az „igen” az „igen”, a „nem” az „nem”, akik képesek hinni, és le tudnak mondani sok-sok mindenről unokáik jövőjéért. Mert most ez kell. Csak erős nemzettudattal lehet tenni a nemzetért, családjainkért, csak Istenbe vetett hittel leszünk képesek nem fáradni, és csak úgy lehet reményünk felépíteni a nemzet jelenét és jövőjét, ha komoly, odaadó hivatástudattal mindenki hasznossá tud lenni saját családjá és nemzete számára. Ez a mi kötelező harcunk. Békés harcunk!

Igen. Harcra beszélek, mely tulajdonképpen rég kezdődött, de egy éve már látható „háborúvá” terebélyesedett. Nyílttá, nyilvánvalóvá, miután a láthatatlan ellenség számára érzékelhetővé kezdett válni, hogy elveszni látszik a biztos zsákmánynak kiszemelt ország, vele az irtatlan kincs: a víz, a föld, és félővé, hogy e csöppnyi földrajzi területnek az ölelő karokból való sikeres szabadulása dominóhatással is bírhat...

Erre a „háborúra” előbb és mielőbb a népet nemzetté kell gyúrni. Föl kell őt emelni. Ez pedig sok idő. Remélem, még nem késő elkezdni ezt a hatalmas feladatot. Tudom, érzem, ezt a „háborút” nekünk csak megnyerni lehet. Döntetlen nincs! A vereségre rámege az ország és a nemzet!

Eddigi történelmünk alapján azért bízom, bizakodom, hogy minden sikerül. Sikerül, ha a megfelelő tanügyi politikának sikerül ezt a gyűlölködő, tudattalan, megosztott népet Istenben és magyarságtudatában gondolkodó testvérekké nevelni, és nemzetté egyesíteni.

Pápa, 2011. 05. 19.

Tisztelettel

Dr. Szatmáry F. Péter PhD

Az elmúlt időben a magyar közvélemény méltán sokat foglalkozik a marosvásárhelyi orvoscépzés ügyével, azon aggodalmát fogalmazva meg, miszerint az új tanügyi törvény nyújtotta lehetőségek ellenére még sincs előrelépés a magyar nyelvű oktatás terén. A hiteles tájékoztatás és véleményformálás jegyében kötelességemnek érzem az alábbiak közlését, tisztázását.

Az 1989-es változásokat követő eufórikus hangulat előrevetítette azt a jogos kisebbségi elvárást, miszerint az 1962-ben pártrendeletre kétnyelvűvé vált Marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyszerészeti Egyetemen valóban kialakuljon és önállóvá váljon a magyar tagozat. Az 1990 februári-márciusi sikertelen tárgyalásokat és üléssztrájkot követő marosvásárhelyi pogrom ezen törekvést befagyasztotta, kialakított egy ránk kényszerített status quot. A csalódás hatalmas méreteket öltött, az elvándorlás az orvostanhallgatók és fiatal orvosok körében is fokozódott.

Egy évtizednek kellett elteltie ahhoz, hogy egyáltalán elérkezettnek tűnjön az idő a magyar tagozat létrehozására irányuló igény újabb felvetésére. Az 1999 júliusában elfogadott tanügyi törvény ugyanis lehetőséget nyújtott önálló karok, kollégiumok létrehozására, valamint magánegyetemek alapítására a kisebbségek nyelvén. És miközben a Babes-Bolyai Tudományegyetemen megerősödött a magyar nyelvű oktatás és elkezdődött a Sapientia – Erdélyi Magyar Tudományegyetem megalapítása, az orvosin nem történt előrelépés. A politikusok hallgattak, mintha mostohagyermeküknek tekintették volna a marosvásárhelyi orvosegyetemet, miközben a magyar oktatók többsége által 1999. november 19-én beterjesztett beadványt nem tűzte napirendjére az egyetemi szenátus. Alulírott a 2000. január 12-i szenátusi gyűlésen a beadvány sorsáról érdeklődött, mire az akkori rektor (tisztsege több mint tíz évvel túlélte a diktatúra bukását, talán egyedülként Romániában) ingerült válaszában viccnek minősítette az egészet, majd következett a fejmosás.

Akkori beadványunk így kezdődött: „Románia parlamentje, elfogadván az új tanügyi törvényt, a létező felsőoktatási intézményekben lehetővé tette a csoportok, tagozatok, karok és kollégiumok létrehozásának lehetőségét a kisebbségek nyelvén...”

Abszolút semmilyen előrelépés nem történt. Hacsak annyi nem, hogy 2000-ben választásokra került sor az egyetemen, új rektor és új román és magyar rektor-helyettes került a Marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyszerészeti Egyetem élére.

Néhány évvel később végre megszólaltak az RMDSZ politikusok is. A PSD és az RMDSZ közötti 2003-as megállapodás értelmében megjelent az 1432. számú kormányhatározat, amely a 2004/2005-ös tanévtől külön beiskolázási számokat határozott meg a marosvásárhelyi orvosegyetem magyar hallgatói számára. A politikum mindezt sikeres áttörésnek tekintette, a valóságban azonban félmegoldás. Csak két negatív következményt említenék: 1. Mivel az adott keretszámban az utolsó magyar hallgató általában nagyobb médiával jutott be, az évek során több százra tehető azon hallgatók száma, akiket a sikeresnek vélt kormányhatározat tandíjas helyekre „száműzött”. 2. Mivel a nehézkes és pontatlan szövegezésű kormányhatározat (talán akarattal) nem tesz külön említést tandíjmentes és tandíjas helyekről, ezért az egyetem vezetősége aközött lavírozhat, hogy a tandíjas helyeket vagy fele-fele arányban osztja szét a román és magyar diákok

Önálló magyar tagozat: közeledünk vagy távolodunk?

között, vagy a törvényre hivatkozva a média csökkenő sorrendjében. Ez történt az idei felvételin, és ennek

„köszönhető”, hogy több tucat magyar diák elesett a tandíjas továbbtanulás lehetőségétől.

Alulírott a beiskolázási számok kérdését, a marosvásárhelyi orvosegyetem helyzetét, a bizonytalan jövőképet, saját hibáinkat részletesen kielemezte „A beiskolázási számoktól az önálló magyar tagozatig” című írásában (Krónika, 2004. március 5-7).

De mi történt azóta, főleg az elmúlt hónapokban, hetekben, napokban?

Az évek teltek, a magyar oktatás néhány írott rendelkezés és számos kompromisszum alapján és többnyire behatárolt keretek között működött tovább. A magyar oktatók alacsony aránya megmaradt, az újonnan létrehozott szakok zöme (kivétel az általános egészségügyi asszisztensképzés és a bábaképzés) csak román nyelven indult és zajlik manapság is. Miközben a felsőoktatás reformjára, a minőség követésére, az oktatók előléptetésére, az egyetem akkreditálására számos rendelkezés, határozat jelent meg. No, és 2008-tól beindult az angol nyelvű orvoscépzés.

Eredmények? Hirtelen néhányat tallózok: apró kompromisszumokkal kicsikart behatárolt magyar oktatói helyek, a MOGYE vezetése által is támogatott Tudományos Diákköri Konferencia, egyre javuló kapcsolatok magyarországi orvosegyetemekkel, vendégtanár professzorok meghívásának rendszeresítése, korszerűbb könyvtár, a nemrég tatarozott egyetem parkjának fokozódó szépsége és a többi.

Kudarok? A javuló lehetőségek ellenére a diákok érdeklődése változó, a minőségi és felszabadult oktatás gyakorta még várat magára, az elvándorlás csökkent ugyan, de még mindig jelentős (lásd: Ábrám Zoltán: Az erdélyi magyar orvismigráció újabb hullámai, Korunk, 2011. április), a méltánytalanul alacsony fizetések és a korlátozott lehetőségek miatt nehéz oktatói pályára állítani a tehetséges végzeteket, az egyetemünkön tanul magyarországi diákoknak a mai napig románul kell államvizsgáznuk stb., stb. Továbbá: a MOGYE szenátusa tehetetlenségénél fogva ma is leginkább szavazógépezet, mint értelmes vitafórum helyszíne.

Sikerek és kudarcok együttes eredménye, hogy a marosvásárhelyi magyar orvoscépzés ma egy olyan szekérhez hasonlítható, amelyet egyre több ló egyre több irányba húz, miközben az alig-alig halad előre, néhol akár téves irányba veszi útját.

Az idén januárban megjelent legújabb tanügyi törvény a Marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyszerészeti Egyetemet multikulturális egyetemként határozza meg, és nemcsak lehetőséget ad a magyar (kisebbségi nyelvű) oktatás kifejlesztésére önálló tanulmányi vonal vagy tagozat létrehozásával, hanem azt elő is írja (135. cikkely). Az egyetemi autonómia nyilván az alkotmányban garantált jog marad, ám az egyetemi szenátusnak a döntéseit a törvény szellemében kell meghoznia (123. cikkely).

A tanügyi törvény hatályba lépését követően a MOGYE vezetőiből, szenátusi tagjaiból külön román és külön magyar munkacsoport alakult, amelyek az egyetemi charta (belső működési szabályzat) új formáján dolgoztak. Előbbit a román rektorhelyettes, utóbbit prof. dr. Szabó Béla

dékánhelyettes irányította, és jelentős szerepet vállalt benne dr. Szilágyi Tibor professzor. A megbeszélések és egyeztetések beindulásáról és menetéről a magyar oktatók két alkalommal értesülhettek, amikor a dékánhelyettes összehívta őket. Bár a szenátus időközben megtartott gyűlésein a kérdés nem került még említésre sem, a kompromisszum körvonalazódni látszott, az új szervezeti felépítésben létrehozandó különálló román és magyar főtanszékek (departament) létrehozásában már-már senki sem kételkedett, amikor június elején a MOGYE oktatóinak nyilatkozni kellett, hogy melyik tagozathoz tartoznak.

A június 9-i szenátusi gyűlésen akkor támadtak kételyek egyesekben, amikor a szeptemberi licenszvizsga szabályzatának elfogadásakor az egyetem vezetősége elzárkózott az új tanügyi törvény által lehetővé váló magyar nyelvű államvizsga-védés lehetőségétől, arra utalva, hogy a chartát majd úgyis módosítani lehet, amikor idősebbé válik.

Egy hétre rá, június 16-án az Orvosi Kari Tanácsban a román fél – arra hivatkozva, hogy a magyar tagozatot a jelenlegi állapotában nem sikerülne akkreditálni és ez veszélyeztetné az egyetem létét – elállt az addigi megegyezésektől, és olyan chartát javasolt közvitára, amely a magyar tagozat létrehozásának útján semmilyen előrelépést sem jelentett az addigi állapothoz képest. Az egyetemi szenátus mélységesen csalódott magyar tagjai ezt követően távol maradtak a szenátusi gyűlésről, amely döntésképtelennek bizonyult, és a június 20-ra újra összehívott szenátusi gyűlést sem erősítették meg jelenlétükkel. Bár a 38 tagú egyetemi szenátus 13 magyar tagja távol maradt, ezzel a kétharmados többségre nem volt lehetőség, a chartatervezetet megszavazták, és – ezúttal az új tanügyi törvény szellemében – közvitára bocsátották, azaz egy hónapon át az egyetem honlapján megtekinthető volt bárki számára.

Az új egyetemi charta végleges formájának elfogadására hívatott szenátusi gyűlést július 22-re tűzte ki a vezetőség. A vakációzó magyar diákok mindnyájan távol maradtak, viszont a szenátus román diák-tagjai a tanárok képviselőivel együtt teljes létszámban jelen voltak. És bár e gyűlés törvényességről is vitázni lehetne, mindez értelmetlen, hiszen bebizonyították, hogy megvan a kétharmad, ha szükséges.

A szenátusi gyűlés jól átgondolt forgatókönyv szerint zajlott. Előbb különböző szabályzatok, dokumentumok részletes megvitatására és elfogadására került sor, miközben a lényeg, a charta megvitatását és azon belül a magyar nyelvhasználat és önszerveződés lehetőségeinek (azaz leginkább beszűkítésének) megvitatását a legvégére hagyták. Bár elkezdődtek a szabadságolások, az egyetemi életnek folytatódnia kell ősszel, és azt nem lenne etikus bojkottálni: elfogadtuk hát az oktatási szabályzatot, a nyugdíjazandó professzorok tevékenysége meghosszabbítására vonatkozó lehetőségeket és feltételeket, az új tanévben induló mesterképző oktatási formákat, sőt a charta részeként, kiegészítéseként a három prorektori tisztség leosztását, valamint a választási szabályzatot is. Néhol egy-egy tartózkodással, ellenszavazattal, ám többnyire az évek óta megszokott szavazógépezeti stílusban.

A szenátusi gyűlés már négy órája tartott, amikor az új egyetemi charta megvitatása, a magyar oktatók és egy szenátusi tag által benyújtott módosító javaslatok megbeszélése következett. Miközben az ásványvizet palackok némelyikébe sárga rózsza került – magyar civil kezdeményezésre gyűlés előtt minden szenátusi tag kapott egy szálát, de a többség

nem vette át -, és az asztalon virítottak a rózsaszállal együtt járó zöld cetlik a János apostoli idézettel: „Szeressétek egymást, amint én szerettelek titeket.”.

A rektor mindannyiunk tudomására hozta, hogy ő és társai egyetértenek a magyar tagozat létrehozásával, és ennek érdekében „szimulálásra lenne szükség”, tehát akarják, de nem lehetséges, mivel a törvényt be kell tartani. Márpedig a magyar tagozat jelenlegi állapotában nem kapna akkreditációt. (Amikor pártutasításra beindult a román oktatás a MOGYE-n, vajon megfelelt minden akkreditációs feltételnek? És ha van akarat és segítségnyújtás, akkor miért nincs pár évnyi türelem is, mialatt új oktatói állások létesítésével, a magyarországi egyetemek és oktatók szakmai segítségével, az előrelépések és a kutatási eredmények kibontakoztatásával sikerül majd megfelelni a feltételeknek?)

Végül szavazásra került sor. Egy olyan egyetemi chartáról, amelyben nyoma sincs a magyar tagozat, sőt még az annyit vitatott magyar vonal létrehozásának sem (amikor az előbbi elvetették, még azt a lehetőséget sem adták meg, hogy legalább az utóbbiban gondolkodjunk). Egy olyan szabályzatról, amely említést sem tesz magyar nyelvű gyakorlatról, államvizsgáról, mesterképzésről, doktorálásról, bár a tanügyi törvény szabad utat nyit előttük.

Egy olyan dokumentum került terítékre, amely az eddigihez képest visszalépést jelent. Hiszen a chartát kiegészítő választási szabályzatban a román fél még azt az eddig gyakorlatban levő gesztust sem teszi meg, miszerint a kari tanácsba beválasztott tagokat külön választják meg a román és magyar oktatók, onnan kezdve viszont mindenki szavaz román és magyar szenátusi tagokra és tisztségviselőkre. Tehát: amíg eddig a magyar oktatók saját képviselőiket juttatták tovább, akik közül a román többség választotta meg például a magyar rektorhelyettest, addig az új szabályzat szerint bárki jelöltheti magát, és a gyakorlatban majd a kétharmados többséget élvező románság dönt. Például arról, hogy a MOGYE szenátusa magyar oktatói közé ne jámbor, saját lelkiismeretükkel küszködő, jóindulatú és ügyeskedő képviselők kerüljenek, hanem leginkább „bólogató jánosok”.

Mi más maradhatott hátra a maratoni és ominózus szenátusi gyűlés utolsó mozzanataként: a rektorhelyettes kivételével a jelen levő magyar szenátusi tagok felálltak, és a terem elhagyására készülődtek. Távozásig még végig kellett hallgatnunk a rektori útmutatásokat, az alapos fejmosást és az igazolatlan távolmaradások miatt esedékes kizárás lehetőségét. A rektorhelyettes, akinek legmagasabb magyar tisztségviselőként egyetlen hozzászólása sem volt az egész szenátusi gyűlésen, két perc múlva hagyta el a termet. Kommentár nélkül...

Hiteles tájékoztatásom talán igen hosszú sikeredett, de a MOGYE szenátusa magyar oktatói nevében tisztáznom kell: a magunk részéről minden lehetségeset megtettünk, ennyire tellett, és immár a helyzet meghaladott bennünket.

A tanügyi törvény értelmében a tanügyminisztérium átvizsgálja az egyetemi szenátusok által elfogadott és felterjesztett chartát, hogy megfelelnek-e a törvény szellemiségének. Tehát innen kezdve politikusainkon áll vagy bukik: a gyakorlatban is be tudják-e bizonyítani, hogy a tanügyi törvény valóban előrehaladást és nem visszafejlődést jelent a magyar nyelvű orvoseképzés részére.

Amennyiben viszont nem történik előrelépés, ne csodálkozzanak, ha az idén tandíjas helyekre be nem jutó potenciá-

lis orvostanhallgatók és családtagjaik, a nagyszerűnek beharangozott, ám csapnivalóan alkalmazott törvények szenvedő alanyai nemcsak most, hanem a választások idején is kiábrándultak lesznek.

Mivel a fenti történet személyes és közösségi családottságról szól, legalább említenem kell saját hibáinkat, széthúzásunkat, helyenként egyéni és nem közösségi érdekérvényesítésünket. Sajnos, húsz év távlatában még mindig nincs egy

egységes, pozitívabb jövőképet előrevetítő stratégia az erdélyi (marosvásárhelyi) orvostképzés ügyében.

Hogy a metaforikus képnél maradjak: a sokfelé húzó lovak helyett ideje lenne már két olyan paripát befogni a magyar orvostképzés szekerrúdjaéhoz, amely jó irányba és minél előbbre vinné a szekeret.

*Dr. Ábrám Zoltán egyetemi tanár,
a MOGYE szenátusának tagja*

Nem adják fel: sétáló tiltakozás a MOGYE-ért

„Ha kell, a román nemzeti ünnepen is itt leszünk a város főterén, és kettesével sétálva tiltakozunk a Marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyszerészeti Egyetemen a magyar diákokat és tanárokat érő etnikai diszkrimináció ellen” - jelentette ki a Krónika megkeresésére Ádám Valérián. A Romániai Magyar Orvosi és Gyógyszerészeti Képzésért Egyesület (RMOGYKE) titkára immár nyolcadik napja rója többedmagával Vásárhely főbb utcáit, figyelemfelkeltő feliratokat viselve fehér orvosi köpenyén és narancssárga ernyőjén. „Magyar intézeteket akarunk a MOGYE-n!”, „Az egyetemi autonómia nevében nem sérthetők meg az ország többi törvényei”, „A tanügyi törvényt nem vitatjuk, hanem végrehajtjuk”, „Egyenlőséget a MOGYE-n” - csak néhány azon jelszavak közül, melyek nyomtatott formában kaptak helyet a naponta sétáló, mintegy tizenöt fiatal öltözkén.

A civil szervezet azok után volt kénytelen ezt a nem mindennapos tiltakozó formát választani, miután a polgármesteri hivatal előbb a főtéri körmenetet tiltotta be, majd a tájékoztató sátor felállítását akadályozta meg. „Az első nap a helyi rendőrök belénk kötöttek, de nem tudtak egyetlen olyan törvénycikkelyt sem felmutatni, amely alapján egy sétáló embernek meghatározható lenne az öltözeke” - mondta el

Ádám Valérián. Éppen ezért a RMOGYKE aktivistái - akik többnyire az intézmény volt és jelenlegi diákjai közül kerültek ki - mindössze kettesével járják az utcákat, hogy a hatóság emberei még a gyülekezési törvényre hivatkozva se köthessenek beléjük. A járókelőknek így is alkalmuk nyílik a tiltakozó szlogenek komótos elolvasására.

Az első hét mérlegéről a RMOGYKE-titkár elmondta, az utcán sok magyar ember gratulál, és kitartást kíván. Hasonlóan járt el az intézmény több tanára is, akik telefonon köszönték meg a fiatalok bátor kiállását. Ezzel szemben a románok általában ellenszenvvel fogadják a különös tünteteket, és olykor sértő megjegyzéseket tesznek, vagy tendenciózus kérdésekkel fordulnak hozzájuk. „Ilyenkor elmagyarázzuk, hogy közel fél évszázaddal ezelőtt az egyetem magyar oktatói mekkora erőfeszítéseket tettek annak érdekében, hogy az egyetlen tollvonással létrehozott román tagozat működőképes legyen. Azt is elmondjuk, hogy a magyar tagozat létrehozása nem csorbítja a románság érdekeit. A legtöbben csendben hallgatják végig, majd szégyenkezve távoznak. Persze olyan járókelő is akad, aki irredentizmussal vádolt bennünket, sőt az egyik kifejtette, hogy a magyar oktatás kiteljesítése egy újabb lépés lenne Erdély Magyarországhoz való csatolása folyamatában”, - tette hozzá nevetve Ádám Valérián. Ennél sokkal kellemetlenebbnek bizonyult az az eset, amikor a sétáló fiatalokat néhány román suhanc szinte egy órán keresztül követte, és folyamatosan az 1990 fekete márciusában divattá vált magyarellenes jelszavakat skandált. (Krónika)

Állásfoglalás

Figyelembe véve a 2011. szeptember 13-án tartott szenátusi gyűlés kimenetelét és az egyetemi Chartát övező felfokozott médiavisszhangot, a

Marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyszerészeti Egyetem (MOGYE) Szenátusának magyar oktatói a következő állásfoglalást teszik közzé:

Az új Oktatási Törvény egyértelműen előírja a magyar tagozat létrehozását, de ennek gyakorlatba ültetését az egyetemi Szenátus jogkörébe utalja. Sajnos, minden erőfeszítésünk ellenére a MOGYE Szenátusának kétharmados román többsége ezt megtagadta. Felelős vezetőink is felismerték ezen probléma jelentőségét. Ezt tanúsítja a 2011. szeptember 2-i anyanyelvi oktatási szeminárium megrendezése is, de az itt elhangzott ígéretek ellenére nem történt érdemi előrelépés. Bár a Tanügyminisztérium módosításra visszaküldte a Chartát, a magyar tagozat létrehozásának hiányával kapcsolatban semmilyen kifogást nem emelt, és az észrevételek zöme jelentéktelen formai dolgokra vonatkozik.

A közvélemény tudomására hozzuk, hogy a magyar tagozat létrehozására a rendelkezésünkre álló összes törvényes lehetőséget kimerítettük. Tekintettel a közelgő egyetemi évkezdésre, sürgős jogorvoslatot kérünk, elsősorban a Kormány felelős vezetőitől és választott képviselőinktől. Ellenkező esetben felgyorsul a magyar anyanyelvű oktatás régóta tartó felmorzsolódása.

A MOGYE Szenátusának magyar oktatói: prof. dr. Nagy Örs, rektorhelyettes; prof. dr. Szabó Béla, Általános Orvostudományi Kar, dékánhelyettes; prof. dr. Kovács Dezső, Fogorvostudományi Kar, dékánhelyettes; dr. Sipos Emese, Gyógyszerészeti Kar, dékánhelyettes, egyetemi docens; prof. dr. Ábrám Zoltán; prof. dr. Egyed-Zsigmond Imre; prof. dr. Szilágyi Tibor; dr. Lőrinczi Zoltán egyetemi docens; dr. Szatmári Szabolcs egyetemi docens

Magyar iskolák nyílnak a Partiumban

Öröndetes hír érkezett a lapzártá előtti pillanatokban: Margittán, Nagyszalontán és Nagyváradon magyar iskola nyitja meg kapuit. Ezzel e városok jelentősen megerősítik kisebbségvédelmi állásaikat, ami az elhanyagolt Partium reneszánszának lehet nyitánya. Az anyagi gondok viszont hatalmas, irdatlan összegeket igényel a lepusztult épületek rendbehozatala. A margittai Horváth János iskolaközpont kéri a világ bármely pontján élő nemzetársaink segítségét, szükségük van laboratóriumi és irodai felszerelésekre, sporteszközökre, bármilyen anyagi vagy egyéb természetű támogatásra. Elérhetőségek:

telefon +40-745-650-987;

e-mail: nagygabriella@yahoo.com

Serdült Benke Éva

Iskolák, felnevelő iskolák

(folytatás előző lapszámunkból, befejező rész)

1830-ban a Főkonzisztórium a kollégiumi nevelés megreformálását tűzi ki célul, a korszerűsítő tanterv kidolgozásában a két legnagyobb tapasztalattal rendelkező professzor, Bolyai Farkas és Dósa Elek vesz részt. Előtérbe helyezték a modern nyelvek, a nemzeti történelem, a technika oktatását. (Az erdélyi kollégiumokban a magyar nyelven való oktatás csak a negyvenes években lesz általános minden tantárgyra.) Még néhány évtizednek kell eltelnie, míg 1868-ban bekövetkezik az Eötvös József-féle tanügyi reform, és létrejön a ma mindenki által ismert elemi, gimnáziumi, liceumi oktatás a kollégiumban. Már Bolyai Farkas otlétének kezdetétől a tanulók ismereteinek minél inkább megfelelő árnyalt osztályozási rendszert, a következő érdemjegyeket, azaz minősítéseket használják: *eminens, fere eminens, bonus, fere bonus, mediocris, fere mediocris, infra mediocritatem*. 1816. július 16-án maga Kazinczy Ferenc látogat Marosvásárhelyre, megtekinti a Teleki Sámuel könyvtárát, de a kollégiumban is látogatást tesz. (Ezután nevezik el az Ebhát utcát, melyben a kollégiumi tanárok lakásai voltak Kazinczy utcának) A XVIII. század végén alapított Nyelv-mívelő Társaság fennállásának legszilárdabb alapja a kollégium, a tudományos munkában leginkább a kollégium tanárai vesznek részt, az anyanyelvi kultúráért folytatott harc mindkét intézmény célja. Még Csokonai is felfigyel erre a küzdelemre, versben üdvözlí a Maros menti várost: „A ti szavatokra lelkem felhevüle/ És Vásárhely kies hal-mára repüle.”

1848 tavaszán a kollégium diáksága lázba jön a pesti forradalom hírére, szervezkednek, fáklyás felvonulást rendeznek a Bodor Péter-kúthoz, lelkesítő beszédekkel mondanak, önkéntes katonai gyakorlatokat tartanak, és május elején kéri, hogy a tanítás az országgyűlés megkezdése előtt fejeződjék be, nem akarnak semmiről lemaradni. A kollégium ifjúsága kirajzik az ország minden pontja felé, később tömegesen jelentkeznek a honvédezredekbe. Ám novemberben megtapasztalja a város és a kollégium, mit jelent az ellenség jelenléte. November 5-én Gedeon osztrák altábornagy elfoglalja a várost, a diákok szállását az osztrák őrség foglalja el, a kollégium könyvtárát feldúlják, elhurcolják a fiatalság példaképét, Török János tanárt. De fordul a kocka, röviddel ezután Bem vonul be a városba, a sebesült honvédeket a kollégiumban ápolják. A kollégium nyomdája szüntelenül ontja a röpiratokat, felhívásokat, közleményeket. 1849 tavaszán még mindig nincs tanítás, a diákok a kormánybiztos rendeletére a várban töltényeket készítenek, ott dolgoznak tanáraik, Mentovich Ferenc, Dósa Elek, Irinyi János irányítása alatt. De az összeomlás már közel van, Bem még Vásárhelyen rendezi a csapatait Segesvár után, aztán Szeben felé indul, sebesültjeit a kollégiumban hagyva. A következő napokban már orosz cári katona (ilyen később is lesz még erre felé a XX. század közepe felé, ha nem is cári, de orosz) posztol a kollégium bejáratánál, nehogy a honvéd sebesültek megszökjenek, mielőtt a várbeli börtönbe átvinnék őket. A legnagyobb kárt a császári csapatok okozták a kollégiumnak, több hónapon át katonai

gyakorlótérnek használják az iskolát. A szabadságharc végnapjaiban az egykori diákok a környékbeli falvakban bujdosnak, vagy már fogolytáborokban szenvednek. Sokan elesnek a harcokban. Nem mindenkinek sikerül az, amit Koncz József, a kollégium későbbi tanára véghezvitt, a gyulafehérvári fogolytáborból szökött meg, hamis iratokkal magával vitt 25-30 székely fiút is. Természetesen nem ezért, hanem későbbi tudós tanári munkájáért, a hatodik magyar nyelvemlékként ismert Marosvásárhelyi sorok felfedezéséért kapja majd az ő nevét a nyelvemléket rejtő kódex a Koncz-kódex nevet. Legendás könyvgyűjtő szenvedélye ismert volt a városban, a kollégium könyvtárát buzgón gyarapította, értékes példányokra bukkant időnként. Így került a könyvtárba egy kis hártyalapú könyvecske, melynek belső borítójára maga Koncz József jegyezte fel: „*E ritka példány Erdőszentgyörgyön a Rhédei-most Württemberg könyvtárból került az ott lévő kereskedő lomtárába. Ott meglátván, megvettem és adtam a mvásárhelyi ev. ref. tano-da könyvtárának 1860-ban. Koncz m.p.*” Ebben a könyvecskében rejtőzött a később hatodik magyar nyelvemléknek tartott XV. századi magyar írás.

1849. december 1-jén megkezdődhet a tanítás, a diákok sorát a nemzeti tragédia mindenben befolyásolja. A korábbi 148 diákból csak 25 jelentkezik, a többiek fogolytáborban, várbörtönben, bujdosásban sínylődnék. Csak az alsóbb osztályokban folyik a tanítás, az idősebb tanulókról és a tanárokról kimutatás készül, ki milyen minőségben vett részt a forradalomban. A szebeni börtönéből szabadult Török János tanár részt vesz 1852-ben a Kossuthtól kapott megbízás alapján Makk Károly volt honvédezredes által a Székelyföldön szervezett összeesküvésben. Ezért 1852 januárjában letartóztatják, Dósa Elek tanárt és 12 diákot szintén elítélnék, legtöbbjük a gyulafehérvári és szebeni börtönben raboskodik. 1854. március 1-je szomorú nap a város és a kollégium életében: a postaréti vesztőhelyen kivégzik az összeesküvés három vezetőjét, Török János tanárt, Horváth Károlyt és Gálfy Mihályt. 136 év után Török professzor halálával megszűnik a teológiai tanszék a kollégiumban. A református zsinat határozata alapján a teológiai főiskolát Kolozsváron állítják fel.

1850-ben Bolyai Farkas nyugdíjazását kérte, az egyházi főtanács azzal fejezte ki a tudós professzor iránti nagyrabecsülését, hogy teljes fizetéssel nyugdíjazta, szolgálati lakását is meghagyta. Az idős professzor az önkényuralom éveiben is bejárta a diákok közé, ahol lehetett, védte a kollégium érdekeit. 1856. november 20-án újabb veszteség érte a kollégiumot, meghalt Bolyai Farkas, adta hírül a kollégium csengője és a vártemplom harangja.

A század végére az iskola anyagi helyzete semmit nem javul, a diáklakások túlszűfoltak, az egészségtelen és rendszertelen étkezés miatt gyakoriak a járványos betegségek. A kollégium orvosa felhívást tesz közzé a város lakosai között, hogy akadna-e néhány olyan család, mely havonta egyszer tíz diák részére „egy fazék húsos ételt főzetne”, rendesen megetetné a mindig éhes diákokat. Hetvenegy család jelentkezett, ez lett a „kegykosztosok intézménye”, mely aztán sok évig működött még. Ám így is sokan voltak még, akik éveikig az otthonról

hozott száraz étellel „ládájukból” étkeztek, bizony inkább sínylődtek. A milleniumi ünnepségek pompája sem feledtette a kollégium nehéz helyzetét. A beadott kérelmek hatására a kollégium az 1901/1902. tanévtől az államilag segélyezett gimnáziumok sorába lépett, ettől kezdve a bentlakó tanulók reggeli, ebéd és vacsora ellátásban részesültek.

1908. szeptember 10-én ünnepélyesen lerakták az új kollégium épületének alapkövét. Csíki Lajos igazgató, maga is hajdani kollégiumi diák beszédében az öreg iskola harcos múltját, helyállását elevenítette fel. Ma már alig elképzelhető, de egy év elteltével az új épület, mely ma is dísz a városnak, elkészült. Az új épület birtokbavételével egyidőben Bolyai Jánosnak, a kollégium legnagyobb egykori diákjának a református temető egyik félreeső helyéről földi maradványait áthelyezték a cinterem mellett nyugvó apja hamvai mellé. A két Bolyi síremléke ma is a kollégium öregdiákjainak, a tudománytisztelőknek zárandókhelye.

Az új kollégiumnak nem sokáig örülhettek, hamarosan a háború szólította el a tanárokat a katedráról, a diákokat az iskolapadból, a frontra induló katonavonatok vitték vég nélkül a fiatal férfiakat. A iskola homlokzatán mind gyakrabban jelenik meg a gyászbogó. Az internátusban katonák laknak, az étkezdében tiszti konyhát rendeznek be, aztán katonakórházat az osztálytermekben. 1916 augusztusában az internátus menekültekkel telik meg, a 210 hely 500 menekültnek ad fedezet. A román betörés hírére a kollégium vezetősége ládába csomagolja a kollégium muzeális értékeit, és a budapesti Nemzeti Múzeumba szállíttatja megőrzés végett. Nem sejthetik, honnan is tudhatnák, hogy röpké három év múlva Budapest utcáin masíroznak a román katonák, és első dolguk a múzeumok értékeinek elhordása, míg meg nem állítják őket. A kollégium a vihar elmúlását várja, nem tudja még, hogy sorsa össze van kötve Erdély végzetével, hogy olyan idők következnek, melyben az anyanyelv, az ősi kultúra kerül veszélybe.

Az 1920/21-es tanévben először tanítanak a kollégiumban román nyelvet és irodalmat. Az akkori igazgatónak azonnali hatállyal el kell távolíttatnia a magyar címet mint idegen állam felségjelét az épület homlokzatáról. A több darabra tört címert a könyvtár folyosóján helyezik el. Aztán 1921. május 13-án a kollégium tanári kara a tanári szobában leteszi a hűségesküt a miniszeri megbízott előtt, aki nem más, mint a többi magyar oktatási intézménnyel együtt elvett Állami Leánygimnázium rögtön Al. Papiu Ilarian Liceumra átkeresztelt „román iskola” új román igazgatója. Jó híre volt a református kollégiumnak román körökben, mert 1933-ban az iskola egyik jó előmenetelű, jó magaviseletű diákját, Kováts Iván II. b osztályos tanulóját választja ki a Siguranta az erdélyi magyar gimnáziumi jelöltek közül, hogy a trónörökös Mihai, későbbi román király osztálytársa legyen. Ugyanígy választanak egy osztálytársat a szász gimnáziumi tanulók közül. Jellemző a kisebbségi iskolák akkori helyzetére, hogy 1934-ben az érettségi vizsgára, melyet a vásárhelyi diákok számára a kolozsvári Regina Maria Liceumban tartottak egy román egyetemi tanár elnökletével, a tizenkilenc jelentkező magyar kollégiumi diák közül az írásbelin valamennyien megbuktak, szóbelire nem is jelentkezhetek. Példátlan, megalázó eset a kollégium történetében, a kisebbségi lét tükre. Voltak olyan családok, melyek átküldték útlevelemmel gyermekeiket Magyarországra, itt érettségiztek le, itt folytatták egyetemi tanulmányaikat, családjukat csak 1940 őszétől, Észak-Erdély visszacsatolásának napjától látták viszont.

Az 1940/41-es tanév tantárgyfelosztása, órarendje még a román Nemzetnevelésügyi Minisztérium utasításainak megfelelően készült el, ám „*Likasszák már az égben fenn a rostát, / s a csillagok tengelyét olajozzák / szorgalmas angyalok. / És leszen csillagfordulás megint*”- a költők ezt mindig tudják, így aztán készült egy másik tantárgyfelosztás is még azon az őszen, melyet már a magyar Vallás- és Közoktatási Minisztérium írt elő. De azt is, hogy október 16 és november 3-közötti időt a tanulónak az új történelmi helyzettel való ismerkedésre kell biztosítani. Emelni kell a magyar nyelv heti óraszámát, de meg kell tartani heti két román órát is. Közben gyakran érkeznek vendégek az anyaországból, például Hóman Bálint vallás- és közoktatási miniszter, majd 1941 nyarán immár másodszor Mórícz Zsigmond (először 1926. december 12-én járt a kollégiumban, a főbejáratnál a tanári kar és a diákok fogadták a nagy író, ez az anyaggyűjtés időszaka volt az Erdély trilógia megírásához) látogatja meg a kollégiumot. Benkő Samu meséli el visszaemlékezéseiben, hogy az író a kollégium dísztermében felolvasta Az ebéd című novelláját, miközben az örökké éhes diáksereg időnként vetett egy-egy együttérző pillantást.

A kollégium 1940-1944 között is hagyományaihoz híven őrzi demokratikus szellemiségét, a tanári kar szigorúan tilt minden faji üldöztetést, az iskola haladó, toleráns szellemisége szinte demokratikus szigetet képez a háborús években őrizve szellemi függetlenségét. A háború közeledik, 1944 elején hadikórház foglalja el a kollégiumot, a diákoknak a helyi Római Katolikus Főgimnázium (II. Rákóczi Ferenc nevét viseli) ad otthont, majd március 30-án hirtelen befejeződik a tanév. Ez már a búcsú az ősi kollégiumtól, a kistemplomban megtartott istentisztelet balsejtelmekkel teli, de még felszárnnyal a 244. zsoltár „Tebenned bízunk eleitől fogva...” Az ország keleti határainál végtelen hadak gyülekeznek, az értékeket ismét menteni kellene, de hova. A kollégium értékeit az utasítással szembeszállva ezennel nem menekítik a Dunántúlra, a városból nem viszik el. De az életet menteni kell, tanulók, tanárok menekülnek a közeledő front elől. De nem mindenki. A maradók összehívják a vizsgáikkal elmaradt tanulókat, és levizsgáztatják őket. Vizsgáztatás közben éri magas röppályájú lövedék a németekkel együtt menekülő szász lakosságot a városból kivezető úton. A kollégium közelében a régi vármegyeháza pincéjében a riadt vásárhelyiek számolják a becsapódásokat, az ősi iskolát is találat éri.

Az orosz csapatok 1944. szeptember 28-án vonulnak be a városba, idegen, soha nem hallott-látott katonacsizmák csatognak a főtéren, idegen vezényszavak hangzanak, egy idegen kultúra, soha nem tapasztalt társadalmi viszony rendezkedik be Európának ezen a felén. Szülők, tanárok, diákok fognak össze, hogy rendet rakjanak a szétdúlt kollégiumban, hogy megteremtsék a tanítás feltételeit. Külső segítségre nem számíthatnak. A téglagyártól hosszú sor kígyózik a kollégium felé, diákok és tanárok tetőcserepeket hoznak a karjukon, semmiféle szállítóeszköz nincs, a talicska is hiánycikk. A tetőt szorgos kezek javítják, és hordják mások a mészégetőből a meszet. Máshol még háború van, de novemberben a bedeszkázott ablakú termekben megkezdődik a tanítás. A tanári kar nagy részét elsodorta a háború, a nagyobb diákokat pedig leventeként sodorja tovább Európa országain át a világégés, volt osztályaik létszámából 60% hiányzik. Az 1945-ös tanévben valamennyi erdélyi iskola a román Közoktatásügyi Minisztérium hatáskörébe kerül. A nyugdíjas tanárok helyezte a leg súlyosabb, mint volt felekezeti iskolai tanárok állami

nyugdíjra nem jogosultak. Tisztogató bizottságok kezdik meg a működésüket, ezek nyíltan biztatják a diákokat, hogy írásban jelentsék, ha valamelyik tanárral kapcsolatban fasiszta vagy elnyomó jellegű magatartásról tudnak az 1940-44-es időszakban. Az oktatás színvonala csökken, a diákokat, tanárokat mozgalmi munkára kényszeríti a párt. Az iskola, mely eredetileg 12 osztály számára épült a század elején, most kétezer diákot kénytelen befogadni, átlagosan 43 fős az osztálylétszám. 1947-ben még megünneplik március 15-ét, az iskola kórusa még elénekelheti Petőfi Nemzeti dalát, hosszú évtizedekig utoljára.

Az 1948 augusztusában kiadott Dekrétum kimondja az egyházi javak államosítását, az egyházak minden ingó és ingatlan vagyonának elkobzását, ezennel megszüntetik a magán és felekezeti iskolákat. A marosvásárhelyi Református Kollégium eddigi 391 éves története után új szakasz kezdődik: elveszti minden önrendelkezési jogát. A középiskola szovjet mintára 3 évből épül fel (VIII-IX-X), így aztán voltak diákok, akik 16 évesen érettségiztek. A dísztermi szószéket és az Úr asztalát az elkobzás elől a vártemplomba menekítették. A kollégium új neve Marosvásárhelyi Magyar Fiúliceum, de a város alig jegyezte meg, máris változott néhány évenként az intézmény neve. Törölték az új tantervből a latint, a görög-római kultúrát, lélektant, művészettörténetet, logikát, az orosz nyelv a magyar nyelvvel azonos óraszámot kapott. A Maros Magyar Autonóm Tartomány megalakulása után, 1952-ben az iskola új neve Josif Ranghet Magyar Tannyelvű Fiúliceum lett. Hogy ki volt a névadó? Természetesen magas pártfunkciót betöltő személy, semmilyen szálon nem kapcsolódott az iskolához, hamarosan emlékét is elsodorta az idő. 1955-ben a kollégium mintegy 65 ezer kötetes könyvtárát a Bolyai-relikviával együtt a Teleki Tékában költöztették. Ugyancsak ettől az évtől a testnevelési középiskolát a kollégiummal egyesítették, megindult a román tagozat szervezése is, és a diáksereg nagy öröme a koedukált osztályok is beindultak. 1956-ban Bolyai Farkas halálának centenáriuma adott alkalmat arra, hogy a kollégium felvehesse a Bolyai Farkas Középiskola nevet. A következő év szeptember 8-án a kollégium fennállásának négyszázadik évfordulójára emlékeztek, felavatták Izsák Márton és Csorvássy István Bolyaiakat ábrázoló szobrát az iskola előtti parkban. Ettől az évtől az oktatás időtartama négy év lett, az osztályozás pedig belépett a tízes rendszerbe. A következő években a Bolyai középiskolát egyesítik a Papiu Ilarian román középiskolával, teljes osztályokat helyeznek át egyikből a másikba tanáraikkal együtt, így lesz a Bolyai vegyes iskola. Eleinte csak néhány román osztályt vittek be a kisebbségi iskolákba Erdély-szerte, ez volt a taktika, csak néhány tantárgyat tanítottak román nyelven, és ahogy nőtt a többségi jelenlét, mind szerényebb, megtűrtebb, jelképesebb, visszahúzóbb lett a kisebbségi jelenlét. A hetvenes években ismét új nevet kap a hajdani kollégium, Bolyai Farkas Matematika-Fizika Líceum, már mechanika, automatizálás, anyagtechnológia, műszaki rajz tantárgyakat oktatnak, könnyűipari osztályokat indítanak, mérnök tanárok tanítanak ezeken a szakokon. Volt-nincs kollégium! A tanulók az iskola műhelyeiben dolgoznak, termelési gyakorlatokon vesznek részt a város üzemében. 1984-ben kinevezik a kollégium fennállása idejének első román igazgatóját, hát elkövetkezett ez is. Ekkor már javában érvényesül a kollégium négyszázadik évfordulója óta beindult irányzat, vagyis Bolyai Líceum hagyományait megsemmisítő folyamat, a sűrűn váltogatott engedelmes igazgatók közreműködésével, a kollégiumi hagyományok eltörlése, az

iskolamúzeum anyagának eltüntetése, a végzősök tablóképzésének megtiltása, a ballagási ünnepségek korlátozása. Hihetetlen, de így volt, az iskolát megbüntették, mert a falak festésében dominált a zöld, a magyar irredenta zöld szín, ugyanezért ez időben a Kultúrpalota kerítését is átfestették zöldről feketére. Tiltják a kollégiumi kisharang megszólaltatását, cenzúrázzák a kicsengetési kártyák mottóit, csak a pártfőtitkár beszédeiből szabad idézni, cenzúrázzák a színjátszó csoportok repertoárját, eltüntetik az osztálytermekből a magyar irodalomból vett idézeteket, megtiltják az osztályoknak, hogy a temetőben a régi nagyhírű tanárok síremlékeit gondozzák.

A város, az iskola megszenvedett 1989 decemberéért. A 432 éves Bolyai kollégium vissza kívánta állítani a régi állapotot, magyar tannyelvűvé szeretett volna válni ismét. A román tagozat tanárai és diákjai ellenálltak, a folyosókat, termeket tüntető, sztrájkoló diákok lepték el, a városi tanfelügyelőség határozatának nem tudtak érvényt szerezni, miszerint a Bolyai magyar, a Papiu román tannyelvű legyen. A Bolyai román tagozatos diákjainak szülei minden fórumon tiltakoztak a döntés ellen, szeparatizmusnak minősítették a határozatot. E sorok írója 1990. január elején, amikor Erdély – szerte folyt már a harc a magyar iskolák visszaszerzéséért, éppen Marosvásárhelyre, régi iskolájába, a Bolyai Kollégiumba vitt segélyszállítmányt Paksról. Így tanúja lett a magyar diákok elkötelezett, bátor harcának, melyet jogaikért folytattak. Elmondták, hogy román diáktársaikat befolyásolják tanáraik, felkészítik a vitákra, a Nemzeti Megmentési Front irányítja őket, Judea ezredes (a márciusi vásárhelyi pogrom későbbi irányítója) személyesen oktatja ki a román diákokat, akik esz-közzé váltak a felnőttek kezében az éles politikai vitában. Pedig az előzetes megállapodás szerint a megbeszéléseken csak a diákok vehetnének részt. Azt hangoztatják, hogy magyar diáktársaik felrúgják a barátságot, hogy ők már régóta itt vannak, s most azt akarják, hogy elmenjenek. Ők azonban emlékeztetik a román diákokat, hogy ez az oktatási intézmény 1557-ben alakult, azóta 433 év telt el, az első román osztály pedig csak 1961 óta van az épületben. Nem tudják megérteni, hogy mi jogainkat követeljük, s ami jár nekünk, azt nem tőlük vesszük el. Ők azt hallották szüleiktől és tanáraiktól, hogy mi ellenségük vagyunk, sovíniszták, és rosszat akarunk az országnak – panaszkodják a diákok a paksi látogatóknak.

Hosszú évek nehéz küzdelmei előtt állott az iskola, csak később, évek múlva térhetett vissza a Bolyai-szellem az ősi schola falai közé, mely talán visszavezeti a kollégiumot az elrabolt európai értékekhez. 1991-ben az iskola igazgatója, Klementisz János így búcsúztatta ballagó diákjait: „*Indulj! Talpig bolyaista vagy! Te nem félsz a nagybetűs ÉLETTŐL! Te nem könnyezel! S ha kezet fogsz velem, velünk, azt nem árnyékos lélekkel teszed. Elmenvén innen, ne feledd, az ősi skóla mindig visszavár. Valaki itt mindig áll a vártán, s figyel, várja a hazatérőt. Ha nem én, ha nem ő, de valaki mindig várja meleg szóval, tiszta szívvel a visszatérő másik fiút, lányt, s ha az Idő amaszt rostáján kiejti, annak fiát, lányát s így a végtelenben, mindig tovább...*”

A kollégium hajdani díszjele a homlokzaton állt, egy kék alapon fehér szárnyas angyal, kezében toll és könyv, lába alatt olajág, a Református Kollégium jelképe. Visszakerül-e valaha a helyére? Igen, visszakerült 2007-ben.

Ma az erdélyi szóránközségek megmaradása tekintetében létfontosságú az erős magyar iskolák léte. Így kerülhetett sor az elmúlt években többek között Szamosújváron a válasz-

úti Kallós Zoltán Alapítvány és a szamosújvári Téka Alapítvány összefogásának köszönhetően új szórványkollégium létrehozására. És így sikerült hosszú évtizedes kihagyás után Máramarosszigeten az elorzott magyar oktatási intézmények helyébe ismét magyar iskolát létrehozni. A jövő útja bizonyára az önálló iskolaközpont és kollégium működtetése Erdélynek azokon a vidékein, ahol a magyarok szórványban élnek.

*

1903, november. Ady Párizsba indulása előtt megállt a zilahi Wesselényi Kollégium új „palotája”, a ma is ugyanazon földtér épület előtt. Az új falak mögött képzeletében a jól ismert régít kereste: „Hol vannak a régi falak? Azokhoz a falakhoz nekem jussom van. Azok a falak az én lelkem egyik része. A nagyobbik része. Az én lelkemet itt formálták e cifra falak helyén. Aki vagyok, az négy zilahi esztendő által vagyok. És más nem lehetek. E négy esztendőnek minden perce determináló perc volt. Minden perce végzetesen szabogatta ki utamat. Visszahoztam, íme, a lelkemet oda, ahonnan kaptam. Itthon vagyok, hiszek és búcsúzkodom. Majd visszatérek újra, s beszámolok a helynek, mely lelkem formálta.”

Mi szabta meg ezeknek az iskoláknak az arcukat, honnan ez a megtartó erő? Talán századok története teszi azzá, amivé lesz, s melyhez minduntalan visszatérünk, mi, vén diákok, s szívünk felemeljük...

„Zilahon Wesselényi sajátos erdélyi liberalizmusa, Mikó gróf szülőföldszeretete Sepsiszentgyörgyön, Nagy Mózes népi áldozatkészsége Kézdivásárhelyen, a Bolyaiak szellemisége Marosvásárhelyen, Bethlen fejedelem, Apafi Mihály megtartó realizmusa

Nagyenyeden, a Báthori hagyományörzés, örök fogékonyság az újításokra Kolozsváron? Talán a befogadó környezet, mely lassan, szívósan alakította az erdélyi iskolák szellemét, egyéniségét. S a nemzeti köztudatba emelkedett tanítványok? Igen, ők fémjelzik ezeket az iskolákat. A zilahi kollégium csak Ady iskolája számunkra, nevét őrzi a hajdani ifjúsági önképzőkör emlékkönyve, az „egyhangúlag albumba-vételre méltott mű”, ahogy a kiváló bizottság megjegyezte, az oda másolt Markó király balladája, s alatta az aláírás: Zilah, 1894. decz. 10. Ady Endre gymn. VII. oszt. tanuló”-írja Beke György

Forrás

Balázs János-Petki Judit Kő kövön Brassóban Brassói Lapok 2005.

Kelemen Lajos Születtem Marosvásárhelyt Komp-press Korunk Baráti Társaság Kolozsvár 1993.

Szőcs István Kis híján félezer év In Erős várunk 1557-1993 Kollégiumi emlékkönyv Custos Kiadó Marosvásárhely 1993

Benkő Samu Mitől kolégium a kollégium? In Erős várunk 1557-1993 Kollégiumi emlékkönyv Custos Kiadó Marosvásárhely 1993

Beke György Régi erdélyi skólák Barangolás térben és időben Tankönyvkiadó Budapest 1989

Margittai Gábor Trianoni menyecske Szórványlétünk a Kárpát-medencében Scolar Kiadó Budapest 2010

Dr. Kozma Béla A Marosvásárhelyi Református Kollégium-Bolyai Farkas Líceum 440 éves története Marosvásárhely 1997.

Október 6. emlékezete

A kivégzés előtt elhangzott utolsó mondatok, illetve levelek idézetei:

Leiningen-Westerburg Károly: A világ feleszmél majd, ha látja a hóhérok munkáját.

Damjanich János: Már azt hittem, hogy én leszek az utolsó, holott a harcban mindenütt én voltam az első.

Török Ignác: Nemsokára Isten legmagasabb ítélőszéke elé állok. Életem parányi súly csupán, de tudom, hogy mindig csak Őt szolgáltam.

Aulich Lajos: Szolgáltam, szolgáltam, mindig csak szolgáltam. És halálommal is szolgálni fogok. Forrón szeretett magyar népem és hazám, tudom, megértik azt a szolgálatot.

Vécsey Károly: Isten adta a szívet, lelket nekem, amely népem és hazám szolgálatáért lángolt.

Lázár Vilmos: Ki tehet arról, hogy ilyen a magyar sors? Krisztus keresztye tövében érett apostollá az apostolok lelke és bitófák tövében kell forradalmárrá érni a magyar lelkeknek.

Dessewffy Arisztid: Tegnap hősök kellettek, ma mártírok... Így parancsolja ezt hazám szolgálata.

Nagy-Sándor József: De rettenetes volna most az elmúlásra gondolni, ha semmit sem tettem volna az életemben. Alázatosan borulok le

Schweidel József: A mai világ a sátán világa, ahol a becsületért bitó, az árulásért hatalom jár. Csak egy igazi forradalom, a világ új forradalmi embersége söpörheti el ezt az átkozott, meghasonlott világot.

Kiss Ernő: Istenem, az újkor ifjúsága egész ember lesz-e? Árpádok dicső szentjei virrasszatok a magyar ifjúság felett, hogy Krisztusé legyen a szívük és a hazáé az életük.

Láhnér György: Krisztus keresztye és a bitófa oly rokon. És az isteni áldozat mellett oly törpe az én áldozatom.

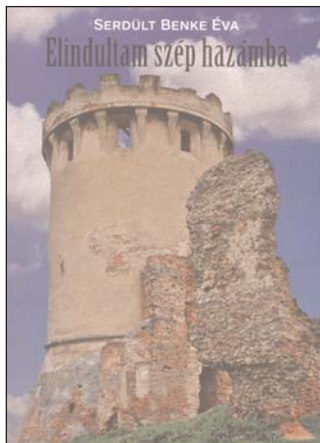
Poeltenberg Ernő: Csak a nyelvem német, szívem magyar, mert a szabadságért dobog. Szép deputáció megy Istenhez a magyarok ügyében reprezentálni!

Knézich Károly: Milyen különös, hogy Haynau bíró is keresztyen, és én is az vagyok. Csak az ördög keverhette így össze a kártyákat

Könyvbemutató

Serdült Benke Éva az elmúlt években gyakran járt paksi csoportokkal (középiskolai osztállyal, református gyülekezettel, önképző- és baráti körrel (vagy éppen adományt szállító konvoj-jal 1989 reményteljes karácsonyán) az 1920-ban elszakított országrészek művelődés- és irodalomtörténeti emlékhelyein, nevezetes helyszínein. E könyv olvasója is bejárhatja történelmi nagyjaink működési terét: Kányádi Sándor szülőfaluját, a vértanú honvédtábornokok vesztőhelyét, Károli Gáspár, Arany János, Sinka István, Kulin György szülőhelyét; Ady Endre, Dsida Jenő, Juhász Gyula, Kaffka Margit, Páskándi Géza, Zelk Zoltán és mások életének, Petőfi Sándor és Szendrey Júlia szerelmének, a testvérváros Visk tájait.

A Kölcsény Ferenc szülőházáról eltüntetett emléktábláról 2003-ban ez jut a szerző eszébe: „Miután Szödemezer Romániában van, még megérjük, hogy az Európa felé lihegők lerománozzák a költőt, hiszen ami az országhatárokon kívül esik, az már nem magyar. Könnyen ez a sors juthat Adynak, Bartóknak, Bolyainak, de megkaphatja a szlovák jelzőt Madách, Márai, Mikszáth...” „Aki énekelte már

a Himnusz megrendült lélekkel, felemelt fejjel vagy földre szegzett tekintettel, könnyes szemmel vagy a mellette állóra sandítva; aki érezte, hogy egy a többiekkel, hogy nem forgozsz veti ide-oda a világba, hanem biztos kapaszkodója van, az bizonyára érezte, hogy tartozik valakikhez, amit lehet, úgy hívnak, hogy nemzet.”

Serdült Benke Éva megmutatja a levert emléktáblák helyét és a leveretés okait, történetét is elmondja hallgatóinak, olvasóinak. „...itt visszakaptál valamit - írja kassai útirajzának valomias sorai-ban - s most elindulsz vissza... a múltba, melyben mindegy, hogy Erdélyben vagy a Felvidéken láttad-e meg a napvilágot.”

Méltatja a Pakson született református lelkész, bibliafordító, Kecskeméthy Csapó István és a szintén paksi Haypál Benő (Ady Endre eskető és temető lelkésze) munkásságát, bemutatja a Pakson járt, Csíkszeredában élő költő Ferencz Istvánt, Ütő Erzsébet máramarosi festőművészt, Illyés Kinga marosvásárhelyi színművészt, Schiff Júliát, a romániai németek kitelepítésének íróját, a Kalevala-fordító Nagy Kálmánt. Egy családtörténetbe ágyazva elmondja, hogy 1946-tól 1950-ig a Pakshoz közeli Katalinpusztán élt Wass Albert a Romániában szintén halálra ítélt író édesapja.

jöhét idő, hogy emlékeznai

bátrabb dolog lesz, mint tervezni

Nem véletlenül jut eszébe az Elindultam szép hazámba olvasójának Illyés Gyula Haza, a magasban című verse.

Ugyanazokon a lelki tájakon jár.

(A kötet írásai az Erdélyi Körök Országos Szövetsége lapjában, az Átalvetőben, az aradi Szövétnekben és a Paksi Tükörben jelentek meg először.)

Gutai István

Keresztes Gyula születésnapjára laudációja

Keresztes Gyula mindannyiunk példaképe.

Egyrészt titkon – még ha ellenkeznék is - szeretnénk megélni a kilencven esztendő. Ő 1921. augusztus hetedikén született Marosvásárhelyen. Ezzel az ünnepi köszöntő rendezvénnyel az EMKE hagyományainak megfelelően a közművelődést szolgáló életpályát méltatjuk, az elmúlt évtizedeket tiszteljük.

Másrészt azt szeretnénk, hogyha nem is mér ki nekünk a sors olyan hosszú életet, ráadásul kedvezőtlen életmódunkkal még annak is a megrövidítésén „fáradozunk”, legalább hatvan-hetven évesen olyan testi, lelki és szellemi frissességgel rendelkezünk, mint Gyula bácsi. Már reggeli órákban mozgékonyan jár-ke a városban, vasárnaponként megszokott helyén ül a templomban, és továbbra is alkot, miközben évek óta támogatókat keres legújabb könyve megjelentetésére. És végre sikerült, hiszen a ma bemutatásra kerülő kötet olyan egyetemes értékeket képvisel, amelyek végül is megkerülhetetlenek.

No, azért is tiszteljük az ünnepeltet, mert amit elért az életében, azt valós munkával, személyes hozzáállással tette, tekintélyt kikövetelő személyisége gyümölcsének tekinthető. Mind 1989 előtti, mind 1989 utáni munkássága nem külső, hanem belső hatalom eredménye.

A sors úgy hozta, hogy éppen „magyar időben” volt egyetemista, tanulmányait az akkori fővárosban a M. kir. József nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemen (Műegyetemen) végezte és fejezte be 1944-ben. 1946-1950 között Budapesten dolgozott építész-mérnöki irodákban, majd a Fővárosi Tervező Intézetnél, de hazatért Marosvásárhelyre. Szakmai és családi életét idehaza alapozta meg, mondhatni „kóskárolyi” helytállással.

Kós Károllyal nemcsak az a párhuzamos életút köti össze, miszerint az építészet egyetemes értékeinek budapesti kamatoztatása helyett a kisebbségi sorsot, annak bánatait és örömeit választották mindketten, hanem nyilvánvalóan a szakma is. Továbbá az írás, a magyar nyelv művelésének a szeretete, a közösség szolgálata. A nagy elődnek szenteli két fontos írást: Az építész Kós Károly, illetve Kós Károly egyetemessége.

Hazatértét követően tervező, a Vártemplom restaurálását vezeti, az Építészeti Technikum tanára, 1955-58 között Marosvásárhely

főépítész, majd nyugdíjazásáig a Maros megyei Tervezőintézet főtervezője. A hatvanas évek elején a Maros Magyar Autonóm Tartomány területén számba veszi a műemlékeket, felméri, tanulmányozza, tervezi a helyreállítási munkálatokat. Később munkatárulete leszűkül Maros megyére. Munkássága feldolgozásával öt könyvet jelentet meg és számos más könyvben társszerzőként van jelen.

Önálló könyvei: Maros megyei kastélyok és udvarházak (1996), Vásárhelyen vásár tartatik (1996), Marosvásárhely régi épületei (1998), Marosvásárhely szecessziós épületei (2000), Maros megye középkori templomai (2011).

Több helyi, országos és külföldi szaklapban ismerteti műemlékeinket, közül a műemlékvédelem és a művészetek tárgyköréből. Mintegy négyszáz cikke jelent meg.

Az újjáalakulást követően az EMKE tagja lesz, a kilencvenes években aktívan részt vesz a Kelemen Lajos Műemlékvédő Társaság tevékenységében, valamint a Református Kollégium Öregdiákok Baráti Körében. És bár testi-szellemi energiáit egyre inkább be kell osztania, hosszú és eredményes nyugdíjas éveit során továbbra is műemlék-jellegű munkát végez, sok egyháznak ad szakmai tanácsot helyreállítási munkáknál.

Főbb kitüntetései: 1997 - Marosvásárhely díszpolgára, 2001 - a „Város neves személyisége” címe a Marosvásárhelyi Rádiótól, 2003 - a Dr. Bernády György Közművelődési Alapítvány Emlékplakettje, 2006 - a Református Kollégium „Bolyai Farkas emléklakett”-je, valamint az Európai Bolyai Társaság „Elismerő oklevele”.

Az EMKE Maros megyei szervezete ezúton méltatja Keresztes Gyula életpályáját, kiemelten a műemlékvédelem terén kifejtett szakmai és közérdekű tevékenységét, és közelgő születésnapja alkalmából további jó egészséget, testi-lelki-szellemi jólétet kíván neki.

Köszönjük, Gyula bácsi, hogy mindenkoron követendő példa maradtál, hogy helytállásból, szülőföld-szeretetből és ismeretből, pontos munkából, hívó emberi méltóságból és szeretetből örökörvényű útravalót adtál nemzedékek számára!

DR. ÁBRÁM ZOLTÁN

Elhangzott 2011. május 26-án az EMKE rendezvényén, amelyen a 90. évéhez közelgő Keresztes Gyula műépítész köszöntötték.

Huber András - Dés, 1942-2011

Lezárult egy írói pálya, amelynek vezérlő gondolata a Szamos-völgye magyar írásbeliségének számontartása és minél szélesebb körben való tudatosítása volt.

Matematika tanári diplomát szerzett az akkor már Babes-Bolyai Egyetemen, s a tanári pályán szolgált Bálványosváralján, majd nyugdíjazásáig szülővárosában, Désen. De tanári munkája mellett, úgyszólván első írásaitól kezdve, az 1960-as évek második felétől kezdve, szülővárosa és szűkebb páttriája, az egykori Szolnok-Doboka vármegye szellemi múltja iránti érdeklődés vezette tollát. Dési séták címmel 1980-ban közölt első, visszhangot kiváltott sorozatát a kolozsvári Igazságban, majd 1982-ben sajtó alá rendezte édesapja, Huber Győző és nagybátyja, Dési Huber István levelezését (Levelek a szülőföldre). Mindössze ennyit tud meg az, aki fellapozza a Romániai magyar irodalmi lexikon 1983-ra összeállt második kötetét. Munkássága azonban ennél sokkal gazdagabb, hiszen az 1989-es romániai fordulat után bontakozhat ki csupán, nyugdíjassága termékeny másfél évtizedében. 1997-ben jelenik meg ugyanis a Szamos-völgyi magyar sajtó múltját feltáró könyve, Százarcú nagyhatalom. Lapok az erdélyi magyar sajtó történetéből címmel, majd egy dési helytörténeti kalauza (Város az időben, 2002), két évre rá pedig újabb könyve: Akikhez a múzsák bekopogtak. Szamosvölgyi írástudók (2004).

Mindezek után nem véletlen, hogy nevével, érdeklődése témáihoz kapcsolódó szócikkeivel a Romániai magyar irodalmi lexikon 2010-ben megjelent zárókötetében is találkozunk.

Helytörténeti kötetei mellé, ugyancsak az 1990-es évektől

kezdve, saját prózakötetek is felsorakoznak: Cédula a virágon (1997), Gyilkos nagy köd (2006) című karcolat- és novelláskötetei, s legutóbb a Ház a Domb utcában (2010), színesítve napjaink hazai magyar szépirodalmának palettáját.

Tagja volt az Erdélyi Magyar Írók Ligájának.

A Magyar Újságírók Romániai Egyesülete 2002-ben Nívódíjjal tüntette ki.

Halálával lezárult pályája gazdag termésével beépül abba a szellemi építménybe, amely erdélyi magyarságunk önismertetének tárháza.

Remélni szeretnők, hogy akad folytatója szűkebb páttriájában.
Dávid Gyula

Az irodalmár fenti értékelő szavai, adatai mögött az erdélyi magyar irodalom és helytörténet-kutatás jeles alakja, egész erdélyi sorsunk, vergődésünk, reményeink, hitünk és megcsalattatásaink, egyszóval: életünk társa, fáklyavivője rejtőzik. Rejtőzik, mondom, mert érdemtelenül kevésbé ismert és elismert maradt, mindhaláláig. Az általa oly sok tisztelettel-szeretettel számba vett, Déshez bárhogyan is kötődő „pennás emberek” közös kötelessége, hogy legalább utólag segítsék őt a rangjához méltó helyhez.

Lapunk hű olvasója, értékelője volt, mi pedig igyekeztünk egy-egy új kötetét rendre bemutatni. A halálos kór szorításában segítségkérően fordult hozzám, miközben tisztában volt vele: ezt a végső, elrendelten vesztesre álló csatát is egymagában kell végigharcolnia. Becsülettel megtette, egy becsületes és értékes élet zárásaként. Lesz-e, aki szakavatott pallérként a helyre lépjen, Andris? Mert nagyon hiányzol... hiszen a falak omladoznak, a cápa szája zárul. És a telefon hiába csörög...
K.P.

Huber András

Elkéstél, Júlia

Ezen a nyáron, akárcsak tavaly, egyik napról a másikra érkezett meg a hőhullám. Tegnap még vékony szél borzolta az út menti fákat, ma már kánikula perzselte. A forgalom megcsapant, nehezen lélegezett a város. Az emberek, ha teheték, behúzódtak lefüggönyözött lakásaikba, vagy kimenekültek a folyópartra.

Károlyi miután hazatért a vasútállomásról, sietve felbontott egy üveg sört. A hűtőszekrény előtt állva kortyolt bele a jég-hideg italba, azután magával vitte a szobába. Beleroskadt a bicegős fotelbe. A felesége nevezte el ezt így, ugyanis a bútor-darab egyik lába kijárt helyéről, és a másodkézből szerzett ülő-alkalmatosság ilyenkor megbillent. Majd miután kifizetik a házvásárlási kölcsönt (mikor lesz az?), vesznek helyette újat.

Két tenyere között görgette előre-hátra a kiürült söröspalackot, jólesett az üveg hideg tapintása. Arra gondolt, visszamegy a konyhába és még felbont egyet (ha maradt), amikor a háta mögött halk koppanást hallott, majd gyors szítalást. Olyan zizegésfélét, amilyent az aláhulló homokszemcsék okoznak kemény tárgyon. Hátrafordult és a félhomályban (az ablakfüggönyt reggel behúzva hagyta) tekintetét végigfuttatta a nagy ruhásszekrényen. Vajon kifolyt a dobozból a polcra helyezett molyirtószer? Mi más lehetne?...

Megvonta a vállát, letette a sörösuveget, és a televízió távirányítója felé nyúlt. Enyhe lelkiismeret-furdalást érzett: lám, ő máris elkezdte a nyári pihenőszabadságát, míg Júlia még a

fülledt vonaton zötyög falura. Azt ígérte az anyja, ellátja a vakációban, s a végén majd összecsomagol számukra félzsáknyi krumplit, s talán pénzt is ad. Neki maradnia kellett, ügyelnie a lakásra. Amióta megvették ezt a házrész, nem futotta közös nyári üdülésre. Azonban egyikük sem háborgott miatta: fontos, hogy végre tető alá kerültek; egy szoba-konyha ugyan szerény hajlék, de menedékhely nélkül nincsen élet!

Már éppen megtalálta a távirányítót, amikor a szítáló hang megismétlődött. Ezúttal hosszasan és jól hallhatóan, mintha a homokszemcsékkel együtt már törmelékféle is peregne. Riadtan pillantott fel a fotelból, és tétován motyogni kezdett. „Az omladék valaminek a megcsúfolt része!” Habár sejtette, hiába keresgél a szekrényben, mégis beletúrt a polcokon fekvő holmikba, s a rúdon függő teli vállfákat is megmozgatta. A molyirtószer érintetlenül állott. Elutazása előtt, Júlia mindent ügyesen elrendezett. Külön rakta a hűvös napokra szükséges ruhaneműket, és külön a vékony pólókat, a dokknadrággal együtt. Utóbbira biztosítótűvel papírcédulát tűzött: „A szandál a konyhában!” Gondos asszony!

Miután elhúzta a sötétítő függönyt, a szobába ömlő éles fényben azonnal észrevette a szekrény mögötti falon végigfutó repedést. Pár arasznyi hosszúságú volt, vékony és oly, mint ha valaki készakarva rácsúfított volna fekete írónnal a fal halványzöld felületére. „A rekkenő hőség tette, amely a követ is megrepeszti.” A kánikulától és a bosszúságtól egész teste verejtékezett és lágyulni kezdett. „Tegnap még nem lehetett ott, mert Júlia észrevette volna.”

Behozta a konyhai hokedlit és ráállt. Megtapogatta a repedést, körmét belesüllyesztette. Nem érte a mélyét! Erre nedves arcát közelítette a törésvonalhoz, mire a szeme alatt, ahol

érzékenyebb a bőr, lanya légáramlást érzett. Megriadt. Vajon a vakolattal együtt áthatadt a fal belseje is? Vizsgálgatni kezdte: megkopogtatta, belefűjt. A rés alig visszhangzott. „Talán mégsem olyan mély, de rámegy a délelőttöm, amíg begipszelem.” Örvendett, hogy nem a fundáció ereszkedett meg. „Két rossz közül mindig a kisebbik a kevésbé aggasztó.”

Visszaült a fotelbe, és a sörösuveg száját nyalogatta. „Miért érkezik mindig váratlanul a baj?” Csak néhány langyos csepp csurrant ki a palackból. Maga mellé helyezte a padlóra és megpörgette. Júlia most rászólta: ügyeljen a rendre! Ha látná a falat, elszomorodna, hiszen tavasszal festették ki a szobát. A mester akkor azt mondta, évekig eltart, és kiöntötte a maradék szint. Most mivel fogja bemázolni a szekrény fölötti részt, mert, ugyebár, nem maradhat foltosan. Sorra vette a teendőit: először is egy kis gipszet kér kölcsön a szomszédtól, ilyen hőgutában nem érdemes érte az üzletig caplatni. Aztán megtölti vízzel a nagy üvegcannát, behozza a levesesfazakat (Júlia tiltakozna), és megkeveri benne a gipszet. Miután elkészül a munkával, gyorsan megfürdik.

A nyugdíjas szomszéd megcsóválta a fejét, úgy nézett rá, mint egy örültre. „Hülyeség ilyenkor gipszelni. Nem köt az, Károlyi úr, azonnal kiszárad. De ha sürgős, csinálja a saját kontójára, és ne mondja majd, hogy nem figyelmeztettem!” Lebaktattak a pincébe. Az öreg egy kis személtáppal kimért a zsákból egy adag fehér port. A végén fontoskodva megjegyezte: „Károlyi úr, ha vékony a repedés, az nagy baj! A szélesebbel könnyebb elbánni, bevakolja az ember habarccsal, és eltart egy emberöltőt. A hajszálrepedések azonban legtöbbször újra megjelennek, behálózhatják az egész lakást!...”

A szekrény tetejére terítette a vasútállomáson vett újságot. Seбай, majd mocskosan is elolvassa. Ráhelyezte a piros pöttyös levesesfazakat, a vízzel felöntött gipszporral. Sajnos igaza lett az öregnek: a keverék pillanatok alatt sűrű masszává keményedett, s nem ragadt a repedésbe. Megpróbálta péppé hígítani, mire kásássá vált, s még annyira sem kötött, mint eddig. „Nehéz a középutat megelni!” Mit tegyen? Gyámolatlanul körülnézett. A felesége még nem telefonált, pedig ígérte. Amikor szüksége lenne a tanácsára, éppen akkor hiányzik. „A bajba jutott ember magára maradt ember!”

Elhatározta, megszelesíti a nyílást, nagyobb felületen, amint az öreg mondotta, az anyag jobban köt. Kenyérszeletelő kését, amelyet eddig vakolókanálként használt, végigrántotta a repedésen. Kaparéék hullott a kiolvasatlan hírlapra, s a szekrény mögé is, a padlóra. Majd összesepri, de miként fér a sifon mögé a seprű?

Új gipszkeveréket készített, és sietve felkente a falra, ahol az gyorsan megszilárdult. Nem hullott le! Erre felbátorodva, kését néhányszor végighúzta rajta, hogy megszabadítsa az apróbb-nagyobb tarajoktól. Miután, kezében az összehajtogatott újsággal, lelépett a hokedliről, vette észre, fent felejtette a levesesfazakat. Szitkozódva mászott vissza érte. „Csak ne lenne ilyen dög hőség!”

A gipszkölcsönző szomszéd még mindig a pincében téblábolt. Ott hűvösebb volt, mint a lakásban. „Nos, sikerült a munka, Károlyi úr?” Megvonta a vállát. „Miért ne sikerült volna?” Önmaga is elcsodálkozott magabiztos válaszan. Az öreg erre legyintett: „Mindenki hisz a saját sikerében, ám siesen vissza, és nézze meg, mit tett!...” Visszaöntötte a maradék gipszet, és az elhasználtat megköszönte. Nem értette pontosan, mire utalt a szomszéd, mégis nyugtalanság ült meg. A

hőség ellenére kettesével szelte a lépcsőket, szakadt róla a víz. A szobában megtorpant. „Ezt elcsináltam!”

Dermedten bámulta az elrondított falat. Alaposan összemocskolta munka közben. A látványtól még inkább kivörösödött az arca. A halványzöld felületen széles piszkosfehér sáv éktelenkedett, jobbra-balra kanyargott. Himlőhólyag nagyságú dudorok türemlettek ki belőle, melyek körül durva kaparások, saját tenyere és ujjbegyei nyoma látszott. Mit tegyen?

A fürdőszoba zuhanyozójának hűvös vize lassan megnyugtatta. A vízcsövek, szerencsére, még nem langyosodtak át a hirtelen beköszöntő melegben. Valamennyire csitítóan hatott annak tudata is, hogy Júlia csak a hét végén tér haza (addig ingyen kosztol), s így bőven marad ideje rendbe tenni a szobát. Miközben megtörülközött, tekintete a tükör sarkára erősített papírcetlire tévedt. Víz, gáz és más hibabejelentők telefonszámai sorakoztak rajta. Felismerte a felesége keze írását. Kesernyően elmosolyodott. „Lám, a kőműveseket kifelejtetted, te gondos asszony!” A vécékagylóba dobta a cédulát, és ráhúzta a vizet. Eltűnt. „Milyen jó lenne, egyetlen mozdulattal, a kellemetlen dolgokat meg nem törtétekké tenni!...”

Ismét a fotelben ült, háttal a szekrénynek. A fal mögötte magaslott, nem látta, akár azt is gondolhatná róla, minden rendben. Hamar rájött: a logikai ficam csak pár pillanatra elegendő ániész. Ma már eksztázis-tabletta a módi és különféle füvek... Nem kér belőlük, pénze sem lenne effélékre. Igyekezett másra terelni a figyelmét. Bekapcsolhatná a televíziókészüléket, de vége már a híradónak, s délfelé még gyenge a műsor. Zeneszámok, ifjúsági filmek és tengerparti reklámok peregnek orrvérzésig. Eszébe ötlött a városi strand, elhatározta, holnap elmegy fürödni, de amikor a belépődíjra gondolt, kissé megnyúlt a képe. „Megteszi a folyópart is!”

Legszívesebben máris kisietett volna a zöldbe, a fürdőgatyája azonban a sifonban van, a szekrény mögött pedig a tönkrement fal. Egyelőre nem akarja látni! „Rengetegbe kerül egy szobafestés.” Legyintett, gyülekezett testén a verejték. „Honnan pénz?” A fedetlen kettős ablakon megállíthatatlanul áradt be az elviselhetetlen hőség. Össze kellene rántani az elsőtétítő függönyt. Amikor arrafelé indult, valami durván koppant, és újra szitáló hang hallatszott.

„Istenem, ez folytatódik!”

Nem mert hátranézni. Meredten várakozott pár pillanatig, aztán visszaroskadt előbbi helyére. A hirtelen mozdulattól a fotel lába kibicsaklott. Vele ő is féloldalra dült, keze a padlót érte. Visszalendítette magát függőleges helyzetbe, majd hallgatózni kezdett, de csak a nyitott előszobaajtón beszívargó zajokat hallotta. A szomszéd kutyája tikkadtan hörgött, a távolban autó dudált, aztán megreccsent a gipszet kölcsönző öregember érdes hangja. Az unokájával vesződött: „Tégy szalmakalapot, mert napszúrást kapsz!”

Valami újra koppant!

Feltört benne az ijedség. A nagy ruhásszekrényhez rohant, és fölneézett a begipszelt falra. Nyoma sem volt rajta repedésnek, a tömés jól tartott. Talán elhallotta imént a zörejt, a fal máshol hasadt meg? Hol? A válasz keveset váratott magára. A mennyezetről por és kiszáradt apró malterdarabok hullottak a televíziókészülékre. Felül teljesen belepték. Hamar lekapta az ingét, és a készülékre lökte, mire az éles kopogás eltompult. Pár lépést hátrált, és rettegve felpillantott. A plafonon jókora hasadás keletkezett, széles, mint az ember ujj. Ez bizony nem hasonlított a korábbi ceruzavonáshoz. Durván megnyílt a

szoba teteje két-három arasznyi hosszúságban. Egy előbukknó nádszál végén gipszdarab himbálódzott.

„Baj gerjeszti a bajt, Uram Istenem, egyik megpróbáltatás a másikat hozza. Mit csináljak? Kitől kérjek tanácsot?”

A szomszéd öreg fölényesen intett. Amint a pince sarkába mutatott, szeme gúnyosan megvillant. „Megmondtam, Károlyi úr, magának egy egész zsáknyi gipszre lesz szüksége, vagy többre. Nekem még van, ha megfizeti, elviheti máris. De keverjen hozzá cementet!”

Sűrűn szuszogva cipelte a terhet, meg-megpihent a lépcsőkön, aztán maga után vonszolta a tornácon. Az öreg karba tett kézzel figyelte, és a fejét csóválta. Egymás közelében laktak. A közös udvar szemközti felén még két lakrész állott. Ablakaiban kíváncsi fejek bukkantak föl, majd gyorsan visszahúzódtak. „Hát nem segít senki?” Csak a szalmakalapos gyermek kísérte be a szobába. Ott körülnézett, megvágta az orrát, majd kijelentette: „Ez a szoba előbb-utóbb összeomlik, nagyapó megmondta.”

Károlyi kezéből kicsúszott a papírzsák, amely nagy adag fehér port okádott a padlóra. Bátorítani próbálta magát: „A gyermekfej nem a bölcsesség forrása!”, aztán földézte azt is, amit valahol olvasott (esténként sok könyvet böngészett át): „Nehéz helyzetben légy erős és kitartó!...” Elhatározta, ha fáradságos is hőségben dolgozni, sebbel-lobbal bevakolja a tetőt, aztán elmegy hazulról. El ám! Lesz, ami lesz, nem hagyja magát ingerelni senki és semmi által, hiszen a pihenőszabadságát tölti. Esetleg elsétál a sarki kerthelyiségre, ahol jó ismerőse a pultos. Nemrég megjavította a rádióját, s lehet, hogy megkínálja érte egy korsó sörrel.

A plafont vizsgálta. Ehhez a munkához veder és vakolókanál szükséges, meg létra, valamint „az öreg szerint” némi cement is. Nem lehetne helyette meszet keverni a gipszbe? Abból talán nekik is maradt a pincében. Nemigen értett a kőművesmunkához, az elektronikának semmi köze a vakoláshoz. Ha tranzistorokról és integrált áramkörökről lenne szó, nem kérne mástól tanácsot. Önkéntelenül a feleségére gondolt.

„Kegyes volt hozzád az ég, Júlia, hogy elutazhattál!”

Az órára pillantott: fél egy! A felsége már megérkezett az anyjához. Ülnek a hűvös falusi kőházban, és családi dolgokról tereferélnek. Júlia talán azt is megvallja: gyermeket akarnak... De előbb (mikor lesz az?) törleszteniük kell a kölcsönt. Még télen vásárolták meg az épületnek ezt a részét egy velük egykorú házaspártól, és örvendetesen olcsón. Alig tartott fél órát az alku. Aztán elkezdődött a kölcsönök visszafizetése: a kapkodás. Hol az egyik tartozás okozta hiányt tömték be újabb adóssággal, hol egy másikat, s közben mindegyre attól rettegtek, nehogy csődöt mondjon a számításuk, s a hitelezők elárverezék fejük fölül a tetőt.

A televíziókészüléket állványostól a szoba sarkába húzta, de rajta hagyta az ingét. „Mentsd a menthetőt!” Sietve összehajtogatta a padló közepén fekvő hosszúkas szőnyeget, a hajladozástól még inkább izzadt. Letörölte orráról a gyülekező verejtékcseppeket. Reszketett körülötte a levegő a hőségtől. Szinte jobb volt télen! „Az ember örökös elégedetlen. Hidegben meleget szeretne, és melegben fordítva.”

Beleütközött a kis kerek asztalba, a virágváza majdnem feldőlt. „Júlia a vörös virágot kedveli, a napkelte színét.” Alig hogy ezt emlékezetébe idézte, megdöbbsent. „A vörös ugyanakkor a naplemente színe is.” A kettő között azonban léteznie

kell legalább árnyalatnyi különbségnek. Szívesen behuppant volna a bicegős fotelbe, hogy ezen eltöprengjen, de nem akarta bepizskolni, különben is, igyekeznie kell: emelkedik a hőmérséklet. Tavaly nyáron többen agyvérzést kaptak a forróságtól. „Jó lesz ügynölni!”

A vödörért és a vakolókanálért bekopogott a szemközti lakóhoz. Az író nem tartózkodott otthon, a felesége nyitott helyette ajtót. A kezét összecsapta. „Károlyi úr, mi történt magával? Teli a haja homokkal, s maszatos a válla.” Nem tessékelt be a szobába, de álltában megkínálta egy pohár üdítővel, miközben végeérhetetlen szóáradatba kezdett. Hasztalan jelent meg a férje könyve, magyarázta felhevülve, a visszhang szinte semmi. Az olvasók szótlannul haladnak el mellettük az utcán, nem gratulálnak, fejüket szemérmesen lehajtják, mint ha szégyen lenne manapság írni... A szavába vágott: „Segítsen ki, az apósa kőművesszerszámaiért jöttem!” Percekbe telt, amíg kérését a nő megértette és bólintott. „Akik maguk előtt ott laktak, azokkal is megtörtént, de idejében elmenekültek...” Ennek most már ő nem fogta fel a jelentését. „Mi történt?... Miért menekültek?...” Azonban hiába firtatta, elmaradt a válasz. Az íróné befejezésül csak annyit mondott: „Az élet mindig a szegényeket sújtja!”

Átcipelte a létrát, a ráakasztott vederrel. Legalább nem kell két utat tennie ebben a kánikulában. Szobájában a szomszéd öreget találta, a lábánál lévő cementtel teli nejlontasakat piszkálta. „Mind az öt kiló eladó. Holnap majd vásárolhat az üzletből egy egész zsáknyit.” Miután megszámolta az érte kapott pénzt, az ajtóból félvállról még visszaszólt. „Ne fárassza magát a munkával, úgyis mindegy, harminckilenc fok van, és megütheti a guta...”

Megismétlődött a régi refrén: ha hígra keverte a masszát, lefolyt a kanálról, ha keményre, nem kötött a plafonhoz. Vagy szétfröccsent, vagy kásásan szétmállott. Végül is belemarkolt a vederbe, és csupasz kezével tapasztotta be a hosszúkas rést. Így már könnyebben ment a munka. Éppen le akarta simítani, amikor elől a felkent anyagból levált egy jókora rész. Puha lehetett, mert azonnal szétlapult a padlón. Visszatöltötte az ürességet, majd a markába köpött, és a tenyerével elegyengette.

„Ha Júlia ezt látná!”

Lemászott a kétágú létráról és miután kissé hátrált, a plafont fürkészte. A kijavított rész Európa domborzatához hasonlított, a szekrény mögötti első munkája így műalkotásnak tűnt az utóbbi mellett.

„Ha Júlia mindezt látná!”

Azt ígérte, miután megérkezik az anyja falujába, rögvest telefonál a postáról. Most megosztoznának a felelősségben, hiszen a falak egyre-másra repedeznek. Igaz, rémüldözne miatta, eddig is a gyomrára ment a sok baj és kifizetendő számla. Húsvétkor újabb kölcsönt vettek fel, hol ezt a hiányt tömték be vele, hol amaszt, de egyre nehezebben jött ki a lépés. „A kétségbeesést lehetetlen hallgatásba ölni. Miért késlekedsz, Júlia? Telefonálhatnál!”

Károlyi a virágvázas asztalról felemelt egy bepizskolódott könyvet. Lekaparta a rászáradt habarcsfélét, majd találomra felnyitotta. Fennhangon elolvasott egy sort: „Zárult a cápa szája.” Porzott az asztal, amint visszadobta a könyvet. „Júlia olvasmánya: a nincstelenek küzdelme a nagy ragadozóval.”

Az íróné a nyitott ajtó rájáán zörgetett. Lelkendezve újságot: „Végre leállították az utcánkban a nehézgépeiket a sánccsók, már csak ez az irdatlan hőség kellene visszavonul-

jon! Negyvenkét fok van, vigyázzon!” Pihegett egy kicsit, aztán lomhán távozott. Alighogy elment, ismét kopogni kezdett a padló. Most az ablak fölött repedt meg a fal. Károlyi sietve odarángatta a létrát, már nem mérickskélte a vizet, belelöttyintett a korszóból a vederbe, és sebtében megkeverte a masszát, majd két kézzel tömte a résbe. Lihegve nyomkodta. De alig fejezte be, immár a kályha mellett töredezett a vakolat, s hullott szerte diribdarabban. A habarcsszilánkok helye egyre mélyedt.

„Ezt nem lehet sokáig kibírni!”

Aztán a bordó kanapé melletti fal kérge bomlott meg. Nagy darabok váltak le belőle, nyomukban kiszáradt meszes homokpor ömlött a takaróra és belepte. Fölkiáltott: „Az ágyat ne, bár az maradjon... Tegnap még rajta...”

Károlyi ide-oda ugrált, itt tapasztott be egy hézagot, majd amott. Mindhiába. A hulladék megállíthatatlanul gyűlt. A repedések villámgyorsan behálózták az egész szobát, a falakat, a

mennyezetet, mindent. Az egyik lefutott a padlóig, a másik az előbbit keresztbe vágta, döngött a pádimentum a hatalmas fal-daraboktól. Féltéglák fordultak ki helyükről, egyre többfelé látszott az üresség.

„Menekülni! Ki innen!”

Megbotlott a ledült létrában. Elvágódott. Mint egy ledöntött gipszszobor feküdt a mocsokban. A könyöke sajgott, a homloka vérzett. Habár már nem hallatszott a szitáló hang, a por mégis egyre hullott. Szürkésfehér, koszos köd ereszkedett alá, egyre vastagabban. „A hézagolás értelmét vesztí.” Megpróbált feltápáskodni, a kijáratot kereste, amikor fenn valami fülsértően roppant. A háromágú csillár szakadt le. Helyén néhány nádszál lógott és két elárvult villanydrót.

„A cápa szája zárult!”

A romok között csak a telefonkészülék maradt sértetlen. Megszólalt: mindegyre csörgött.

Lászlóffy Csaba

Jelenések. – Dialógustárs: a Halál

(Huber Andrásra gondolva)

Valójában te is a magányos alak
vagy – régóta tudom, ne is tagadd;
nem zavar a szűnyogcsipés, a hupikékre festett haj,
talán még az se, ha a szeretőd megcsal.

Sokáig a sötétségben tapogatózva
hunyorogva kerestelek;
jelenléted már nem hoz lázba,
bátrabban szemezek veled.
(Mint aki a másik iránt intimitást érez.)

Ikarosz zuhanása vagy a ház falára
vetülő, ballonkabátos spicli árnya (?)
– számodra nem kétséges:
egyre megy a hazugság vagy az igaz.
Még ha olykor, mint valami kamasz,
te is emlékek után lohólnál lihegve.

„Szerelem, házasság, gyermekáldás... *szerencse*
– ez a gügye »regény«
nem az én
esetem!”, veted oda könnyedén.

A felejtés különben is eltompítja
az emlékező ént – *szittyó* vagy *szittyá*
(mezítelen lábbal a gazban caplatva;
egy kidugaszolásra váró borospalackba
fojtva
vers és nóta
mind-mind fárasztó, unalmas, csalás? –
lássuk csak, ki adja alább!)

Nem volt és nincs hazád,
barátod, nőd
– csak a cinikus úr –,
akihez hűség (vagy átok) köt
rendületlenül.

Bujálkodásaink tündéri fényben,
kriptamagány
kiszáradt méhhüvelyében;
s önmegtartóztató apostoli parancs – az óceán
feneketlen haragjával telített égbolt.

Te soha sem vagy bágyadt s szétszórt,
nem émelyegsz a másnaposságtól;
igaz, nem is látsz túl az eszmék
reggeli zavaros kódén máskor,
felsőhajtvá, hogy: Gyönyörű napunk lesz még!

Fanatikus vagy – hogyha a
kérlelhetetlen blód megfontoltság az –,
de örütséget hajszoló soha.
A tények s szavak (küzdeni a *látszat*,
a feledés ellen
csak mi tudunk)! – a szellem
„tiltva is szabad” eszménye
akárhányszor hanyatlott is a mélybe,
mindig túlélte a szektás terrort.
Neked
talán mindegy lehet;
én újra önmagam ura leszek,
ha úgy tűnik, hogy minden elveszett,
vagy, mondjuk, megint rám köszön
a provinciális megalkuvás és a közöny.

Egyszerre úszni s fuldokolni;
zabálni s öklendezve sóvárogni ostobán
a magadba (plusz magaddá) gyúrt holmi
anyag vagy csak illúzió után.

Sors, nyiss nekem (de ne az *Ő* lován)
tért s növezz utat, ne daganatot! –
Határtalan, nem korlátoktól megszabott
világban vágatasson a szürkeállomány.

S a *szívütések*? sok üres beszéd;
sokkol a habbá felvert semmiség.
Feldúlt birtok helyett elégiák
hamvába, havába hull a világ.

A tanár, akinek lelkében szép volt az ének...

VINCZEFFY ENDRE

(Atyha, 1921. július 24. – 2011. június 30. Székelyudvarhely)

Élettörténete hallatán önkéntelenül is Tóth Árpád sorai jutnak eszembe: „Állok az ablak mellett éjszaka,/ S a mérhetetlen messzeségen át/ Szemembe gyűjtöm össze egy szeléd/ Távol csillag remegő sugarát/ (...) Ó, jaj, az út lélektől lélekig!”

Tanítványai számára - akár a világ minden sarka felé széledten is - ilyen állócsillagot jelentett Vinczeffy Endre tanár úr, aki mindig stabilan a helyén volt, bármikor lehetett számítani rá. Hozzá lehetett fordulni jóban, rosszban, ünnepeken és hétköznapiokon, mert ő mindenre személy szerint emlékezett. Lénye olyan fajta szeretetet sugárzott, ami hosszú évtizedek elteltével is pozitív energiát adott a vele kapcsolatot tartó volt tanítványoknak. Sokukkal élete utolsó pillanatáig intenzív levelezést folytatott, egész élete a hivatkozást nélkülöző, legtisztább, leginkább követendő emberi példamutatás jelképe lehetne. Túlás nélkül fogalmazhatnánk úgy is, hogy róla lehetne megmintázni az emberi összetartozás és egymásra figyelés szimbolikus szobrát.

Vinczeffy Endre Atyhában, (Korond község) született, 1921. július 24-én, római katolikus családban. Elemi iskoláit Korondon, Erdőszentgyörgyön és Székelyudvarhelyen, a középiskolát a székelyudvarhelyi Római Katolikus Főgimnáziumban végezte, 1940-ben érettségizett. 1940 októbertől december 31-ig a budapesti József Nádor Műegyetem hallgatója volt, majd 1941. januárjától átment a kolozsvári Ferenc József Tudományegyetem Természettudományi karára, ahol 1944. október 11-én tanári oklevelet szerzett. Ezt megelőzően már 1942. május 1-től gyakornok, majd tanársegéd lett az egyetem Ásvány- és Kőzettani intézetében.

Székelyudvarhelyre 1945. januárjában kap kinevezést, a Római Katolikus Főgimnáziumba, mint természetrajz-földrajz szakos tanár. Onnan 1952-ben áthelyezték a Tanítóképzőbe. Ott tanított 29 évet, majd 1981. szeptember 1-től nyugdíjba vonult.

Kévs olyan tanár élt/él, aki ilyen közvetlen kapcsolatot tartott fenn volt tanítványaival, akik közül mindenik csak hálával és szeretettel tud visszaemlékezni a tanár úrra. A manapság Sepsiszentgyörgyön élő M. Simon Katalin - akinek az 1958/1964 években a tanítóképzőben volt osztályfőnöke -, így ír róla: „Negyvennél többen ültünk abban az évben az I. éves tanítójelöltek padjaiban Hozzáértő osztályfőnököt jelöltek ki osztályunk élére, Vinczeffy tanár úr személyében. Emlékszem, nem kis izgalommal vártuk az első találkozást. Amikor belépett az osztályba, magas termetével, igazi székely bajuszával, a padosorok előtt pár pillanatig állt szólanul, hátrahúzott kézzel, amíg mi elcsendesedtünk. Mosolygott, míg mi feszült csendben vártuk, mely szókra nyílik szája annak az embernek, aki attól a naptól kezdve 6 éven át fogja egyengetni utunkat, vállalni értünk jót, rosszat és a felelősséget szüleink és

az akkori rendszer előtt. Manapság boldogan olvasom a tanár úr visszaemlékezéseit, és büszke vagyok arra, hogy tanári egyéniségének példamutató kisugárzásából én is részesülhettem.” „Élete történetét a tanár úr számítógépen írta és tárolta, szándékában állt könyv formájában is megőrizni az utókor számára.

Előrehaladott kora ellenére szellemi frissessége páratlan volt. Állandó érdeklődéssel követte volt tanítványaival életútját, levelezett velük és meghazudtolva kortársainak állásfoglalását a modern kommunikáció eszközeivel szemben, egyáltalán nem vetette meg az elektronikus levelezés és információszerezés semmilyen formáját.”

Fentiek élő bizonyítéka-ként tartok most kezemben én is egy egész irattárra való üdvözlöt, levelet, amiket Vinczeffy tanár úr írt, és amiket figyelemreméltóan szép kivitelezésben juttatott el azokhoz a volt tanítványokhoz, akikkel kapcsolatot tartott. Elbűvölően lélek-

közele ez a stílus, ahogyan gyönyörű kerettel ellátott, számítógépen szerkesztett köszöntőit írta, többek között a szintén Sepsiszentgyörgyön élő Moldován Magdolnának is, aki M. Simon Katalinnak volt osztálytársa a Tanítóképzőben. Röviden idéznék az utolsó köszöntőjéből, ami M. M.-hoz íródott, 2011. áprilisban, húsvét alkalmából: „Alleluja! Feltámadt Krisztus e napon! Kedves Babuci! Istennek hála megérhettem, hogy közeledünk a FELTÁMADÁS ünnepéhez. (...) Húsvét hétfőjén ezt mondanám Neked/Nektek Tündérek kertjében gyöngyharmatot szedtem, Akit/akiket meglocsolok, áldja meg az Isten. Sok szeretettel ölel és csókol Endre bá, az oszi.”

Ám ami talán még ennél is meghatóbb, az, ahogyan számon tartotta a Katolikus Főgimnáziumban 60. évvel ezelőtt érettségizetteknek még a névnapját is. Itt idézném a Marosvásárhelyen élő, nyug. gépészmérnök Szabó Lászlóhoz és Dénes László nyug. építészmérnökhöz írott köszöntőjét, és hozzáteszem, hogy bár minden ember tudna ilyen lélekformáló kapcsolatot fenntartani barátaival, ismerőseivel, ebben a hiteltelen, elgépiesedett világban. „Kedves Laci és szeretteid! Most volt László napja. E szép napon kérem a jó Istent, adjon NEKED és SZERETTEIDNEK – békét, csendet, amely elűzi a vihart. – szent erőt, mely próba közt

kitart. – érző szívet, mely enyhít nyomort. – örömet, mely napsugárként tud gondfelhők közt is szórni fényt. – bátorságot, mely meg nem remeg soha. – egészséget, sok-sok szeretetet. – gond nélküli életet, s ha mégis adódna gond, azt tudjátok bölcsen megoldani. A jó Isten áldjon meg Benneteket! Számos boldog névnapot kíván Vinczeff Endre. Székelyudvarhely, 2011. 06. 29.én.”

És másnap... Másnap, 2011. június 30-án tartották a hajdani Római Katolikus Főgimnázium 1951-ben végzett diákjai a 60. érettségi találkozójukat. Nagy Levente, Marosvásárhelyen élő nyug. építészmérnök közlése nyomán, hatvan éve, 49-en érettségiztek, manapság ebből 23-an élnek. Ezek közül 18-an sereglettek össze a nagy eseményre, az osztálytalálkozóra, amin Vinczeff Endre tanár úr is, mint volt osztályfőnökük - korához viszonyítva jó egészségben - részt vett. A tizennyolc, 79. év körüli volt diákjának egyenként szétosztotta a következő, általa írott-szerkesztett-kinyomtatott, portréjával és aláírásával elkészített lapot: „KEDVES 60. ÉVE VÉGZETT TANULÓIM! Hálát adok a jó Istennek, hogy itt vagytok, s azért is, hogy én is közte lehetek. Még kimondani is sok, a nyugdíj korhatárral egyenlő időt, hát még átélni örömben-bánatban, amióta végeztetek. Népes, nagyon erős osztály voltatok: kiváló tanulók, jó sportolók, szépen udvarlók voltatok.

A 49. között 11. lány. Közületek 31-en elvégeztétek az egyetemet: tanár, orvos, gyógyszerész, pap, közgazdász, mérnök, ügyvéd, tisztviselő, vagy „csupán” feleségek lettek. A tanárok száz/ ezer tanulót ismertettek meg tudással, a jóval, a széppel?, az orvosok, gyógyszerészek hány embernek enyhítették a fájdalmait, segítették őket gyógyulásban?, a mérnökök hány órát töltöttek a mérnöki asztalnál terv-készítéssel, pap hány embernek hirdette az ígét, hány párt adott össze, hány gyermeket keresztelt meg, hányat temetett? és a tisztviselő hány ügyfelet fogadott? A feleségek hogyan aranyozták be családjuk napjait?

Ime, ez volt az elmúlt 60. év alatti munkátok eredménye. Mindezzért:

SUMMA CUM LAUDE elismerést érdemeltek.

A jó Isten áldjon meg Kedves Mindnyájatokat !

Sok szeretettel

Vinczeff Endre tanár sk.

Székelyudvarhely, 2011. június 30-án Péter Attila tanár sk.

Szabó László és Nagy Levente közlései alapján tudom, hogy Vinczeff tanár úrnak az általa levezetett, jól sikerült osztályfőnöki óra után még volt kedve elmenni a vendéglői bankettre is, bár a járás már kissé nehezebbre esett. Bankett után – miután mindenkitől elbúcsúzott - Szabó László és Dénes László együtt kísérték le az épületből, ahol minden fordulónál 2-3 perc pihenőt tartottak. Amikor nehézkesen beszállt az autóba, Szabó László megjegyezte: „Endre bátyám, még mindig erős izomzatod van!” Mire ő visszakérdezett: „Komolyan mondd?” „Igen, őszintén beszélek” – hangzott a válasz. Miután elhelyezkedett az autó ülésén, derűs hangon, német nyelven dudorászni kezdte az Es geht alles vorüber kezdetű régi dalocskát: „Minden elmúlik egyszer,/ minden a végéhez ér,/ és minden december/ új májust ígér”. Ebben a hangulatban ért haza, otthon bement a fürdőszobába, ahol szíve megállt. Nagyon szerethette Őt a Jóisten és talán abban a percben, ott az autó ülésén, valahonnan így adta értésére, hogy nemsokára egy másik dimenzióban folytatja az öröklétet? A méltó befejezéshez csak Babits sorait tudnám idézni, azt az igazságot, amit Vinczeff Endre tanár úr már életében felismert és eszerint élte hosszú, tiszteletré méltó életét az utolsó percéig: „Minden embernek a lelkében dal van/ és a saját lelkét hallja minden dalban./ És akinek szép a lelkében az ének,/ az hallja a mások énekét is szépenek.”

A jó Isten nyugtassa békében !

B. Osvát Ágnes

Magyarország egy olyan kalitka, amelyből egyszer még egy gyönyörű madár fog kirepülni. Sok szenvedés vár még rájuk, de egész Európában páratlan dicsőségben lesz részük. Írgylem a magyarokat, mert általuk nagy boldogság árad majd az emberiségre. Kevés nemzetnek van olyan nagyhatalmú őrangyala, mint a magyaroknak és bizony heles lenne erősebben kérniük hathatós oltalmát országukra!

Szent PIO született FRENCESCO FORGIONE (1887–1968)
olasz kapucunis szerzetes

Dr. Kováts Lajos özvegye ismét egy gyöngyszemet keresett elő és nyújtott át lapunknak férje hagyatékából. 23 évvel az írás megszületése után, a tragikus aktualitás jegyében tesszük közzé, köszönettel.

Egy korty tenger – egy korty visszhang...

1988. január 10-én, 13 óra körül – egyéb elfoglaltságom közben – bekapcsoltam a rádiót. Éppen Fekete Gyula olvasta fel írását, az Egy korty tenger című műsor keretében. Igen sajnálom, hogy a műsornak csak azt a részét hallottam, amikor Fekete Gyula egy névtelen orvosnő hozzá intézett leveléből idézett. Ha az adott pillanatban jól rögzült tudatomban, az orvosnő négy gépelt oldalon, nem túl magas intelligenciaszintről árulkodó stílusban oktatta „móresre” Fekete Gyulát, amiért szót emelt a gyermekvállalás, azon keresztül a nemzet jövője érdekében.

Még mindig bevezetőként, ki kell jelentenem, Fekete Gyulának nincs szüksége arra, hogy egy rádióhallgató megvédje az ő emberi, írói igazát, felelősségét és tekintélyét. Mi több, ő senkinek sem szorul a védelmére, mert nem vétett a közösségnek. Ellenkezőleg! Minden aggódó, okos szavával oktatva óvja azt a közösséget, melyet Németh László és Illyés Gyula szintjén igyekszik szolgálni. Hiszem, legalábbis hinni akarom, hogy sok és súlyos gondok közt létező hazánkban százezrek figyelnek szavára.

Emlékezetem szerint tehát Ön Fekete Gyulának többek közt azt írta, hogy a népesedéssel kapcsolatos álláspontjával ne játssza meg a nagymagyart...és emberi jogaira való hivatkozással tiltakozik az ellen, hogy valaki a nők kötelességeként tárgyalja a gyermekszülést, melytől ön borzad. Azt sajnos nem értettem világosan, hogy a gyermekvállalás kötelességgé váló felfogásától, vagy a szüléstől, esetleg a gyermektől, vagy éppen az anyaság teljességétől borzad-e. Mivel a gyermek vállalásának vagy elutasításának emberi jogát – jogi értelemben – tudomásom szerint Fekete Gyula sohasem vonta kétségbe, azért arra következtetek, hogy Ön az anyaság teljességétől borzad.

Vonatkozó, négyoldalas levelét bizonyára azzal a gondolattal dobta a postaládába, hogy a címzett „ezt sem teszi a kirakatba!” ...És íme, a címzett az Ön országának, a mi Hazánkban a kirakatába tette a kifecamodott életfelfogásának számomra döbbenetes, Ön által alá sem írt dokumentumát.

Így jutott el hozzám is az Ön anyaságtól borzadó vallomása, melynek kapcsán emberi jogaira hivatkozik, s mely engem írásra kényszerít.

Tisztelt orvosnő! Én elismerem borzadásának jogát, de a kölcsönösség elve alapján remélhetően nem részesít megrovásban, ha kijelentem, hogy én viszont az Ön életfelfogásától borzadok. Szomorúan tudom, hogy Ön sem borzad egyedül, hiszem azonban, hogy én sem! Ez utóbbi hit egyúttal közösségünk reménysége.

Mindenesetre sajnálom, hogy az Ön tiszteletreméltó édesanyja, aki feltételezhetően Önt jól pelenkázta, de úgy tűnik, ferdén nevelte, az Ön fogamzása előtt nem gondolkodott a ma orvosként élő leányához hasonlóan! Higgye el tisztelt orvosnő, a kedves édesanyjának is joga lett volna megfosztani Önt a létezés keserédes tényétől, és megfosztani a gyermekeiért visszavonhatatlan, gyakran földig terhelő áldozatokat vállalók társadalmát egy nem társadalmi lény megszületésétől. Mivel e kérdésben a mindenkorai döntést magam is magánjellegű emberi jognak tekintem, a felvetett gondolat boncolgatását családja körébe utalom.

Korántsem tekintem azonban magánügynek, ha az anyaságról vallott borzasztó álláspontját – abból kiindulva, hogy senki sem adhat mást, mi lényege – orvosi gyakorlatában is érvényesíti. Vajon egy, az anyaság teljességétől borzadó orvos milyen tanácsokat adhat az édesanyjakká botlott nőtársainak, az embe-

ri és közösségi vagy éppen nemzeti lét hordozóinak? O tempora, o mores!...

Tisztelt orvosnő! Bizony nem kívánom Önt oktatni. Szakmaiságára és felnőtt életkorára való tekintettel különösen nem. Falra hányt borsó lenne! Már a borsó sem érné meg, hiszen a borsónak sem az az alapvető biológiai „célja”, hogy visszapattanjon, hanem az, hogy kedvező életfeltételek közt a benne rejtőző csira életre keljen, és a borsószem megsemmisülése árán, sok-sok és egészséges borsót hozzon létre! Ez az élet fennmaradásának szigorú törvénye, melyet minden élőlény követ, mert „az élet szent okokból élni akar”! Ha pedig Ön az élet törvénye ellen tiltakozik, akkor asszonyom, Ön nem az élet, hanem a halál hordozója!

És Ön jogra hivatkozik, tagadván egyúttal kötelességét. Úgy tűnik ugyanis, hogy Ön csak az érem egyik oldalát ismeri, s ezt vallomása szerint nem csak hangoztatja, de gyakorolja is. Szíveskedjék azonban megfordítani ugyanazt az érmét. Ott fogja találni a jog ikertestvérét, a kötelességet! A közösség, a társadalom törvénye ugyanis, hogy a tudatos emberi lények jogait a közösségben a közösség érdekét szolgáló kötelességek vállalása és teljesítése határozza meg. Jogot tehát csak az, és olyan arányban követelhet, aki a biológiai adottságai és szakmai felkészültsége alapján az emberi közösség által rá szabott, illetve vállalt kötelességeit teljesíti.

Gondolom, hogy mindezek előrebocsátása mellett nem vonja kétségbe, hogy Ön társadalmi lényként éli jogokkal telített életét, azon közösség számlájára (!), mely kedvező feltételeket biztosított ahhoz, hogy a génjeiben magával hozott értelmi hajlamai kiteljesedhessenek és az értelmiség általában magas fokán álló orvossá fejlődjék. Közösség nélkül Ön legfönnnebb megszülethetett volna, de például az értelmi szint azon fokára sem jutott volna el, hogy megítélhesse azt, van-e egyáltalán jog, következésképpen azt sem, hogy van-e joga a létezéshez. A közösség által tehát Ön a jogról ugyan bőséges tudomást szerzett, de olyan szűklátókörűen, hogy a közösséggel szembeni alapvető kötelességeiről megfeledkezik. Ha jól tudom, az ilyen eseteket a közösség erkölcsi fogyatékosságnak tekinti.

Kórosan értelmezett emancipáltságát is tiszteletben tartván, kívánom, hogy Ön jó egészséggel, szellemi frissességgel, jogai gyakorlása közepette érje meg az emberi életkor végső határát – társtalanul,...egyedül. Remélhetően annyi önérzete azért marad, mellyel visszautasítja majd a közösség mindenértelmű gondoskodását a magányos, elhagyott öregek iránt! Nincs kizárva azonban, hogy akkor is csupán a jogaiért fog harcolni, miközben a közösség némely tagja azért szánalomból átlépi majd az Ön, csak önmagáért leélt élete utolsó menedékhelyének küszöbét, mert a megtagadott közösség megbocsátásra is képes.

A közeljövőben azonban még nyilvánosan is „megvédheti” védhetetlen álláspontját. Van joga, hogy nyilvánosan és aláírással közölje a Fekete Gyulának írt levele teljes szövegét, mindnyájunk borzadására, sőt hozzám is intézhet bunkózó szöveget. Ígérem Önnek, nem fogok válaszolni, mert hiszek abban, hogy arra egy nálam sokkal illetékesebb, nehéz sorsú, de örök tiszteletet és becslést érdemlő édesanyja a gyermeket vállaló százezrek nevében fog válaszolni, szólva az anyaság kínjáról és örömről, a nő ebből fakadó nagyszerű életéről, melyről Ön – joga szerint – lemondott örökre.

Fehérgyarmat, 1988. január 11.

Dr. Kováts Lajos biol. tud. kandidátus

Cherchez la Femme – Keresd az asszonyt! jó, de akkor... mit keres az asszony?

„Amikor szerelmes vagy, nem vagy eszednél, mert mikor eszednél vagy, nem vagy szerelmes.”

Publilius Syrus (~ Kr. e. 1. század)

„A nagy kérdés, amire harminc évi munkám után sem tudok válaszolni: Mit akar a nő tulajdonképpen?”

Sigmund Freud (1856-1939)

Évek óta foglalkoztatnak dolgok, nem is egy; így pl. hogy Paganini koncertjein a nők eszméletlenül dültek ülőhelyeiken, melyik jobbra, melyik balra; továbbá, hogy Liszt nemcsak koncertjein lépett fel, hanem kora szokásainak megfelelően, szűkebb társaságban, jobb módú, nagypolgári szalonokban is, ahol megszokott jelenet volt, hogy nemcsak lányok, hanem fiatal asszonyok is eszméletlenül dültek, egyik apjának, másik pedig a nálánál rendszerint jóval idősebb férjének karjaiba. Mindezekről olvasni lehet olyanok írásaiban, akik átlapoztak régi feljegyzéseket.

Nem is kell keresgélni, csupán egyetlen gombnyomással kinyitni a tv-t, ahol egy ún. mega-koncert “szalad” – s ahol tinédzser lányok félig-, vagy egészen eszméletlenül dőlnek halomra a színpadon félig meztelenül rángatózó, dübörgő ritmusokat produkáló sztárok láttán. Hiteles esetből tudjuk, hogy nem egy ilyen rendezvény után egyik-másik serdülő leányka fellopakodott a sztár szállodai szobájába és felajánlotta magát a sztárnak, aki azonban éppen nem volt kanos kedvében. Arról is írtak már nemegyszer, hogy ezek a sztárok meglehetősen kiégett (élő)lények, s nem is kevesüknek ajzó vagy kábítószereket is szokásuk használni.

Hogy itt bizonyosan a szexualitás berkeiben keresendő dolgokról lenne szó, az egyáltalán nem meglepő azok számára, akik természettudományi ismeretekkel bírnak egyrészt, másrészt pedig megismerték Freud sokat dicsért, még többet kárhoztatott tanait. Emelett szól esősorban a tinik pubertáló életkora, aminek keretfeltétele a mai, kifejezetten libertinus szexualitás, Liszt és Paganini korában pedig az elnyomott szexualitás, amit majd csak Freud szabadított ki abból a börtönből, ahová amiatt jutott, hogy a szóban forgó kor tudományos ismeretei hiányosak voltak, ugyanakkor az elfogadott erkölcsi normák dogmatikusak és képmutatók.

Na már most, a sztár-kultusz során tapasztalható női magatartás magyarázatával nem sokan foglalkoztak közérthető formában. E sorok írója sem azzal az igénnyel ült le számító-gépe elé, hogy magának revendikálná a megoldást, ill. a magyarázatot, hanem, hogy egyféle szempontból világítson rá erre a kérdésre.

Nagy ívben kanyarodok neki, és pedig egy megtörtént eset okán. Nem fogom megnevezni a főszereplő nevét, habár könyvet írt a történetről, s német nyelvterületen tekintélyes olvasótábor volt kíváncsi arra a rejtélyre, melynek megoldását nem találta meg benne, s most, a következőkben megközelíteni kívánunk.

A történet eképpen hangzik:

Valamikor a 80-as évek végén, egy svájci, jó módon élő

könyvelő egy afrikai kirándulás alkalmával meglátott egy, a masszai törzshöz tartozó, félig meztelen és lándzsával felfegyverkezett harcost, amikor az éppen felszállt egy vízi járműre. Az asszonyság nemcsak leírta, hanem tv-riportban is elmondotta, hogy teljesen esztét vesztette a férfi láttán. Még pontosabban azt mondotta, hogy nem tudja magának sem megmagyarázni, mi történt vele. Hazaérve Svájcba elhagyta barátját, felmondta biztos munkahelyét, megszüntette minden kapcsolatát családtagjaival, s elindult megkeresni az afrikai szavannában azt a férfit, akitől nem tudott szabadulni. Meg is találta, s bejelentette a férfinak, hogy azért jött, mert felesége akar lenni. Ezt a tényállást európai kultúrkörünkben úgy mondják, sőt, meg is énekeltek, hogy “nem tudok élni nélküled”. Nem valószínű, hogy a szavanna lakója ezzel a kifejezéssel valamit is kezdhett volna, de a frigy megtörtént a szavannában, egy primitív, kör alakú gúnyhóban; mindent filmre is vettek. Nevetséges, inkább groteszk, ahogyan a félmeztelen bennszülöttek között ficáncol egy svájci, fehér bőrű nőszemély, hófehér, Svájc-ból hozott menyasszonyi ruhában. Részletesen leírja azt is, amit Európában nászészakának neveznek, ami meglehetősen csak a lényegre korlátozódott, hiszen egymással nem is tudtak értekezni.

Aztán bekövetkezett az, amit akár csak félig-meddig működő ún. józan ésszel meg lehetett volna jósolni a legelegelején: lassan, de feltartóztatlanul elkoptak az illúziók. És nemcsak amiatt, hogy egyre inkább a tisztálkodási lehetőségek otthon megszokott formái iránti igények nyomultak az egyre tompuló érzelmek helyébe, hanem a mindennapi élet kisebb-nagyok olyan járuléka, melyek a civilizáció tartozékai. Aztán az álom-férfiú (valójában csak álom-hím volt) sokszor napokon keresztül érthető módon távol volt vadászatokon, s mikor visszatért, a viszontlátás kölcsönös öröme a férj rendelkezésére állására – pontosabban: fekvésére – redukálódott.

Mint a legtöbb nyugat-európai, a hölgy megváltói szerepre is vállalkozott, és egy bolt-félt nyitott, hogy a szavannába megvásárolhassák az emberek a mindennapi legszükségesebbeket. A törzsi szinten azonban az lett volna csoda, ha az elképzelés működött volna. Ez azonban szociológia és népgazdasági szinten értelmezhető történés, nem erre vállalkoztunk.

Nemsokára maláriás lázrohamok kerítették hatalmába a terhes asszonyt, majd a szülés következett, az afrikai szokások szerint a törzsi öreg(asszonyok) segítségével, ami képzelhetően eltért attól, ahogyan manapság Európában szokás világra hozni az utódokat. Leánygyermeket szült, s akkor ...

Akkor megvilágosodott előtte, hogy saját gyermekét mégsem az afrikai szavannában nevelné fel, hiszen a gyermeknevelés svájci módusát ugyan nem saját tapasztalatból, de kívülről jól ismerte. Nem maradt más, mint négy év után vissza Svájcba.

Amikor a média elé lépett, felmutathatta iskolás korú leányát, aki érdekes módon sem az anya, sem az apa szikár, sudár testalkatát örökölte, hanem az európai iskolaudvaro-

kat benépesítő, a jóléti társadalom jól táplált és kövérkés városi gyermekévé vált. A mama pedig nagy-nagy szorgalommal könyv formájában tette közzé az egész történetet, amivel párhuzamosan valamennyi német nyelvterületen piacra kerülő könyvnek igen jól tett a majd' mindegyik tv-adó fecségő rovatában való fellépés. Jobb reklámot egy könyvnek el sem lehetne képzelni. Nagy példányszámban kelt el a könyv, s több nyelvre is lefordították, ami biztosította számára a szolid jólétet. De ez sem volt elég, visszament látogatóba a szavannába, és természetesen erről is beszámolt, először a tv-ben, majd olvasóit boldogította írásban. Több mint tíz millió példány kelt el könyvéből!

Kb. ez lenne dióhéjban az a történet, amit láthattak a képernyőn, olvashatták a könyvben is, anélkül azonban, hogy választ és magyarázatot kaptak volna egy sereg *miért*-re. Valószínű azoknak volt igazuk, akik fel sem tettek semmiféle kérdést, hanem elintézték röviden: ennek a fehérnépnek el kellett menjen az esze. Ha pedig valaki esztelen dolgot művel, akkor abból forgatókönyvet lehet írni. A történet ezután átlépett ebbe a fázisba: film készült belőle. Ez a 90-es évek végén volt. Hogy a film elkészült-e? – azt nem verték dobra.

*

Az elmondottak után a felmerülő kérdés ez lehetne:

Mi az oka a leírt jellenségnek, amikor nemcsak a tinédzserek, hanem érett asszonyok is minden jel szerint elveszítik a józan eszüket és saját maguk feletti ellenőrzésüket?

A válasz kissé nehézkes lehet, elsősorban azért, mert nem írták le maguk az érintettek őszintén és szavahihetően, mit éreztek azokban a kritikus pillanatokban – a tinik, amikor elájultak, vagy csak szinte, az asszonyok pedig, akik tudják, hogy "mitől döglik a légy" – valamit mind elhallgatnak. Van azonban egy német kifejezés, az ilyen rendkívüli történések jellemzésére szokták mondani magukról: „das Kribbeln im Bauch”, ami azt jelenti: a hasukban zsibbogást, bizsergést éreztek. Ezt a kifejezést használják aztán minden olyan váratlan esemény megélésének leírására, ami elsősorban lélektani síkon fejti ki hatását a nőkre. Férfiak nem hivatkoznak erre, mivel más minta szerint történik úgy a megéltékhöz való viszonyulás, mint a történések feldolgozása is, mondhatni józanabban és kevesebb elvonatkoztatással. Egy alkalommal arról számolt be egyik barátom, hogy miután meglátott egy asszonyságot, beleszeretett; de hogyan? Azt mondotta: „te, én olyan szerelmes lettem”, de ezeket a szavakat úgy mondotta, hogy eltűnt szemem elől az ismert barát, és előttem állt egy sajnálatra méltó, 40 feletti, érett, egyetemi végzettségének megfelelő állásban dolgozó és a tudományos ranglétrának a csúcsa alá érkezett férfiú, akit meg kellett szánjak. A szóban forgó asszony is hasonló korú, a fényképen egyáltalán nem feltűnő vagy megragadó jellenség, de rendkívül értelmes, több nyelvet beszélő, máris szép tudományos rangot elért valaki. Úgy mondják, hogy a csitri kort maguk mögött hagyók, az asszonyok pedig különösen, képesek *beleszeretni egy férfi értelmébe is*. Fordítva is igaz lehet, ti. barátom esetében az érett asszony magas szellemi színvonal nem elhanyagolható szerepet játszott.

Ha azonban a férfiak közül sokan leírták volna saját élményeiket – amit azért sem tesznek, mivel akkor leginkább extrakonjugális kapcsolataikra is fény derülne – , akkor so-

kan és meglehetősen azonos sablon szerint lezajló, asszonyi magatartási mintákat tárnának fel. A feltett kérdés megválaszolására azonban nem használható mindaz, amit eddigelé jótollú írók már megírtak, amelyek azonban leginkább a pubertálók előtt lebbentették fel a szemérmesség leplét, betekintést ígérve egy olyan világba, amit nemsokára az amúgy is küszöbön álló saját tapasztalatok nemigen fognak bizonyítani. Ilyenkor azonban megtörténhet az is, hogy az olvasottak közvetítette matricába öntve konzerválódik emlékké a saját tapasztalat. Nem a lehető legjobb változat.

Na szóval, körbejárnánk a dolgok körül, anélkül azonban, hogy a válasz közelébe is jutottunk volna. Ha valakinek elegendő az, amit Freud leírt, rendben is lenne. Csakhogy Freud-al kapcsolatosan megjegyezni való, hogy elképzeléseinek háttérében korának tudományos paradigmája, az ún. flogiszon elmélet húzódik meg, ugyanis nála a szexualitás egy energetikai rendszer kipufogó berendezésévé lett. (Ez a nem hétköznapi megfogalmazás Hoimar von Ditfurth¹-nál olvasható.) Hogy ezen energetikai rendszer mennyi testi és mennyi szellemi energiát szabadít fel és éget el, arról is sokan elmélkedtek.

Minekutána még mindig csak kerülgetjük a dolgokat, mint a híres cicamica azon bizonyos forró kását, közelítsünk a továbbiakban állatvilági példával, éspedig:

Ha a szexualitás korlát- és gátlások nélküli gyakorlatát vesszük alapul, akkor bizonyára jó kiindulási pontot jelölünk meg magunknak, hiszen valamennyi élőlény alapvető életfunkciójáról van itt szó, ami pedig az evolúció folyamán folyamatos tökéletesedést mutat, egészen az emberig. Hogy az emlőállatoknak kedvük telik a nemi érintkezésben, afelől senkinek nem lehetnek kételyei. De, ha emlékezetünkbe idézzük a régi rómaiak által tömören megfogalmazottat: *Post coitum omnis animalia sunt triste* – coitus után minden állat szomorú – akkor szeget verünk azoknak is a fejébe, akik eddigelé hűségesen követtek. Tényleg így van? – s ha igen, akkor miért?

Vannak olyan kérdések, amelyeket nem lenne szabad elrontani egy akármilyen válasszal. Paradoxális, de ha arra gondolunk, hogy a válaszok az idő múlásával veszítenek érvényességükből, a jól feltett kérdés azonban a jó válasz elengedhetetlen kiindulási pontját képezi, akár évek múlva is.

Minekutána az etológia tudománya Konrad Lorenz² óta leírta magatartási mintáinkat, éspedig minden esetben párhuzamot vonva az állatvilágban fellelhető gyökereinkkel, eléggé világos képet rajzolhat magának bárki, akennyiben tudásszomjjal veszi kezébe Lorenz alapvető munkáit. Az emlősök orgazmusáról ugyan nemigen fogunk sokat megtudni, de következtethetünk a megfigyelhetőkre. Az első megállapítás az lenne, miszerint a természet bölcsen rendelkezett, hogy a fajfenntartást a véle járó orgazmusnak nevezett érzet-höz kapcsolta, aminek ellenállni egészségesen, normális élet-körülmények között nem lehetséges. Enélkül nem lett volna biztos egyetlen faj fennmaradása sem.

Na már most, térjünk vissza a latinul megfogalmazottakhoz. Igen valószínű, hogy a megfogalmazottak a lovak esetében megfigyelhetőket foglalta össze. Manapság azonban az urbánus lélek a lovak nemi aktusát legfennebb filmfelvételekről ismerheti. A római polgár valószínűleg jobban ismerhette a lovakat, mint ahogy ma ismerjük az autókat. Amikor

a "sárló", tehát a nemi gerjedelemben lévő kancát elvezetik a ménhez és elővezetik a hatalmas gerjedelem jeleit mutató mént, akkor látni lehet, ahogyan a kanca a mén közeledésére reagálva vizeletet bocsájt le. Ezt a momentumot a falusi ember úgy nevezi, hogy a kanca már csak a mén láttára is összepisili magát. Meglehetősen heves, amit a mén ezután művel; miután pedig újból mind a négy lábával a földön áll, akkor következik a latin mondásban leírt jelenet: rövid ideig mozdulatlanul áll, fejét kissé leengedve, tényleg olyan benyomást kelt, mintha szomorkodna. A rómaiak bizonyára arra gondoltak, afelett szomorkodik, hogy *vége a káprázatnak*. A kanca csak a vizelet lebocsájtásával tanúsítja a nála végbemenők intenzitását, orgasmusról bizonyára csak pupilláinak állapota adhatna felvilágosítást, a ménhez hasonló szomorkásnak látszó állapot nála nem figyelhető meg, de talán nem is figyelt arra senki.

Wittgenstein úgy mondotta: *Worüber man nicht reden kann, darüber muß man schweigen*, vagyis, amiről nem lehet beszélni, arról hallgatni kell, így, parancsoló módban: *muß*, tehát muszály. Manapság azonban tapasztalhatjuk, hogy senki sem hallgat, akkor sem, amikor jó oka lenne arra, más-kor pedig akkor is hallgatnak, amikor meg kellene szólalni. A következmények attól függenek, hogy milyen természetű ügyben és milyen körülmények között történik úgy a(z) (el)hallgatás, mind a beszéd, ami általában felelőtlen locsogássá fajulhat.

Nem találok semmi kifogásolhatót, sem megbotránkoz-tatót a dolgok eszerinti párhúzámba állítása miatt, csupán természet tudományos ismereteink gyakorlati értelmezéséről lenne itt és eképpen szó, ami pedig életünk számos, rejtélyesnek tűnő megnyilvánulásai megértésének egyetlen cél-ravezető lehetősége. Manapság sokan és sokféleképpen ír-nak, s nemegyszer hangzott már el a formájában jó, tartalmá-ban azonban tovább nem vezető kijelentés: mi minden nem történik a hálószobában? Erről senki nem beszél, s jobb is talán. Van azonban egy közvetett lehetőség: ki kell kérdezni a bordélyházban egy-, vagy egy másik, onnan már kiöregedett delejes asszonyt. Elképesztő dolgokat lehet hallani. Egy alkalommal pl. egy svájci domina számolt be nyilvánosan tapasztalatairól, az Arte-tv-adóban; döbbenetes dolgokat mondott. Nem célunk most részletezni, csupán megemlíthető lenne, hogy kikből áll a klientúra: egészen lenti és egészen fenti társadalmi osztályokból! (Egyetlen egyet elmondanék, amit a delejes mondott: volt neki egy állandó kliense, magas rangú tisztviselő, aki rendszeresen felkereste őt, de nem a szokáso-sért, amiért odajárnak a férfiak, hanem a férfi nyakára egy pórázt kellett kötnie és azzal az urat négykézlábon, mint egy kiskutyát a szobában körben vezetgetni, és ennek megfelelően hozzá úgy beszélgetni, mint ahogyan úri nagyságák kutyájukkal sétaltatáskor szoktak.)

Van abban kiegyenlítő igazságosság, hogy derékövön alul az

intelligens emberek is megszűnnek intelligensnek lenni – mon-dotta az éles szájú és értelmű Henry Miller.³ Camille Paglio⁴ amerikai feminista kimondotta azt, ami leginkább szemérmes elhallgatás tárgya: *az esztétika megszűnik ott, ahol a szexualitás kezdődik*. Albert Einsteinnak⁵ is volt mondanivalója, és-pedig: *fejünk gondolkozik, a derékon aluli rész kormányoz*.

Az utóbbi 2-3 évtized vizsgálatai alapján körvonalazódik, hogy magatartási mintáinkat a különféle kulcsingerekre ter-melődő, mediátoroknak nevezett vegyi anyagok indítják be és pörgetik le, ezért akaratlagosan egyik-másik magatartá-sunk nem, vagy csak alig befolyásolható; hogy ez mennyire a szóban forgó mediátorokkal függ össze, jól bizonyítja az USA-ban tett megfigyelés, miszerint az óvodákban a sárga, keleti népesség gyermekei csendesek, nyugodtak, soha sem tobzódók, szemben a fehér népcsoporthoz tartozókkal. Az ok után kutatva úgy találták, hogy a különbség egy enzim (MAO: mono-amino-oxidaze) szintjében lenne fellelhető: a tobzódó fehér gyermekek MAO-szintje alacsonyabb, mint a kínaiaké. Továbbá úgy találták, hogy ha a fehér és néger bábik orrára egy kendőt terítenek, azellen heves reakcióval tiltakoznak; a kínai bábik azonban nem. A szóban forgó MAO-enzim a catecholaminok anyagcseréjében kulcs-szerepet játszik. Nyilvánvaló, hogy a szexualitás magatartási mintája is azon mediátorok függvénye, amely termelését a kulcsingerek váltják ki, és a fentiekhez hasonlóan a kiváltott ill. fenntartott reakció intenzitása egyéniség szerint különbö-ző, és-pedig az extrém erőstől az egészen lagymatagig. A sze-xualitás körüli meg nem válaszolt kérdések sokasága azzal magyarázható, hogy intim szféráról lévén szó, értelmes oknyomozó vizsgálatok számára nem érhető el annyira köz-vetlenül, mint a tobzódó óvodások. Apropos *tobzódás*, nyilvánvaló, hogy ez a szexuális magatartásra is jól használ-ható jelző.

Az elmondottakkal talán sokan nem értenek egyet, és inkább elfogadják a szokásos "elment az esze" pausál kije-lentést, ami nem igényel további magyarázatot; van benne egy csipetnyi (népi) bölcsesség (is).

Végül is az egymásba-szeretés vagy a csak egyoldali, vala-kibe való beleszeretés is abban hozható közös nevezőre, hogy olyan előszoba lehet, ahonnan az út az ágyba ve-zet(het), aminek az elmaradása vagy a vonzódás visszautasí-tása sokakat egy kimondottan kínzó, nem-egyszer tragédiá-ban végződő lelkiállapotba juttat(hat). (Pro memoria: de mennyi irodalmi és művészeti termék megszületését "köszönhetjük" ennek!)

A végén pedig felteszem a kérdést: mit keres egy (az) asz-szony: *valakit?* vagy *valamit?* Mindkettőt! *Valakinél valamit*, azt a bizonyos *káprázatot*; a csalódás után pedig folytatódik a további keresgélés annak megtalálására.

2006. február-április - 2010. október-december

Dr. Szócs Károly

Jegyzetek:

- 1 Ditfurt**, Hoimar von (1921-1989) – n. orvos, befolyásos publicista, számtalan nagysikerű természet tudomá-nyos ismeretterjesztő könyv szerzője;
- 2 Lorenz**, Konrad (1903-1989) osztrák Nobel-díjas (1973) zoológus és etológus;
- 3 Miller**, Henry Valentine (1891-1980) US-amer. szabadelvű és szájú író és festő; rendkívül mozgalmas életű, ötször nősült; szabadosan írott, erotikus művei csak késve jelenhettek meg; Brassai-ról, a jeles magyar fotósról mondotta: "Ha ezt az embert nézzük, azonnal látjuk, hogy nem közönséges szemei vannak."
- 4 Paglia**, Camilla (*1941-) US-amer. kultúr- és művészettörténész, radikális nézeteiről is ismert, (különben leszbikus életvitelű) médiális személyiség, egyetemi tanárnő;
- 5 Einstein**, Albert (1880-1952) n. Nobel-díjas (1921) fizikus, egyébként nagy "szoknyavadász" is volt;

Az Erdélyi Könyv Egylet (E.K.E.) sorozatának olvasói annak legutóbbi, 19. kötetében (Rajzoljunk magunknak egy világot) találkozhattak az alábbi interjúval. Sokkal többen lehetnek viszont azok, kiknek e lehetőség nem adatott meg. Rájuk gondolva, és lehetőséget látva a közlés régi szándékának megvalósulására, fordultunk az interjúalanyhoz, lapunk régi barátjához, valamint a kérdezőhöz, a könyvsorozat szerkesztőjéhez, Veress Zoltánhoz. Szíves engedelmséggel kerül most közlésre az alábbi, nem mindennapi anyag.

Kiss J. Botond **Szürke való, zöld álom**

Mi szerezhető vissza az elveszett paradicsomból

– Kiss J. Botond biológus élete nagy részét a Duna deltájában töltötte, most is ott él, s szakmai és közéleti tevékenysége folyamatosan e terület természeti értékeinek a megóvására, megmentésére, sőt sok esetben már csupán esetleges visszaszerzésére irányult és irányul ma is. Mi adott hitet ehhez a szívós küzdelemhez? Hitt-e és hisz-e a biológus abban, hogy a Föld még mindig csodálatosan gazdag, de egyre szegényedő élővilága megtartható legalább a mai állapotában?

Biológus vagyok, állítólag nem is a legrosszabbak közül, erre tettem föl az életemet. És amint az évek során egyre több összefüggésre jöttem rá, megértettem, hogy ellentmondásos az emberi tevékenység és környezetünk, az élő és élettelen Természet között, s ez a jelenség mindinkább fokozódik. Innen már csak egy lépés van a tenniakarásig, ami előbb népszerűsítő- majd tudományos írásokban nyilvánult meg, és később, Románia egy gyászos korszakának lezárása után a Duna-delta őrintézményének megszervezésében csúcsodott ki. Elvben még továbbfejlődött volna a folyamat, hisz egy ideig természetvédelmi főtitkárságviselőként is működtem a minisztériumban, de a szívem szerinti időszak az volt, amikor az deltai ökológiai őrtestületet vezettem, hisz öt évig rendet teremtettünk-tartottunk e csodálatos ország-részben. S amióta ráébredtem, vallottam s valloztam a nézetet, hogy Földünk, ill. a minket körülvevő Természet roppant törékeny és sebezhető, s az embernek saját magával szembeni kötelessége védelmezni ezt a sok szépséget. Nemcsak arról van szó, hogy tartozunk vele az utódainknak, de nem is vagyunk följogosítva arra, hogy mindent elherdálva megfossszunk őket ezektől a szépségektől. De, hogy gyakorlatilag mit tudunk mindebből megőrizni – ez már fogas kérdés.

Ha már a hit kérdése merül föl, hadd kontárkodjam illetéktelenül bele egy kicsit a bölcsészetbe, ill. ennek egyik sokat vitatott kérdésébe, a dualizmusba.

A taoista filozófiában a kettős koncepció ismert jelképe az egymásbafonódó, egymást kiegészítő kozmikus erőket megtestesítő két alak, a *jin* és *jang*. Hagyományos színeik, a kék és vörös, két ellentétes elem, a víz és tűz megtestesítői, de jelentik a hegy napos és árnyékos oldalát, a férfit és nőt, világosságot és sötétséget, jót és rosszat, valamint számtalan, ellentétes, de a másik nélkül elképzelhetetlen statikus objektumot, jelenséget vagy folyamatot. Sőt, akár így is ábrázolhatnánk vallásaink alap gondolatát: az Isten és a Gonosz egymástól elválaszthatatlan kettőjét. Bár engem az ábra mindig egy kicsit azt ebihalakra emlékeztet, különösen fehér-fekete nyomtatásban, úgy érzem, a Természethez való viszonyunkat is tükrözi. Ha annyi átalakító, sőt rombolópusztító tényező zúdul reá, ha pusztulás fenyegeti, egy koz-

mikus Igazság, az általános egyensúly megtartása érdekében olyan erő is kell legyen, amely védelmezni próbálja. Nem fehér paripán lovagló mesebeli dalia, hanem a szakember, akinek szeme fölismeri a veszélyt s meg is tudja fogalmazni, közvetíteni az információt. Az elkötelezett környezetvédő, aki hiszi, hogy fontos amit tesz, s e hitért áldozni is tud. Nemcsak anyagiakat, hanem akár testi és erkölcsi gyötrelmet, életéveket, akár családot, egészséget, életet is. Aki fölvesz egy eleve elvesztett küzdelmet a Zászló becsületéért, mert érzi, ezt kell tennie. Nálam, gondolom, e hit mellé jó adag makacsság is társult, amit ugyan fölmértem s elismerem magamban, hogy megbosszulhatja magát, de tudatosan igyekeztem a saját belső mércémnek megfelelni, még akkor is, ha nyilván keményen meg is fizetek érte. Pedig gyakorlatilag értelmetlen az egyéni partizánharc, hisz személyes szinten megoldások helyett csak önmegszó-önpusztító helyzetet tudunk magunknak teremteni. Tény, hogy valós eredmények kimutatásában legfontosabbak az olyan embertömegek, amelyek megértik, hogy környezetünk védelme – önmagunk védelme, hogy környezetünket tönkretéve az Emberiség jövőjét kockáztatjuk

– A Duna-delta természeti világának alakulását testközelből látni évtizedeken át nemcsak sok örömet és bizonyára sok keserűséget is jelentett a biológus számára, hanem lehetőséget is arra, hogy megfigyelje és rangsorolja a természetet, a természetes élővilágot károsító tényezőket. Melyek ezek a tényezők? Melyek azok, amelyek elvileg megszüntethetők és melyek azok, amelyek nem, de kártékony hatásuk csökkenthető, minimalizálható? Melyek azok a gondok, amelyek helyileg is megoldhatók, és azok, amelyek megoldásához szélesebb – országos, nemzetközi – összefogás kell?

Mit is választhatnánk ki a természetet károsító tényezőkből, hogyan rangsoroljam őket, amikor minden összefügg, egymást befolyásolja, egymástól elválaszthatatlan? Sőt, mi több, épp robbanásszerűen változó dinamikájuk miatt egyre bonyolultabb helyzetbe hozzák az emberiséget. Pl. kőbaltás ősrünk csak napok munkájával tudott valami nagyobb fát kidönteni s legfeljebb az erdők fölégetésével, később kifinomuló vadászszközeivel bírt környezetének élővilágában lényegesebb károkat okozni. Ellenben a mai technika már egész földrészek elpusztítására is képes, s a két időszak közötti tízezer év Földünk korában csak egy pillanat. Vagy itt az általános fölmelegedés, aminek okát egyre inkább a felelőtlen, meggondolatlan emberi tevékenységben véljük fölismerni s ami akár világkatasztrófával is végződhet.

Kezdeném talán az Emberiség számának példa nélküli ritmusban való növekedésével, már csak azért is, mert ismert tény, hogy a mennyiségi változások átsapnak minőségibe. A

jelenség valós kiértékeléséhez biológus helyett inkább egy demográfiai szakemberre volna szükség, itt csak olyan számadatokat mondhatok, amelyekhez elvben bárki hozzáférhet. Tehát a bibliai Ádám és Éva óta, napjainkban Földünk összpopulációja jóval meghaladta a hat milliárdot, közben másodpercenként 3 személlyel szaporodva. A jelenség okkomplexumában egyrészt ott van a születési ráta jelentős növekedése, másrészt az elhalálozások csökkenése, elsősorban a közegészségi helyzet és orvosi ellátás általános javulása, valamint az élelmiszertermelés növekedése következtében. Szakemberek szerint ez az elképzelhetetlen nagyságrendű embertömeg mintegy három évtized múlva már megduplázódik. Persze, a dolog nem ilyen egyszerű, a népesség rohamos növekedése nem általános jelenség, hisz sok ország demográfiai helyzete épp hanyatlóban van, előregedik, fogy a lakosság, elsősorban az iparilag fejlett, magas életszínnel rendelkező országokban, míg pl. Afrika, Dél-Amerika, Délkelet-Ázsia legtöbb állama valóságos demográfiai robbanást mutat, ami talán csak évtizedek múlva enyhül. Erőszakos beavatkozással rövid távon talán lehetne lanyhulásra kényszeríteni a növekedési tendenciát - élő példa Kína szigorú születésszabályozási politikája - viszont a szociológusok itt már konstatálják a lakosság előregedését, a termelőknek a fogyasztói kategóriába való átcsoportosulását, konkrétan rákérdezve, ki tartja el a holnap nyugdíjasait, ha nem lesz elég dolgozó fiatalság.

Mindezekhez tegyük hozzá, hogy a statisztikai adatok szerint minden második ember városban él, tehát nem termel élelmiszert, legfeljebb iparcikkeket, miközben maguk a városok, valamint az urban-létünkkel kapcsolatos számtalan egyéb létesítmény, pl. közlekedési hálózat, repülőterek, termelési-szolgáltatási létesítmények, szeméttelpek stb. egyre nagyobb területeket szakítanak ki környezetünkéből. S ami valóban gondba ejt, hogy a roppant embertömeget rohamosan fejlődő iparágazatok szolgálnak ki, hisz mindenki enni, öltözködni, lakni, közlekedni stb. szeretne. Az ipar viszont felhabzsolja Földünk hagyományos energiatartalékait, nyersanyagait, ugyanakkor elképzelhetetlen környezeti szennyeződést okozva. Erre a különlegesen összetett kérdésre nem is merek bővebben kitérni, inkább egy példát hoznék a népesség fölgyorsult növekedésének hatásairól a szabad természetre.

India lakossága 1970-ben kb. 540 milliónyi volt, alig másfél évtizeddel ezelőtt 900 millióra növekedett, 1999-ben 1.000.848.550 lakost írtak össze, a 2007-es népszámlálás pedig már 1.129.866.154 lelket vett számba. Személy szerint kétszer jártam Indiában, előbb az északi államokban, ahol is legtöbbet Radzsaszthánban, ahol majdnem egy hónapig időztem. Mindaddig olvasmányaim, valamint a dokumentumfilmek hatására egészen másnak képzeltem el Indiát, elsősorban életben gazdag dzsungelnek. A realitás viszont egészen mást mutat. Ez országgrészben erdőt, vagy egyéb zöldet a nemzeti parkok védett területein kívül alig látni, az uralkodó színek a szürke és sárga. Sőt, ottjártamkor tél lévén, az ég is ólomszínű volt, heteken át egy csepp eső nem esett, hisz a monszun ideje még messze járt, felhőket is csak később láttunk, amikor átmentünk Nepálba. De hát hogyan is zöldüljön ki valami? A sarjadó füvet rögtön fölfalja valami mohó kecskeszáj, az elérhető galyat pedig hosszú nyélre erő-

sított görbe sarlószerűséggel vágja le a gazda örökké éhes állatainak. A megművelt földeken, amelyeket tuskosövény vagy magasra tapasztott agyaggal választ el egymástól, néhol egy-egy magányos fa árválkodik, ami talán csak azért maradt meg, hogy legyen, ahova a munkára kiment paraszt tarisznyáját fölakassza, s maradjon legalább tenyérnyi árnyéka, ahol szunnyadhat egyet. Mégis, a biológiai sokféleség még gazdag, elsősorban madarak, de meddig? Akkor láttuk a rendkívül impozáns, fehér szibériai darvak Kunovat-i populációjának két, legutolsó mohikánját, ezek a madarak jó 6000 km-es odisszea után jártak ide telelni, átkelve a Himalája hólepte csúcsai fölött. Azóta végleg eltűntek, ezt a populációt is fölmozsolta az életterüket módosító, kíméletlen emberi beavatkozás, meg saját fajuk magatartástörténetének buktatói. Most, ha a *Google Earth* programmon ezt a vidéket keresem, már nem is találom az ott látott csatornákat, tavakat, megcsappant akár a szent Jamuna folyó is. Nem csoda, az általános fölmelegedés éghajlatváltozásai a monszumesők elmaradásában is jelentkeznek, itt pl. eltűnik az éltető víz. Mintegy 1000 km-re délebbre, Orissa államban, ahova második útam vezetett, már inkább bőviben vannak a vizes területeknek, de jórészüket azoknak is rizsföld, s ami a távolból erdőnek látszik, nem más, mint a falvak házait beárnyékoló fák. Annyira sűrűn lakott ez a terület, hogy lassanként kiszorul, elsorvad a vadon élete. Így egy hét alatt mindössze két vadon élő emlőst láthattam, a pálmamókust és a szent hulmánmajmot, két béka- s egy gyíkfajt, a madárvilág meg csak szomorú árnyéka annak, amit a turisztikai reklámanyag ígért. Ne értsük félre, India így is végtelenül érdekes és lebilincselő, de érzem, hogy mindez halvány árnyéka annak, ami volt s amit szeretnénk megtartani.

– **Az emberiség gondolkodó és saját jövője iránt felelősséget érző kisebbségi része már évtizedekkel ezelőtt rájött arra, hogy a természet veszélyben van, és ezzel együtt az emberi civilizáció léte is veszélybe kerül. Megjelent a természetvédelem fogalma, megalakultak a természetvédő mozgalmak, szervezetek, létrejött a természetvédelem könyvtárnyi irodalma. De mindezen évtizedek alatt a helyzet nem javult, hanem folyamatosan romlott, újabb fajok haltak ki, újabb óriási területekről írtották ki az őserdőket. Mi az, ami nem működik vagy rosszul működik a természet, a természetet kíméletlenül kizsákmányoló és romboló, valamint az azt védeni próbáló erők között?**

Gondolatindítónak idézek egy 1872. március 1-én elfogadott törvényből: „Az Egyesült Államok szenátusa és képviselőháza elhatározta, hogy a Montana és Wyoming territóriumokban, a Yellowstone folyó eredete közelében fekvő területen ezenel törvényesen megtilt minden letelepülést, földek birtokbavételét és eladását, mivel ez a terület nyilvános parknak tekintendő, mely a nép kedvtelésére és szórakozására szolgál.”

A természetvédelem gondolata vagy szükségességének megérzése igen régi, nem okvetlenül a közelmúltban fedeztük föl. Ilyen volt pl. a megújuló erőforrásoknak az u.n. természeti népekre jellemző tartós fölhasználása, ami bevett szokásokban mutatkozott meg, vagy akár lelki megnyilvánulásokban is, mint mondjuk a tabu fogalma. Hasonló elven alapult az urasági vadaskert exkluzív megóvása, vagy akár az öreg deltai halászok naiv megfogalmazása is a halászati tilalmi időről, amihez Isten rendelte el a jogalapot, hisz az élőlé-

nyeknek azt parancsolta, hogy sokasodjanak és szaporodjanak, amihez lehetőséget kell biztosítanunk. Így születtek a környezetvédelmi rendelkezések, alakultak meg a természetvédelmi szervezetek, védett területek - a fenti idézet az államokbeli Yellowstone-i Nemzeti Parkra vonatkozik. Románia az 1989-es változások után kezdett fölzárkózni a nemzetközi környezetvédelmi-természetvédelmi egyezségekhez, így születhetett aztán meg a **Duna-Delta Bioszféra Rezervátum** is, amiről szó lesz még ezen írásban.

Sokak szerint az emberiség legnagyobb veszedelme talán nem is egy, a világegést kiváltó háború lenne. A jövőt fürkésző futurológusok a Világvégét valószínűbbnek látják energiatartalékaink kimerítésében, környezetünk vegyi- és rádióaktív szennyezésének következtében, élő örökségünk könnyelmű elherdálásában. A baj azomban ott van, hogy hiába szajkózzuk, vagy akár fölmérjük is, hogy környezetünket oktanul pusztítva nemcsak a biológiai sokféleségen vágunk gyógyíthatatlan sebet, de az Emberiség jövője is kritikus helyzetbe kerül. A realitás az, hogy a mindennapi gondok, pillanatnyi anyagi érdekeltségek félretételek velünk a jövővel kapcsolatos aggodalmakat.

Sajnos, nem csak egzaltált szobatudósok vagy unatkozó zöldszervezetek témája ez, a kérdés világviszonylatban is egyre élesebb lesz, hisz az emberiség robbanásszerű növekedése, a civilizált társadalom egyre magasabb szintű igényei óhatatlanul a természeti erőforrások kimerítéséhez, valamint környezetünk visszavonhatatlan átalakulásához vezetnek. Így pl. a kíméletlen erdőirtás. Elsőre teljesen valószínűtlenül hangzó, de komoly forrásból származó értesülések szerint világszerte minden percben 28 ha erdőt tarolnak le! Így Nepálban alig 40 % maradt meg az eredeti erdőterületből, Indiában 14 %, Pakisztánban csak 3 %, s a felsorolást hosszasan lehetne folytatni. Ami a következményeket illeti, ezúttal gondoljunk a biológiai sokféleségre. Csupán Dél-Amerika esőerdőiből mindeddig kb. 95.000 virágos növényfajt írtak le, s valószínűleg több tízezer mindeddig még földerítetlen. Ha pedig kiirtjuk az erdőt, e növények legtöbbször bizonyára örökké ismeretlen is marad, ökológiai és gazdasági szerepével együtt. Ki tudja, Brazília őserdeiből talán épp most valami eddig kezelhetetlen kór, mondjuk a rák gyógyszere tűnik így el végérvényesen.

Bár az erdők jelentősége az időjárás- és éghajlat befolyásolásában, valamint ezek gazdasági következményeiben jólismert, kezdve az oxigéntermeléssel s végezve a talajvédelemmel, mégsem sikerül az erdők letarolását megakadályozni. Gondoljunk csak a minálunk olyannyira elharapódzott, felelőtlen erdőirtásokra, ill. következményeikre, a völgybe csúszott hegyoldalakra, odalett termőföldre- termésre, romba dőlt házakra, vízbe vesztett életekre. Pedig hosszabb távon gondolkodva, mint a pillanatnyi szükség vagy az évi profit, rájöhettünk, hogy végső soron nemcsak a statisztikai számadatok csökkenéséről van szó, de a tét akár az emberiség sorsa is lehet. A természetben minden rendszertani egységnek jól meghatározott szerepe van, állományingadozásai vagy a csoport végleges eltűnése beláthatatlan ökológiai – és nem ritkán – távlati gazdasági következményekkel járhat.

Azt hiszem, a szerénységet félretéve, idevetett magyarázatként idézhetek egyik könyvemből, a 2008-as kiadású *Igy lát-tam Indiát* c. kötet utolsó fejezetéből, Dubai álmvárosával kapcsolatban:

Természetesen, a felhőkarcolók tövében a nagy fénynek megvannak az árnyoldalai is. Pl. ilyen a gigantikus építkezésekhez sokfelől összehozott szakképzetlen munkaerő sorsa – olvasom, hogy volt olyan év is, amely 900 halálos munkabalesettel zárult a bevándorló vendégmunkások gettóinak lakóiból. Vagy a szolgáltatási ipar sokféleségének gondolkörében el lehetne tűnnödni annak a bizonyos 8 % női alkalmazottnak az életvitelén. Ami pedig szintén meggondolkoztató, hogy egy ilyen méretű beavatkozás a természetes környezetbe, mint világvárost teremteni a sivataghatárolta tengerparton, milyen utóhatásokat gerjeszt. Hisz a gigantikus méretű építkezések rengeteg hulladékot eredményeznek, szennyeznek vizet, földet, levegőt. Beépítik a tengerparti homokot, az öböl medrét pedig mélyre kotorják, hogy parthoz húzhasanak a nagy óceánjárók is. Még maga a sivatag sem marad meg természetes állapotában, autópályák szelik át, száguldó terepjárók barázdálják mindenféle a szélhordta dűnéket.

De hát mit számít a világgá kergetett sivatagi antilopok sorsa, a tönkretett halállomány vagy teknőspopuláció, a tengeri madarak, delfinek, esetleg korallpolipok léte olyankor, amikor a mindenható ŰZLET-ről van szó!? Az egész világot behálózó gazdasági rendszertől, amelynek mértéktelen fogyasztása fölemészti energia-tartalékainkat, megsemmisíti természetes környezetünket, miközben egyre jobban fölgyorsuló ütemben gigantikus személtlerakóvá pusztítja le Földünket. Közben a virtuális bank-számla friss nullákkal gyarapodik, amit majd újabb üzletbe lehet befektetni.

Igen, az üzlet. Ennek kedvéért, ill. a profitjáért folyik a harc, s a mai nyereséget fizetjük egyre keservesebben sokad-ízigen.

Eszembe jut az anekdóta bölcs kádijának mondása, aki szerint mindenkinek igaza van, még akkor is, ha pont az ellenkezőjét állítja, mint vitapartnere. Az üzlethez elsősorban tőke, ill. üzletember kell, akinek célja megnövelni ezt a tőkét. Hogy neki nincs is már szüksége arra a bizonyos profitra, hisz az unokájának unokája is lenne mit aprítson a tejbe, az már nem is lényeges. Termelni, majd eladni kell egy produktumot, legyen az akár teljesen fölösleges, vagy akár ártó valami is, gondoljunk csak a genetikailag kezelt szervezetekből készült élelmiszerekre, hosszabb távon rákkeltő kozmetikumokra, nem beszélve a fegyvergyártásról. Minden érdek meg tudja teremteni a magamagát szentesítő ideológiát, lám, milyen társadalmi jótett amit végzünk, van munka, ill. fizetés, milliárdoknak életlehetőség. Minek az a környezetvédelmi megszorítás, csak a fejlődést gátolja! Nem baj, majd elintézi a képviselő, megszavazza a Parlament, elrendeli a miniszter vagy kormányfő stb., hogy megnyíljon a kiskapu s be lehessen settenkedni, vagy akár betörni a megmaradt mikroédenbe.

És ami meggondolkoztató: nem húzni határvonalat két, teljesen elkülönített tábor közé, nincs abszolút romboló és védő. Pl. sokmillió vagyonú üzletember létesít vadaskertet, ahol néhány napi öldöklés után akár egy évig is nyugalom van. Rendben van, nem azért tartja fönn s őrizteti a parkot, mert szereti az állatokat vagy meg akar menteni egy erdőt a tarvágástól - a létesítmény inkább státusszimbólum, maga a vadászat pedig kitűnő alkalom a fontos kapcsolatok ápolására, vagy lefektetni valami újabb üzlet alapjait. Az eredményben benne van az is, hogy fönnmarad egy darab Természet a

maga biológiai sokféleségével együtt. – *Neked is igazad van, fiam* – mondja a bölcs kádi.

Románia ébredő demokráciájának hajnalán környezetvédelmi szempontokból is sok reménységet tápláltunk, hisz hallomásból tudtuk, hogy máshol milyen sokba kerülhet pl. a hajóúr fenékvízének kieresztése, vagy akár egy eldobott cigarettacsutka. Valóban, egyes remények teljesültek, jogrendünk lassan fölzárkózik az uniós szintre, megszülethetett egy sereg védterület, lám pl. a *Natura 2000* sokat emlegetett védterület-hálózata, alakul a környezetet védő ellenőrző rendszer, sőt, kívülről jelentős pénzeket lehet fölszippantani ilyen célokra. A baj nem itt van, hanem ott, hogy mindez még mindig nem működik kellő mértékben.

Im egy keserves példa. Annak idején, amikor a **Duna-Delta Bioszféra Rezervátumot** létrehozó törvényjavaslat fölött bábáskodtunk, valakinek az a merész gondolata támadt, hogy az új intézmény vezetőjének ne igazgatója legyen, mint mondjuk a falusi kulturothosznak, hanem kormányzója, legalább helyettes államtitkári ranggal, ami majd kellő súlyt ad az új létesítménynek. Nagyon tetszett a gondolat, s csak néhány politikai fordulat után jöttünk rá, hogy nem azt eredményezte, amire számítottunk. A lényegesebb funkciók politikai leosztás következtében kerülnek ide vagy oda, így az illetékes is. A politika meg a csoport gazdasági érdekek ideológiai megnyilvánulása, a funkció pedig lekötelez. *Ergo...* Nem ragozom tovább.

Más példa: a környezetvédelmet célzó EU-pénzek. Intézmények, tisztviselők osztogatják, bölcsen megírt projektek szerint, amelyeket versenytárgyalás alapján ítélik meg. A rendszer olyan, mint egy Wertheim-szekrény, csak akkor lehet kinyitni, ha jó a kulcs hozzá. A kulcs pedig szépen hangzó kulcsszavakból áll, lehetőleg angol tükörfordításban. Jó projektet írni nem is egyszerű, valóságos mesterség a maga mesterembereivel. Így eshet meg, hogy a projektet megkapja egy X utca Y száma alatti legénylakásban székelő obskurus cég, ez aztán alszerződésben kiadja egy másik intézménynek, a cég lefolytja a különbözetet, az alvállalkozó pedig terminusra elvégzi a munkát. Jól-rosszul? Ez más kérdés. Fő a szép zárójelentés és pénzügyi elszámolás. Az eredmény meg nagyon sok esetben csupán szórólapok kiadásában, hangzatos összejövetelek szervezésében, szemináriumok megtartásában jelentkezik. Erről jut eszembe a gyerekkorban hallott anekdota a cigányról, aki be akar lépni a Pártba s a vizsgáztató bizottság elnöke rákérdez, tudja-e a jelölt, mi az a szeminárium? – *Almából les almárium, silvából les silvórium, semmiből semminárium* – válaszolja a cigány. Ennyit erről.

Személyes tapasztalataimból csak egyet említek. Öt évig vezettem a **Duna-Delta Bioszféra Védterület** akkoriban tisztelt-rettegett Őr-és Ellenőr Testületét s hihettem, hogy a majd százfőnyi egyenruhás legény segítségével mi megvédjük majd azokat a sasokat-gödényeket. De csalódnom kellett, mert amikor megszorogattunk egy bizonyos Urat, aki a hatyúkat lődözte a szigorúan védett területen, úgy kilódtotak az általam szervezett testületből, mintha soha ott sem lettem volna... Pedig nem is volt olyan nagy úr, de a gazdája volt befolyásos... Később hallottam, hogy neki is három telefonbeszélgetésbe került, hogy kidobasson. Egy-két év múlva aztán már találkoztunk egymással a Parlamentben, de a

Nagy Férfiú biztosan nem emlékezett már egy ilyen bagatell epizódra, én pedig nem hoztam szóba.*

És most kérdezhetem, vajon hogyan működik a természetvédelem?

– **Jelentenek-e megoldást a problémák a gubancában a természetvédelmi területek? Megmenthető-e a Föld élővilága néhány vagy akár sok, de a Föld egészéhez képest mégis jelentéktelenül kicsi „békés szigeten”? És ha nem vagy csak részben, akkor mire valók ezek a területek: kísérletnek, útmutatásnak, vigasztalásnak az érzelmes lelkek számára? Milyen konkrét tapasztalatokra tett szert a biológus mindezzel kapcsolatban a Duna-delta sajátos körülményei között?**

A természetvédelmi területek, legyen az akár kisországnyi vagy akár csak egy védett fa körüli, valóban próbálnak valamit elérni, szigetszerűen megőrizni valamit, amit értéknek vélünk. Mindez lehet akár csak kísérlet is, vagy csak bizonyos ellenérzések megszüntetése a politikai támogatás érdekében, de a cél valóban megmenteni valamit azon a bizonyos szigeten.

De minden ilyen terület valójában egy-egy ostromlott vár, amit lassanként lemorzsol vagy bevesz az ellen. A lemorzsolódásra egy példa. Olvastam valahol, hogy vannak trópusi lepkék, amelyek csak a fakoronák fölött röpködnek. Ha a területet átvágja egy út vagy széles ösvény, ott maradnak elszigetelve a maguk erdőfoltjában. Aztán jön egy másik, meg egy másik átvágó út stb., az erdő mozaikká válik. Így a populáció mikropopulációkra hullik szét, amelyek hosszú távon életképtelenné válnak, s oda a faj. Így válik a sziget börtönné s ez a megoldásforma csapdává.

Saját szakterületemben azt tartják a kollégák, hogy a vörösgémnek mintegy 20 ha teljesen háborítatlan területre van szüksége. Ha nincs meg ez a kb. 20 ha, nincs több vörösgém. És itt jön egy kevésbé ismert biológiai törvény, a Charles Dixon-féle megfogalmazás. Kissé szabatosan, szerinte a madarak jelentős területhűsége következtében, ha nincs ott az a bizonyos madár, ahol lennie kellene, ez azt jelenti, hogy máshol sincs. Nem elvándorolt, hanem elhalt. Kevésbé szakértőknek magyarázom: Arra a jelenségre, amikor egyes madárfajok ősszel-tavasszal csapatostól útrakelnek, elvonulnak, a *vonulás* a megfelelő kifejezés és nem a *vándorlás*, hisz visszafordítható, megismétlődő folyamatról van szó, mert ami egyszer elvándorolt, nem tér többé vissza.

Ismét csak indiai tapasztalataimból. A rádzsahsztháni híres Keoladeo Ghana madárparkban ottjártamkor egyetlen nősténytigris élt, ezzel csalogatták-riogatták a turistákat a helyiek. A legközelebbi tigrispark jó fél napnyi vonatozásra van, megművelt területeken, falvakon-városokon át, a messzi Rantambhore-ban. Hogyan talált volna magának kandurt Shiva egyik hátasállata, az özvegy dzsungelkirálynő? Élt, ameddig az istenek kimérték neki, utána kitörölhetünk egy foltot a faj elterjedésének gyér mozaikjából.

Ha már a tigriseknél vagyunk, e faj esetében is fölmérhetjük a védőintézkedések hatékonyságát. Sajnos, negatív példa, de fájdalmasan valós. Mint tudni, a tigrisvadászatot Indiában hivatalosan 1970-ben tiltották be, az 1972-es össz-indiai állománybecslés 1827 darabról számol be. Hatalmas nemzeti erőbedobással kezdődött, amihez közben erős nemzetközi támogatás is hozzájárult, így pl. a *World Wide Fund*

for Nature – Természetvédelmi Világalap - egymillió dollárt adományozott fölszerelésben (no és konzultációban) a tigrisek megmentésére. Úgy nézett ki, kiderül az égbolt a nagy, csíkos macskák fölött. Amikor az indiai útleírásom dolgoztam - utánakerestem mindenhol-, az indiai tigrisszámlálók 3500 - 3750 főről írnak. Nos, második útam alkalmából olvastam Puri-ban a *The Sunday Statesman* c., Bhubaneswarban 2008 febr. 17-én kiadott napilapban, egy, a szerkesztőséghez írt rövid levélben, amelynek címe *Act before the big cat becomes extinct*, hogy Indiában már csak 1411 tigris maradt! Igaz, itt nem elismert szaklapról van szó, de nem is valami fanatikus polgári zöldpárt sajtó fóruma ez, hanem indiai, indiáknak írt napilap. Mi van a szétkürtölt Tigrisprojekt eredményeivel, ha a 35 évvel előbbi szint alá zuhant a tigrisállomány? És a jelenséget – kevés kivétellel - általánosítani lehet.

S hogy ne csak a kék és lila tartományokból vegyek példát, hanem az objektivitás miatt valami rózsaszínűt is, szóljak egy nekem kedves, látványos pozitív tapasztalatomról.

Az Andok négyezres bércei fölött, a kietlen kősvatagokban él egy ritka teverokonság, a vikunya, amelynek gyapja - épp ritkasága, körülményes megszerzési módja miatt – csak az inkák ruháit szolgáltatta, a közelmúltig pedig a nagypénzű gazdagok számára jelentett státusszimbólumot, hisz minden darabért dollárok százait kellett lepengetni. Érthető is, hisz a védett csodaállatot úgy kellett orozva lelőni s azután nyírták meg, a földolgozott árut pedig a feketepiac hálózata hozta forgalomba. Nos, ez év telén jártam arra, s az autóbussz ablakából láttam-fotóztam több csoport vikunyt, ott legelészték a gyér növényzetben az autót közelében. (Közben eszembe jut, hogy a tevéfélék hímneműjét *ménnek* nevezik, a nőstényt a *kanca* s az ivadék *csikó*, akár a lőfélék esetében). Csak az történt, hogy külső segítséggel a peruiak valóban keresztülvittek egy sikeres, fontos természetvédelmi projektet. Óriási kerítésrendszert építettek - egyes szakaszait magunk is láthattuk - ahol üres szakaszokat hagytak a szomszédos legelőhelyekre való átjárásra, az állatok egymás közti kapcsolatainak fönntartására. Adott időszakban lezárták a kapukat s több falu lakosságából összetoborzott hajtócsoport egy tölcészerű szakaszon át zárt helyre tereli össze, fogja be s nyírja meg az állatokat. Utána meg egy évig nem háborgatja őket senki, de életük során akár többször is leadhatják a gyapját, többé nem kell otthagyni az irhát. A ritka textília értékesítéséből pedig nem az orvvadászok s a feketepiac cápai részesülnek, hanem a helyi indián faluközösségek is, ahol közérdek lett a mindeddig keményen üldözött állat védelme. Az akkor készült fotókon több állat bundájában jól láthatóak a nyírógép nyomai, s az a legalább 60 főnyi vikunya, amit azon az útszakaszon megfigyeltem, számomra is ékesszólóan bizonyítja, hogy lehet, s van néha olyan megoldás is, amikor az ember úgy nyer, hogy nem károsít.

– Ennyi érdekes tapasztalat és értékes tanulság birtokában hogyan szervezne meg Kiss J. Botond egy valóban hasznos, valóban jól működő természetvédelmi területet, ha ennek nem volna semmilyen bürokratikus, politikai és pénzügyi akadály? Kérjük, „rajzoljon nekünk” egy minden szempontból célszerűnek, hasznosnak, reális társadalmi feladatot ellátónak nevezhető rezervátumot akár a Duna-deltában, akár a Retyezát körül, egyáltalán: akárhol

a Kárpát-medencében. Beszélhetek egy, minden tekintetben kíváncsú természetvédelmi területről, mint tágasabb otthonomról, a **Duna-Delta Bioszféra Rezervátumról**. Elyben minden ideális, szinte utópisztikus. Majd 600.000 területen fekszik – ez Románia mintegy 2,7 %-át jelenti, sőt, északon tovább is folytatódik a - szintén **Duna-Delta Bioszféra Rezervátumban**, de ez már ukrán területen van. Biológiai sokfélesége csodálatos, mindeddig kb. 1700 növény- és 4000 állatfaj került összeírásra, hisz él itt mintegy 170 halfaj, 22 kételtű és hüllő, csak a madárlista 320 faj körüli, az emlősöké 34 fajt számlál. Nem egy élőlény endemikus, csupán csak itt található, sőt, a szakemberek manapság is írnak le a tudomány előtt eddig ismeretlen fajokat. És tegyük hozzá, ha lesz még pénz kutatásra, ezek a számok látványosan megnövekedhetnek. Tájjellegi vonatkoztatásban, itt van a világ egyik legnagyobb összefüggő nádasa, a közelmúltig eltekinthető emberi beavatkozás nélkül. Tekervényes víziutak, hatalmas tavak, a lagunavidéken alig látni át egyik partról a másikra. Sokévszázados tölgyerdők a háromemeletnyi homokdűnék között, frissen született szigetek a tengerparton, amelyek szemünk láttára zöldülnek ki és népesülnek be gazdag állatvilággal, úszó nádszigetek, amelyeknek csodájára járnak szakemberek és turisták. És, mert bioszféra rezervátum, lakossága is van. No nem az Otthon állam, amit Jókai írt le *A jövő század regénye* c., rendkívül érdekes utópisztikus, tudományos-fantasztikus művében. A valóságban itt lévő kéttucatnyi helység közül egyesekben mindmáig őseik foglalatosságait űzik, a halászatot, meg külterjes állattenyésztést, nemegyszer olyan eszköztárral, amely bármelyik múzeum díszére válna. Az állatállomány között voltak s részben vannak még csak itt élő tájfajták, amelyek megérdemelnének egy génbankot. Tarka nemzeti összetétel, a letűnő hitvilág még élő maradványai, lebilincselő régi szokások, amelyek között élete végéig eltűrkélhetna a néprajzi kutató... minden együtt volt s részben van ma is egy eszményi rezervátum létrehozásához, amire az 1990-es évben került sor. Akkor létesült egy elit alakulat is, a Védterület Őr- és Ellenőrszolgálat, amely hatalmas területen hivatott védőintézkedéseket folytatni. (Megvallom, ennek létrehozása, megszervezése és vezetése látszott életem főművének, a legfontosabb szakmai megvalósításnak). Sőt, lényeges anyagi fedezet is volt az indításkor, az új intézmény a Világbankon át 4,7 millió dollárt kapott. Aztán lassanként elhervadtak reményeink virágai. Mint már mondtam, engem eltávolítottak a Testületből, nem volt aki kiálljon azon esetekben, amikor az őrszemélyzet szorítóba került. Így a legények nagy része néhány keserves lecke után más hivatás után nézett, az intézmény pedig kifejezetten bürokratikus jelleget kapott.

Mindez még nem volna tragikus, minden változik, alakul. De közben reflektorfénybe került a deltavidék túsírtikai potenciálja is, ami erős tőkeáramlást hozott ide. Egyre-másra épülnek a szállodák, motelek, kacsalábon forgó vil-lák, hétvégi házak. Legtöbbjük olyan építési módszerrel, ami-nek semmi köze sincs a hagyományos stílushoz, van itt cirillbetűs föliratú székelykapu és gerendából móchá-z, havasi nyaraló és jellegtelen kockaépület, vagy amit csak akarunk. A helyhatóságok minden eszközzel darabokat próbál-nak kiszagatni az országos köztulajdonból s ravasz ügyvédi

eljárások segítségével helyi köztulajdonná, majd magánbirtokká tenni. A legkülönbözőbb helyeken épülnek titokzatos tulajdonosú objektumok, akiktől nem lehet számon kérni semmit, de nincs is aki számon kérje, így a terület földarabolása egyre aggasztóbb. Lehanyaglott a haltenyésztés, teret kap a rablóhalászat, egyszálal hálóval, a gázpalack butánjával, elektromos generátorral, amivel csak lehet. Ilyen körülmények között a statisztikai adatok alapján kimutatható, hogy napjainkra a halfogás a társadalmi változások előtti szint egyharmadára esett, s a tendencia fokozódik. Aggasztó a deltai közlekedés: csobbanás nélkül evező ladikok helyett 200-250 lóerős motorcsónakok, jachtok vágnak vízibarázdát s gerjesztenek méteres hullámokat a legeldugottabb csatornákon is. És csak összehasonlításuképpen jegyzem meg, hogy az első világháború előtt, a nagy román ichtiológus és a deltai halászat megszervezője, Grigore Antipa idején pl. a Razelm lagunavidéken a halászati tilalom hónapjaiban csak evezős csónakkal vagy vitorlával volt szabad közlekedni...Az őslakosság pedig nem sokat kapott a vidékfejlesztési koncéból. A kiszolgálóegységek tulajai döntő mértékben jövővények, helyieknek marad a ladikos- és egyéb kiszolgáló-személyzeti állás. Az éles nyelvű sajtóemberek a tavalyi parlamenti tevékenység kiértékelésekor megállapították egyik helyi képviselőnkéről, hogy egész évben egyszer sem kért szót... Környezetvédelmi szempontból az úniós csatlakozás sem hozott sok jót, most másországbelieknek is lehetőségük van itteni beruházásokra, ha eddig nem volt pénz valamit véghezvinni, ezután már lesz. És ami még sokat látott szemünknek is váratlan kép, hogy maga az Egyház is ott van a beözönlők között. Nemcsak a püspökségek épületegyütteséről, a papi nyaralókról van szó, ezek rendszerint valami helységben vagy a közelében vannak. De legalább féltucat, gyakran igen eldugott helyen jelentek meg Delta-szerte s épülnek napjainkban is az un. remetelakok, kolostorok, minden törvényalap nélkül. Nem tudni, kit visz be a kolostorba-remeteségbe a hit és elhivatottság, de a sajtó ismételtén ír a szerzetesek orvhalászatairól, vadorzásairól, no meg egyéb, még világiakhoz sem illő elfoglaltságaikról.

Mit tegyek még hozzá ehhez az összképhez? Hogy nem látom a megoldást, a pislákoló fényt az alagút végén? Hogy valamikor később jobb lesz? Egészen friss hír pl. az, hogy most szerveződő kormányunkban még csak nem is lesz környezetvédelmi tárca – az előzőben a túristikai miniszter vitte a balhóna alatt...

Eddig a Deltáról beszéltünk, ezt a leckét alkalmam volt tanulgatni majd félévszázadig. Mit mondhatnék egy, a Kárpátkanyaron belüli rezervátumról? Szóljak gyermekkorom falujáról?

Visszagondolok szülőfalumra, a cseresznyéjéről, almaterméséről híres Magyardécsére, az Erdélyi Mezőség és Szamoshátság határán, a piciny színmagyar szigetre. Lehet, csak a múltba tekintő szem szépítette meg a valót, de ami az akkori faluközösség Természethez való viszonyát illeti, valóban olyan volt, amiben ma is rengeteg pozitívumot látok. Kezdeném talán az önellátással. Mindenki megtermelte a maga és családja részére szükséges élelmiszert, a fölösleget, ami elsősorban gyümölcs volt, vitték eladni messzeföldre, Kolozsvárra, Jászvárosba, Bukarestbe. Az asszonyok kenyeret sütöttek, fontak-szöttek, emlékszem, csak posztványoló

nem volt, ezért a posztót el kellett vinni a harmadik-negyedik faluba. Sóért Szásznyiresre jártak, onnan szállították ökrösszekéren a tömzsökökből hasított kőst. Szüzdohányt valahonnan Nemegye környékéről hoztak az ottaniak s cserélték szalonáért. A faluban volt egy sereg mesterember is, ács, kályhás, kerekes, kovács, kőműves, mészáros, szabó stb. Orvos nem létezett, tán ma sincs, csak bábaasszony, de az öregrendűek közül sokan ismerték a gyógyfüveket, a kificalmodott kezét-lábat kenőember tette vissza a helyére. Szeméttelap nem volt, hisz háztartási hulladék alig keletkezett. Ami ehető volt, elfogyasztotta a disznó vagy majorság, ami eléghető, el is égették, a hamut pedig kihordták a kertbe. Kemény, munkás, egészséges élet volt. Később olvastam Szent-Györgyi Albert - talán *Az élő állapot* c. könyvében egy igen érdekes megfogalmazást. Szerinte napjainkra már csak a patriarchális falusi élet az, amely az embernek, mint lénynak még megfelel, hisz olyan gyorsan és radikálisan változnak életkörülményeink, környezetünk, hogy mindezzel szervezetünk nem tud lépést tartani, alkalmazkodni, innen származnak bajaink.

Időgép nincs, talán nem is lesz, nem tudunk visszamenni a múltba, sem a haladás kerekeit megkötni. Pedig egy ilyen faluközösséget tudnék rezervátumként elképzelni, egy élő falumúzeumot, a maga tradicionális életével, már csak azért is, hogy ne felejtődjenek el, ne vesszenek ki az életfenntartó ismeretek. Civilizációunkban az ember egyre inkább a technika kiszolgáltatottja, elfelejti magamagát kiszorgálni, hisz elvárásiasodási létünkben gyakorlatilag kiszorgáltatottá válik. Pl. egy rövid áramszünet már fölbolygatja hivatali munkánkat, sőt létünket is, leáll a közlekedés, nincs világosság, víz, fűtés, akár a WC is használhatatlan stb. Aztán egy ilyen objektum megfelelő lehetőség volna az olyannak, aki arra vágyik, hogy megszabaduljon a hangyabolyélet elkerülhetetlen stressztől, visszatérjen a Természethez. (Ezt persze nem én találtam ki, J. J. Rousseau már nagyon régen megfogalmazta a gondolatot). Ebben a gondolatkörben vásároltam és hoztattam rendbe én is egy nádfödeles, vályogból vert falú, öreg parasztházat valahol a lagunák partján, saját vízzel a kútból, szőlővel-gyümölcsössele, zöldséggel, no meg a deszkabudival a kert sarkában.

Különben mostanában olvasom az *Új Magyar Szóban*, hogy komoly bajok vannak szülőfalumban. Az itt élő emberek ma is több mint 600 hektár gyümölcsöst művelnek, elsősorba cseresznyést, ami a falu éves bevételeinek 70 százalékát biztosítja. Idézek az egyik volt falubelimmel készült riportból: „Sokmillió lejes kárt okoznak a magyardécsi termelőknek a külföldről behozott gyümölcsök. A cseresznye kilójáért tavaly még harminc-negyven banit fizettek a felvásárlók, de amióta elárasztották a piacot a mutatósabb, ám kevésbé ízletes és agyonvegyszerezett magyarországi gyümölcsök, csak tíz-húsz banikhoz jutnak különként a termelők.” „Az Európai Uniót mi könnyekkel fogadtuk, az utóbbi két évben óriási nyomor uralkodott el a vidéken: a piac 2007-es megnyitása a csőd szélére sodorta a helyi termesztokeket. Beszterce megye egyetlen magyarok által lakott tömbjéből tömegesen mennek el a fiatalok, ugyanis nincs miből megélni, nem tudunk felmutatni számukra semmilyen jövőképet”.

Maurice Maeterlick *A kék madár* c. mesejátékában, a főhős két gyerek a múltban is keresi a boldogságot jelképe-

ző Kék Madarat. Sajnos, a fenti vázlatos helyzetből úgy látszik, itt sem található már meg az elveszett paradicsom...

– Szép és megvalósítható, hogy úgy mondjuk: „potenciálisan reális” rajzolatok. És bárcsak tele lehetne pöttyözni a világtérképet ilyen rezervátumokkal. Mindezzel azonban nem oldódnának meg a globális gondok: például az általános felmelegedés okozta tengerszint-emelkedés, a sarki jég és a gleccserek olvadása, a tengerszint emelkedése, ami kisebb-nagyobb települések ezreit fenyegeti elárasztással; a tengerek elszennyeződése; az atomerőművek radioaktív hulladéka tárolásának problémája; az egyre nagyobb létszámú és sok helyen máris éhező emberiség élelmiszerellátását biztosítani próbáló, környezetkárosító, műtrágyázást és vegyszeres gyomirtást igénylő monokultúrák... Lát ezekre megoldást a biológus, aki napjainkban már nem húzódhat meg a maga kutatásaival a természet „lágy ölén”, hanem gazdasági, társadalmi, politikai kérdésekkel is szembe kell néznie?

Remélem, nem vár tőlem senki valami világmegváltó általános panaceumot, ami megoldja összes bajainkat, biztosítja jövőnket, kibékíti a Természettel, vagy akár embertársainkkal és önmagunkkal. Nem kinyilatkoztatok, csak hangosan gondolkodom.

Szerintem csak egy kiút volna, de ez kevésbé járható. Teljesen át kellene állítani biológiai létünk értékrendszerét, lemondani pazarló életmódunkról. Igen, a pazarlás kifejezést használom, amit mindennapi életünkben végzünk. Annak idején, a hároméves Letea szigeti kényszerlakhelyen rájöttem, tulajdonképpen milyen kevés az ember valós élet-szükséglete. Akkoriban kéthetenként jártam be a városba, hogy a naponként kijáró félveknit egyszerre megvehessem, a havi kiló cukrot, liter olajat kiváltsam. De volt egy szobányi kertem, az erdőben termett gomba, vadgyümölcs, a Tücsök vizsla egy-egy fácánt, nyulat, sőt néha vadmalacot is fogott, és túléltem. Nem remetekosztra akarnám én szorítani az emberiséget, csak sugallom a kiméletlen pazarlást mérsékelni. Nehéz, hisz fogyasztói társadalomban élünk, tessék csak egy negyedóraig nézni a TV-t, mi minden fölösleges dolgot próbálnak embertársaink rántukmálni! Mennyire megfogytak a tartós használatra szánt javak! Még megvan a fiatalkori székelysizmám, amit többszöri megtalpalatás után megfejtetek, ill. a régiből csak a csizmaszár maradt – akár ma is föl lehet húzni. Napjainkban a szép, divatos lábbeli egy nyarat ha kibír – tisztelet a különleges modellnek. Vagy nincs, aki foltot vessen a nadrág térdére, el kell dobni s mást venni helyette. Egyetlen kádfürdés alkalmával negyed köbméter vizet juttatunk a szennyvezető csatornába – ha nem tévedek, a víz körforgási rendszerén belül mintegy négy évtized múlva tér vissza. Racinálisabbá kellene szervezni a közlekedést, hisz épp a fosszilis tüzelőanyagok mértéktelen elhasználása miatt élesedik fejük fölött az általános fölmelegedés Damoklesz-kardja. S annyi hasonló... De hogyan? Hogy a zöld terror sem megoldás, sugallják a Greenpeace akciói is. Már csak azért is, mert a háború viseléséhez pénz kell, az pedig nem a környezetvédelemben terem.

Végezetül ismét csak saját okoskodásom, ill. idézek az említett indiai könyv utolsó mondataiból:

„Persze, a világot nem lehet megváltani, ha nem akarja, hogy megváltás. A magamfajta, szélmalommal hadakozó pedig örüljön annak, ami neki megadatott.”

Köszönjük a tartalmas beszélgetést. Búcsúzóul hadd kérdezzük meg: melyik a kerek világnak az a sarka, ahol Kiss J. Botond biológus, ebben a minőségében, de általános emberi minőségében is a legjobban érezte magát? Amelyről azt mondhatja: ilyennek kellene lennie az egész Földnek?

Ha hirtelen választanom kell, hol is éreztem magam a legjobban, ill. hova kíváncsoznék leginkább vissza, hogy jobban körülnézzek, elég nehezen tudnék rangsorolni. Elsőnek Perura szavaznék, hisz ezen ország biológiai sokfélesége világviszonylatban is a legelső között áll. Kéthetes ottlétem alkalmával, őszinte sajnálatomra, a mintegy 1800, onnan leírt madárfajból csak alig néhány tucatnyit tudtam megfigyelni. Persze, nemcsak a madarak hívnának vissza. Olyan csodás, változatos táj, mint Peruban, kezdve a Csendes Óceántól, a Nazca-sivatagtól az Andok ormáig nincs talán sehol, még az olyan hátizsákos turista számára sem, mint amilyen én voltam ott. Aztán az olyan kedves, ősi városok, mint Arequipa vagy Cuzco, nem beszélve az Inka Csapásról, Machu Piccuról, az inkák elfelejtett városáról – emlékeim fűzésében mindenik külön egy-egy gyöngyszem. Ami pedig roppant fontos számomra, hogy ezt az utat, az élményeket, láttnivalókat megosztottam Nimróddal, a nagyobbik fiammal, s ez, gondolom, mindkettőnknek örök ajándék.

Szintén trópusi vidék, amit szerettem volna részletesebben megtekinteni, a peruiakhoz hasonlatos vonzerőkkel rendelkező Kolumbia, bár az itteni madárlista „csak” 1754 fajt foglal magába. Nagyon szívesen térnék vissza akár Malájföldre is, ahol Borneón, Sarawak államban voltam, ahonnan annak idején Xántus János gyűjtötte a Nemzeti Múzeum számára a fejedáskok használati tárgyait. Sajnos, mindkét országban igen kötött programom, mozgásképeségeim voltak – államtitkár minőségben utaztam, nem sok maradt a biológus számára. Maradandó élmény volt egy tuniszi expedíció – itt a vékonycsőrű póling telelőhelyét kerestük hetekig, hogy még maradt-e hírmondó ebből a ritka madárból? Sajnos, azt kell hinnem, hogy nem, ez is kihalt, ill. kiöltük, de azért még visszamennék oda...

De nemcsak exotikus tekergésből áll a világ. Huszonévesen a Duna-deltára szavaztam, ide jöttem, itt élek, itt próbálok még azok között lenni, akik - a *Suttog a Természet* c. könyvem Előszavából idézve -... „fölemelik szavukat és kezükkel a közömbösség és mohón harácsoló karmok ellen, akik tesznek is valamit, hogy a Természet suttogása ne váljék jajszóvá s majdan mennydörgő, pusztító dübörgéssé”. S remélem, erre alkalom ez a beszélgetés is.

*Kiss J. Botond itt nem említi, de jómagam nem állhatom meg, hogy ne idézzem fel az ehhez kapcsolódó, általa nekem annak idején elmesélt epizódot. Az említett Ör-és Ellenőr Testület egy román „hazafiban” valamilyen szálasista, Románia létét, biztonságát veszélyeztető keretlegény-csapat képzetét idézhette fel, midőn az egyik lap hasábjain így aposztrofálta azt: „Kiss si cu botonzii sai (Kiss és az ő botondjai).

K. P.

A BŰNÖS EMBER

*Ha azt mondjuk, hogy nincsen bűn bennünk,
magunkat csaljuk meg,
és hazuggá tesszük Krisztust!
János apostol*

A TÁRSADALMI TRAGÉDIA

Az állatvilágból kiemelkedő ember mondhatni legfontosabb sajátossága a beszéd, mely képessé teszi őt arra, hogy mondanivalóját egészen pontosan kifejezze. A beszéd ezáltal háttérbe szorította a többi közlésmódokat, így idővel az ember sokat veszített rejtett – közlési (metakommunikációs) kifejezőképességéből, ám egyszersmind sokat veszített érzékenységeiből is, mert ezáltal tulajdonképpen az is lehetővé vált, hogy kevésbé figyeljen embertársaira.

A beszéd mindég valamilyen tanult nyelven történik. Zárt közösségek saját nyelvet alkottak, amely azonban elválasztotta egymástól a különböző nyelvközösségeket, sőt el is idegenítette egymástól őket.

Az emberi társadalom másik fontos megnyilvánulása a munka, amely kezdetben csupán a legalapvetőbb szükségletek kielégítésére irányuló egyszerű és egységes közösségi tevékenység volt. A fejlődés során azonban lassanként különböző foglalkozási ágakra szakadt, melyekből idővel (bonyolultabbá és sokrétűbbé válásukkal párhuzamosan) egyre újabb és újabb ágak és szakok alakultak ki és váltak külön. Ez változásokat okozott a társadalom szerkezetében, de az emberek gondolkodásmódjában és egymáshoz való viszonyában is. A munkamegosztás foglalkozásonként csoportokba és osztályokba sorolta az embereket, idejük nagy részét lefoglalta, életfelfogásukat és életmódjukat átalakította, különbözőségeiket növelte, kapcsolataikat körülményesebbé tette, egymástól való elidegenedésüket pedig mondhatni az elkülönülésig fokozta.

A termelő gazdálkodás termékfölösleget hozott létre. A termékfölösleg áruvá lett, az árutermelés és az üzlet viszont maga is tovább fokozta az érzéketlenséget, a vagyon szerinti megosztottság pedig az emberek közötti távolságot valósággal szakadékká mélyítette.

Az idők folyamán a nyelvi, vagyoni, felfogás – és életmódbeli különbségek miatt, utóbb pedig a nagyvárosok kialakulása, az emberiség túlszaporodása és az életmód hajszoltabbá válása folytán is a személyi kapcsolatok elhidegülése s az összetartozás érzésének gyöngülése csak tovább fokozódott. Az élettér beszűkülése, a túlfeszített munka és az állandó rohanás csak növelte a türelmetlenséget és ingerlékenységet.

A nagyvárosi ember egyre jobban elszakadt a természettől is. A lakóknak már sem a természettel, sem egymással nincsen megfelelő kapcsolatuk. A személyes kapcsolatok mindinkább személytelenné, hivatalossá, gépiessé változnak, az egyének és népek pedig mindjobban elvegyülnek, szabványosodnak, s így ismeretlenekké, névtelenné és idegenekké válnak a tömegben. Emiatt az ember érzésben, lélekben mindjobban eltávolodott, elidegenedett embertársaitól, elhidegült környezetétől, nem figyel eléggé egymásra (előfordul,

hogy a közvetlenül hozzá intézett szavakra sem figyel), sem az állatvilágra, ahonnan elszakadt (és kevésbé fektet súlyt arra, hogy számukra –értelmes – emberhez méltó életkörülményeket teremtsen), gyakran már önmagára sem figyel eléggé, s így nem veszi észre, hogy lassanként hová süllyedt.

Könnyedén megfélemedezünk korábbi ismerőseinkről, hajdani társainkról, szerelmeinkről, sőt szüleinkről, gyermekeinkről, tanítóinkról és jótévőinkről is, pedig senki sincs, aki valakinek adós ne volna: de késünk a hálával, míg végleg le-késünk vele. Végül is csak síremlékeit díszítjük azoknak, akiket életükben segítenünk kellett volna. A személyes kapcsolatok helyébe a szerződéses kapcsolatok léptek (kontaktus helyett kontraktus) s talán még azt sem tartanánk be, ha a biztosítékok nem kényszerítenének.

Érzéketlensége és következményes szeretetlensége teljesen megfosztotta az embert

belátásától, józan eszétől és hihetetlenül rövidlátóvá, szűklátókörűvé, magyarán ostobává tette.

Bizonyos mértékig minden bűnösre áll, hogy nem tudja, mit cselekszik. Nem is annyira a tudatlanság, mint inkább az ostobaság a forrása a legtöbb nyomorúságnak.

Az állatok viselkedését még ösztönök irányítják, az emberre válás során azonban az ösztönt háttérbe szorította az Értelmelem, amely magában hordozza a tévedés lehetőségét is. Tévedni emberi dolog: az ösztön nem téved. Ez lehetővé teszi azonban, hogy érzéketlenségünk tévútra vezessen, és más-különböen jóakarató embereket is Tévelygökké tegyen.

A tévelygő öncélúan a „dolgot” helyezi előtérbe (dolog- és tárgyszeretet lép a személyes szeretet elébe), melynek az embert (nem csak a másik embert de saját magát is) mint bálványának kíméletlenül feláldozza és alárendeli. A civilizációs fejlődés lényegében ebből származik.

Értékzavarában azonban az ember nem látja be, hogy a dolog végtére is mire való. Tévelyeg mindenki, aki tanulás, munka vagy egyéb dolga miatt elhanyagolja társadalmi-emberi kötelességeit; súlyosan tévelyeg a vétleneket nyomorgató hivatalnok, végzetesen tévelyeg „az ügy” érdekében ártatlanoakat gyilkoló terrorlegény; de tévelyeg az orvos is, aki csupán betegséget gyógyít és nem beteget (képletesen szólva: az ágy lábánál áll, ahelyett, hogy az ágy oldalánál állana), a tanító, aki tantárgyat tanít és nem tanítványt (a katedrán áll, ahelyett, hogy a padnál állana), a pap, aki mindenekelőtt az egyházat szolgálja és nem Isten parancsa szerint az embert (az oltár mellett áll, de nem az ember mellett is), a politikus, aki a rendszert pártfogolja mindenekelőtt és nem a népet (a trón lépcsőjén ücsörög, ahelyett, hogy a társadalom gondjaival ismerkedne és bajait orvosolná), akárcsak a társadalmi kérdések elől elefántcsonttoronyba zárkózó művész vagy tudós is, vagy bárki, aki a másik embert nem önmaga, hanem a külsőségei (vagyis a dolgai) alapján ítéli meg. Az embernek hovatovább fontosabbak lettek saját téves eszméi, hibás gondolatai, hiábavaló foglalatosságai, tökéletlen szerkezetei és halaszthatatlannak vélt ügyei, mint a másik ember. Áldozatokat szed maga körül az ilyen szemlélet.

Az ösztönök elsősorban a közösség érdekét: a faj fennmaradását szolgálják. Az értelem és a következményes tudat (én-tudat) lehetővé tette az ember számára egyéni érdekének a felismerését, ám egyben a közösségi érdeknek a tudatosulását is. Azóta az önérték a fejlődés hajtóerejévé vált, amiről

nem lehet, de nem is szabad az emberiségnek lemondania. Minden egyes embernek és minden egyes közösségnek (cégnek, felekezetnek, osztálynak, nemzetnek, s az egész emberi fajnak) megvan a maga sajátos rész-érdeke, amit szem előtt tart, óv és érvényesíteni igyekszik. Ám, ha az önfenntartás a fajfenntartás elébe lép, hogyha szeretetlenségből csak saját érdekeinket nézzük akkor is, amikor az szembe kerül mások méltányos törekvéseivel, és azok rovására igyekszünk érvényesíteni őket, akkor az már önző érdek, és nem önérdek.

Az Önzés tulajdonképpen az egyéni érdek felismerésének és a személyi kapcsolatok

elhidegülésének együttes következménye, s mint ilyen, az eltévelyedésnek sajátos formája. Az önimádó ember önmagát bálványozza. A természeti népek társadalmában az egyéni érdek és közösségi érdek még egymással szorosan összefonódott. Az árutermelés megjelenése óta azonban az önérdeket háttérbe szorította az önzés, amely közvetlenebb módon szolgálja személyes érdekeinket. Hajlik rá az ember, hogy közelinek és biztosabbnak látszó önző érdekeit előnyösebbnek ítélje távolinak és bizonytalanoknak tűnő közös érdekeinél, melyekben az önérdek is helyet kapna. Az önzést tehát maga az emberi értelem és a társadalmi fejlődés bizonyos foka hozta létre, mégis ellentmond a magasabb rendű tudásnak: a szívnek és az észnek, egyszóval a Bölcsességnek. Annak, ami azóta társadalmi vonatkozásban történik, legtöbbször nincsen semmilyen valóban értelmes, tudományos iránya. S ha az ember egyszer rossz irányba indult el, akármekkora erőfeszítések árán is csak rossz helyre érkezhetsz.

Az értéket most már csupán a saját közvetlen és rosszul fel-fogott érdekünk szerint ítéljük meg; ezért valójában nincs is már számunkra érték, csak érdek. Mindazok az értékek, amelyeknek megőrzésében nem vagyunk közvetlenül érdekelték (nem „tulajdonunk”, netán „idegenek”), nem egyszer okatlan pusztításunk áldozatául esnek. Sőt saját érdekeinket is végromlásra vetjük, hogyha ostoba önzésünk szenvedélyek hálójába kerget.

Csak hogy míg a tévelygő vélt (vagy valódi, de kisebb) értékek érdekében képes mindent, akár önmagát is feláldozni, addig az önző ember minden valódi értéket is képes önmaga érdekében feláldozni; ám ezáltal a közösség, a faj, sőt az élet fennmaradását sodorja veszedelembe. Ez már több mint tévelygés: ez véték. Vétékessé őt éppen az értékeknek ez a kisértetése, hitelrontása és esztelen pusztítása teszi, melynek pedig saját jobbik énjé is áldozatul esik.

A tudatos ember uralma a földön nem jelenti egyszersmind az ész uralmát, mert legfőképpen nem az értelem irányítja a világot, hanem valami ennél erősebb: az érdek. Ezzel számolni kell.

Csak hogy az érdek miatt az önző érdek is központi helyre került, és végül is ez lett minden további emberi gazságnak, elvetemültségnek és aljasságnak a forrása. Az emberek és népek emiatt egymás és a természet rovására akarnak jól élni, és nem egymás javára. Így hát a becstelenség nemcsak átítatta az embert, de el is áztatta.

Az önző érdek csak kétféle módon: erőszakkal és hazugsággal (kényszerrel és

félrevezetéssel) biztosítható. Az erőszak segítségével nyíltan korlátozza az önrendelkezést (a szabadságot) és ezzel kiszolgáltatásra kényszeríti, a hazugsággal viszont valódi szándékát leplezve tévútra vezet, s így önkéntes kiszolgáltatásra készíti. Az

erős diktál, a gyenge „tárgyal”: ravaszskodik. A háborút elveszti, de megnyerheti a békét. Az önzés ellenében már-már az önérdek is csak bizonyos érzéketlenséggel, sőt erőszakkal oltalmazható. Ez kivetkőzteti az embert eredeti mivoltából, megnyomorítja lelkét, elékteleníti arcvonásait, elcsúfítja viselkedését, rontja természetes képességeit, s a gyengébbet sunyivá, alattomosává, képmutatóvá és hízelgővé, az erősebbet pedig gorombává, döllyfőssé, brutálissá és kegyetlenné teszi. Nem lehet többé a lelkébe látni: nem mintha annyira mély lenne (hisz éppen, hogy sekély), hanem mert sötét és zavaros.

Az önző ember önmagát tette céljá. Ez fokozza részvétlenségét, közömbösségét és

elvakultságát környezete iránt; itt van, de mégis jelen; csak annyiban érdekli a másik ember (és minden egyéb), amennyiben eszközzé teheti tulajdon érvényesülésében, vagy saját szükséglete kielégítésében. Még ha érzelmes is: nem igazán érzékeny (gyöngéd, megértő), csak érzélgős (sérülékeny, sértődékeny), vagyis nem kifelé, hanem befelé érzékeny, így hát, már sírni sem tud, csak siránkozni; de nem megértést, hanem egyetértést kíván, s ha ezt nem kapja meg, magára hagyatottnak és megcsalatottnak érzi magát. Már nem az igazat, csak az igazát védi, nem azt nézi, hogy kinek hogyan lehetne segíteni, hanem, hogy kiből hogyan lehetne hasznot húzni. Ezért, ha sokat is csinál, valójában keveset tesz. Jót akar ugyan, de csak magának, s ha szövetkezik is valakivel, mindig valaki ellen. Gyűlöli ugyan a rosszat, de csak ha őt éri. Megoldást keres, de nem mindenki, hanem csak önmaga számára. Az önző „szeretetet” még ismeri, de képtelen az önfeláldozó szeretetre. Kirostál mindent és keresztülgázol mindenkin, mihelyt útjában áll, vagy már nincsen belőle haszna. A kölcsönös szeretetet mint „visszahúzó erőt” valójában már nem is igényli: „te se törődj velem, hogy én se törődhessek veled”. Úgy véli, hogy szívtelensége és érzéketlensége kötetlenséget, szabadságot jelent, mert lelkifurdalás nélkül, „szabadon” vétkezhet, s így hatékonyabban küzdhet önző céljaiért.

Többségünkben szeretetlenné, közönyössé, erőszakossá és önzővé lettünk, s mivel mi vagyunk a többség, úgy véljük, hogy nekünk van igazunk. Hibát hibára halmozunk, és abban a tévhitben ringatjuk magunkat, hogy egyszer még mindent helyre lehet hozni. Mind életünkkel, mind halálunkkal azoknak okozunk a legtöbb szenvedést, akik a legjobban szeretnek minket.

Előítéleteinket tudásnak állítjuk, nemtudásunkat pedig szakkifejezésekkel leplezzük. Felvesszük az ítélőbíró szerepét, mert szeretünk másokat figyelmeztetni, de minket ne figyelmeztessen senki; hiszen mi „jó” vagyunk, „békeszeretők”, „emberségesek”, „igazságosak” és „bölcsek”: pózzal kerüljük el a bűnösök helyét, hogy másokat ültessünk oda. S ha netalán minket is felelősségre vonna valaki, mások hibáit hozzuk fel mentségül saját vétkeinkre. A megnyugvást rendszerint csupán lelkiismeretünk elaltatásával érjük el. Pedig nem tesz nagygyá, csak hatalmaskodóvá ez a szemlélet. Azóta az ember nem „él”, csak visszaél (élősködik), a „létért küzd”, holott a létről gondoskodnia kellene.

Eszesnek képzelet magát, pedig csak eszelős: eszmék helyett rögeszméket szolgál. Már nem tud felelősségteljesen gondolkodni, hanem csak ravaszskodni. „Semmi emberi sem idegen tőlem” mondja, miközben valami embertelenségre készül. Címekre vadászik, és nem érdemekre. Nem az erényeket,

hanem a vagyont halmozza, nem az igazságot, hanem a dicsőséget keresi, és nem a tudást, hanem a tekintélyt hajszolja: a sikernek mindent alárendel. Ez gögössé, hiúvá és felfuvalkodottá teszi.

A tulajdon utáni hajszában fokozódóan elhidegülő, ellenségesé váló viszony félresöpörte az anyajogú őstársadalmat (a kultúrát teremtő matriarchátust), és megteremtette az Erő uralmát: vége a „paradicsomnak”. Az erőt a férfi képviselte, akit a nő és a körülmények a nemzeti társadalmak élére állított (civilizációteremtő patriarchátus), s aki most már az „ember” nevet is magának sajátította ki. A nőiesnek tartott érzékenységet mindjobban háttérbe szorította a férfiasnak gondolt kíméletlen önzés. Az önzés szembehelyezte az embereket, nemeket, nemzedékeket, osztályokat és népeket; miatta az emberi társadalom minden eleme ellenséggé áll egymással. Emberség és szépség helyett féltékenység, irigység, rosszindulat és ellenségeskedés üti fel mindenütt a fejét. A gyengébbet (országot, osztályt, népet és nemet) befolyása alá vonni, leigázni, „beolvasztani”, tulajdonává tenni és kirabolni igyekszik, s az ember mint rabszolga, alkalmazott, kisebbségi, vagy feleség többé-kevésbé alárendelt, függő, hátrányos, sőt kiszolgáltatott helyzetbe került. Az erős nem támogatja a kisebbet és gyengébbet, hanem elnyomja, akit pedig mégis támogatnak, az rendszerint jötevője „fejére nő”. A civilizáció története (az úgynevezett „történelem”) már nem más, mint fajtán belüli erőszakoskodások végtelen sora: elnyomás és kizsákmányolás belügyi, zsákmányolás és hódítás külügyi vonatkozásban. A rablás, szabadságfosztás mellett korán megjelenik az élettől való megfosztás, a szándékos emberölés is. Az ember az erőszakos halált kiterjesztette fajtársaira is: ez nem biológiai, hanem társadalmi jellegzetesség. A minden fajra oly jellemző „testvériség” érzete az emberi társadalomból eltűnt, mintha sohasem lett volna.

Rideg érzéketlensége és feneketlen önzése tapintatlanná, tolatkodóvá, kíméletlenné, trágárrá, rosszindulatúvá és gonosszá tette az embert. Miatta megbántja, meglopja, üldözi, elnyomja, kifosztja, pusztítja természeti környezetét és embertársait. Már senkit sem sajnál, csak lesajnál. A gonoszság a tudatos emberi viselkedés sajátos megnyilvánulása, melynek eredményeként a földön megjelent a Bűn, és iszonyatosá tette az életet.

A tudat: a jó vagy rossz választási lehetősége már magában hordozza a jótett és a bűn lehetőségét. Az állat, ha netán gyilkol is, nem bűnös, mert csupán egyféleképpen „dönthet”, tehát nem felelős. A bűn lehetősége ezért már az ember kialakulása óta fennállt, gyötrő valósággá azonban csakis az árutermelés megjelenése óta válhatott, amikor a kísértés fokozódása a szűkkeblű érdek érvényesítésének lehetőségével együtt a személyi kapcsolatok elhidegüléséhez, ostobasághoz és önzéshez vezetett.

A bűn (tévelygés és véték) tehát tulajdonképpen az emberi érzéketlenség és szeretetlenség következménye, amely mint társadalmi – nem biológiai – sajátosság, különösen az árutermelés megjelenése után mondhatni törvényszerűen jött létre. A bűn megjelenése óta és miatt az ember – „a teremtés koronája” – merényletet készít elő és követ el önmaga és az egész élővilág ellen. Becsvágy és versenyszellem vezérli, számára már csak a győzelem, az eredmény a fontos, és céljának mindent alárendel. A többieknek nem csak megelőzni, de visszahúzni is igyekszik, hogy így viszonylagosan is javítson helyze-

tén. Egyre féktelenebbül halad, már a világnak nem lehet célja vele, csak neki a világgal, nem ő van a világban, hanem a világ őbenne. Azt hiszi, minden neki, sőt érte van, mi több: az övé.

A Föld és a Kozmosz urának tekinti magát, kénye-kedve szerint és a maga javára rendelkezik a természet javaival és élőlényeivel (beleértve embertársait is). Semmibe veszi a természet és társadalom igazi érdekeit, valóságos törvényeit, uralkodni akar, ahelyett, hogy beilleszkedne. Kezébe vette ugyan saját sorsának irányítását, de csak keveset gondol a jövőre: tehát nem cselekszik a Föld bölcs uraként. Szakadatlanul irtja a fajokat és a népeket, pótolhatatlan értékeket, évezredes, évmilliók fejlődési eredményeket küld naponta veszendőbe, és ezzel előrevetíti saját pusztulását; pedig sem a természet, sem a társadalom nem eredendő ellensége az embernek, hogy legyőzze, hisz nélküle nem is létezhet. A természet, az egy csoda; a társadalom is egy csoda, hogy még létezik.

Érzéketlensége és önzése megbízhatatlanná és felelőtlené tette az embert. Sokunkra nem lehet rábízni sem családot, sem munkát, sem javakat, sem népet: nem lehet rábízni a Földet.

Rohamosan növekvő lehetőségei csak fokozzák veszélyességét: ma már a magasabb rendű élet megsemmisítésével fenyeget. Bűnös lelkülete következtében szellemileg nem csak ostoba lesz, hanem egyenesen örült. Értelme van, de értéket pusztít, ereje van, de a gyengét üldözi, lelke van, de nincsen lelkiismerete. Érdemtelené tette magát a földre, melynek minden adományával visszaél.

Az emberi lélekre emiatt bizalmatlanság, félelem és rettegés terhe borult. Félünk a betegségektől, a haláltól, újabban a nyersanyagforrások kimerülésétől, de a bűn megjelenése óta leginkább az embertől kell félni. A Rossz is fél, és ezért lesz még rosszabb; a Jó pedig fél, mert tudja, hogy ártatlansága nem védi meg az igazságtalan támadásoktól. Érezzük a bajt, amely mindannyiunkat nyomaszt, és keressük a bűnöst: hol ezt, hol azt a fajt, nemzetet, társadalmi osztályt vagy egyént tesszük meg bűnbaknak, pedig a bűn bennünk van, mindannyiunkban. Nyugalomra és boldogságra vágyunk, szeretnénk, ha szereteteinket, ha életünket és egészségünket, ha szabadságunkat és kultúránkat, ha anyagi és egyéb javainkat senki és semmi sem fenyegethetné; ehelyett inkább csak bajt, fáradtságot, szorongást és boldogtalanságot találunk. A társadalom és a világ idegen és riasztó lett, s benne az ember egyre jobban elmagányosodik. Elhagyatottnak, sebezhetőnek és kiszolgáltatottnak érezzük magunkat. A biztonság egy tényleges szükséglet lett, s az ember kétségbeesetten küzd megtalálásáért.

Az emberiség és az élővilág fennmaradása szempontjából az ember erkölcsi magatartása lett a legfontosabb; az ember ezért az erkölcsöt állította az „emberség” példaképéül. Az erkölcs viszont érzékenységből és szeretetből következne, vagyis az embernek belülről kellene megváltoznia.

Tulajdonképpen nem kellene mást tenni, mint helyreállítani azt az eredeti lelki hozzáállást, ami valamikor az árutermelés előtt még megvolt. A társadalom azonban a megoldást ugyanazoktól a civilizációs vívmányoktól reméli, melyeknek felemelkedését, de egyben tragédiáját is köszönheti.

Véér Győző - Szováta

Irodalom – B. Osvát Ágnes rovata

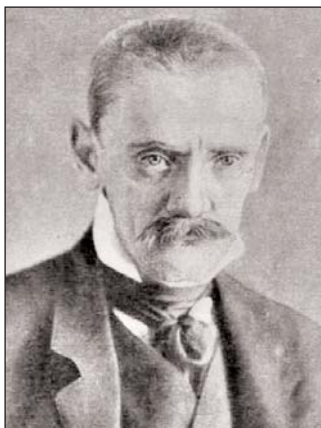

Eleven hagyomány

CHOLNOKY VIKTOR

(Veszprém, 1868–1912. Budapest)

Élt Veszprémben egy Cholnoky nevű nemesi-értelmiségi család, amelynek három fia - három fivér - a XIX. század végső évtizedében feljött Budapestre, nagy célokkal, nagy tervekkel, s mindhárman nagy tehetséggel. A második fiú,

Cholnoky Jenő földrajztudós lett, idővel beutazta Kelet-Ázsiát, majd utazgatott a földkerekség egyéb térségeiben, tudásával világtekintélyt vívott ki, és nyolcvan éves fővel mint egyetemi tanár, akadémikus, a Magyar Földrajzi Társaság elnöke, jólétben és közmegbecsülésben halt meg: maradandó emlékü alakja a magyar földrajztudományak. A harmadik fiú, Cholnoky László jogásznak érkezett a fővárosba,

de elcsábította az irodalom és az újságírás. Okos cikkeket és szép novellákat írt, de soha semmi sem sikerült neki, amit el akart érni. A forradalmak után pedig gyanúsán haladó volt, akit az ellenforradalmi rendszer éhhalálra kárhoztatott. Ez elől ötven éves korában a Dunába ugrott. Emléke méltatlanul elhomályosodott, mert igazán jó író és tragikus életű ember volt. De a két öccsénél még tehetségesebb, eredetibb, mélyebb gondolkodású volt a legidősebb fiú, **Cholnoky Viktor**, a nagy történetű magyar novellairódalom egyik legnagyobb alakja, aki mindössze negyvennégy évet ért meg, akkor végzett vele az ifjúkor óta öt gyöttrő tüdőbaj.

Köhögős, göthös, sovány ember volt, tudta magáról, hogy halálraítélt, s még siettetette is a véget a töméntelen cigarettával. Magányos maradt világéletében, igazi otthona a szerkesztőség, ahol mindenki okos barátjának érezte. Nemcsak a kortársak ámultak el rendkívüli tisztánlátásán - mi is ámulunk, ha elolvassuk publicisztikai cikkeit, hogy volt a századfordulón gondolkodó ember Magyarországon, aki ennyire tudta volna, milyen erők működnek a világpolitika mögött, aki szinte prófétai előrelátással közölte, milyen világtragédiákat rejt a nemzetközi erőviszonyok egyensúlyának a megváltozása. Ő már nem érte meg ezeket a tragédiákat: 1912-ben meghalt. Ha jobban utánanéznénk, a magyar politikai irodalom klasszikusai közt is múlhatatlan helye volna.

Ő is jogásznak indult, mint oly sokan a magyar irodalomban. Ő sem lett sem ügyvéd, sem bíró, sem köztisztviselő. Diákkorában, már a gimnazista években minden érdekelte: régiségtantól természettudományig, vallástörténettől felsőbb matematikáig elképzelhetetlenül sok mindent megtanult és megjegyzett. Később a budapesti szerkesztőségekben anek-

dotákat meséltek arról, hogy ha valamilyen éppen felmerülő tudományos kérdésről ismeretterjesztő cikket kellett írni, akkor szóltak Cholnoky Viktornak, aki melán bólintott, leült az íróasztalhoz, még csak a lexikont sem vette elő, és a szerkesztőségi láрма közepette pontosan annyi hasáb terjedelmű kistanulmányt írt, amennyit kértek, a történelmi dátumokat vagy a vegyi képleteket is emlékezetből pontosan idézve.

Képzletvilága kimeríthetetlen volt. Ősi kultúrák és távoli földrészek titkaiba hatol be képzelete. Ezt az áradó elbeszélő készséget erősen befolyásolta rendkívüli kultúrtörténeti műveltsége, amely egybeolvadt a költőiséggel, a fantasztikummal, a példás stilisztikai műgonddal és a szerkesztési fegyelemmel. Emellett mindig is érdekelte a közélet: meglepően tisztánlátó volt a politika kérdéseiben. Már Veszprémbe, ifjú szerkesztőként nemzetközi távlatokból tudta elemezni a kortársi eseményeket. És már az ott vidéken megjelent első novelláskötetéből kiderült igen eredeti elbeszélőkészsége is.

Csodálatos, hogy amikor harmincéves fővel feljött Budapestre – ez 1898-ban történt – Kiss József, a nagy szerkesztő azonnal felismerte benne a nélkülözhetetlen szerkesztőségi embert, s odavette maga mellé **A Héthez**. Cholnoky ugyan ettől kezdve vagy fél tucat újságba és folyóiratba írt novellát és elmélkedést, a meginduló **Nyugat** is mindig örömmel közölte, amit nekik adott, de otthona **A Hét** volt, Kiss József mellett. Az ő feladata volt az ismeretterjesztés szerkesztése. És nem is mellékes eredmény az életében, hogy az ismeretterjesztő irodalom népszerűsítése és művészi igényessége milyen sokat köszönhet viszonylag rövid életének.

Erős filozófiai érdeklődés és misztikus álmvilág, intellektualizmus és művészi vizionálás egyaránt jellemzi művészetét. A hazai tájak szeretete, saját kifejezését használva: a *pannonizmus* éppúgy egyik inspirátora volt, mint az ismert

környezetből való elvágyódás. A romantika éppúgy áthatja írásait, mint a romantikus iróniára jellemző kételkedés.

Számos novellája valójában esszé és csak forma szerint elbeszélés, vagy éppen két szereplő dialógusa, amelyből tétel- es egyértelműséggel derül ki az író véleménye valamely filozofikus vagy esztétikai kérdésről. Cholnoky tételeiben többnyire a kor divatos eszményei tükröződnek, nem annyira a szó tágabb értelmében vehető közvélemény, hanem a szűkebb, intellektuális rétegeknek a maguk korában újak, sokszor bizarrnak ható elképzelései. Így például Cholnoky írsaiban gyakran hangoztatja azt a jellegzetesen dekadens gondolatot, hogy a szellemi haladás igazi termőtalaja a betegség, az egészségesek pedig a kultúra sírját ássák meg. Az *Ofélia-szanatórium* című elbeszélésének szereplői arra a meggyőződésre jutnak, hogy ha egyszer az orvostudomány vívmányainak eredményeképpen az emberiség eljutna oda, hogy már nem lennének betegségek, akkor mesterségesen kellene a betegséget kitermelni, mert az emberiség sorsát a beteg emberek viszik és vitték tovább. Egyik nagy erővel megírt, utópisztikus novellájában, az *Új világban* minden illúzió nélkül, teljes kiábrándultsággal írja meg azt az elképzelt kort, amely már nem ismeri a betegséget, s amely fantáziátlanul egészséges lesz. Ebből a szemléletből fakad egész ars poeticája is, amelyet több írásában körvonalaz, de legvilágosabban a *Tartini ördöge* című novellájában fogalmaz meg. A kor divatos dekadens közhelyét – a zseni a betegség terméke – fejt ki ebben az írásában, és alkoholizmusát is beépíti ebbe az elméletbe. Misztikus novellái közül a legeredetibb és legerőteljesebb a *kövér ember* című elbeszélése. Az egyik balatoni vonaton egy kövér, kellemetlen útítárs egy gyilkosság történetét mondja el. Végül kiderül, hogy a történet elmondója maga az áldozat, és a kalauz csak irgalomból engedte átjönni a hideg hullaszállító kocsiból. Ennek a fantasztikus történetnek művészi hitelét elsősorban a borzongató helyzet intenzív ábrázolásával teremti meg az író, mesteri fogásként a hihetlent ebben a novellában is éles vonásokkal, reális környezetből bontja ki, és azzal szökteti magasba az egész történetet, hogy végül sem oldja fel racionális megoldással a képtelen históriát, az olvasót meghagyja a borzongató hangulatban, amelyet a történettel felidézett.

Cholnoky alkotói tragédiája abban mutatkozott meg, hogy művészi lehetőségeit nem élte ki teljesen. A *kövér ember* misztikuma például olyan lehetőségeket rejt magában, amelyeket az európai irodalomban elsősorban Franz Kafka bontakoztatott ki, mégpedig meglehetősen hasonló módszerrel, holott nyilvánvaló, hogy kölcsönhatásról a szó közvetett értelmében sem beszélhetünk.

Kortársai és kritikusai elsősorban E.T.A. Hoffmann hatását emlegették Cholnoky Viktorral kapcsolatban, ő maga elsősorban Jókaira és Shakespeare-re hivatkozik, mint nagy élményre. A kor „álomlátó” írói gyakran emlegetik együtt e két klasszikus előd hatását, Szini Gyula is döntő élményként említi Shakespeare-t, Jókairól meg könyvet is írt.

Mindezekben, miközben az olvasó izgatottan figyeli a váratlan fordulatokat, a történelemnek és a természetnek olyan távlatai nyílnak, ami úgyszólván példátlan irodalmunkban. Az ember letesz egy Cholnoky-novellát, még mindig hatása alatt van a nemegyszer nyomasztó, de elképesztő történetnek, és csak később veszi észre, hogy közben műveltebb is lett, új adatok birtokába került, amelyekkel jobban ért

valamit a világból. És közben ezek a fegyelmezett mondatokban írt novellák árnyaltan költőiek, színpompások, mind egyiknek saját és sajátos hangulati atmoszférája van.

Cholnoky vizionárius művészetének nyomasztó hatását groteszkre hajló humora némileg ellensúlyozza. Legendákat teremt, babonás történeteket von be művészete ragyogásával, közben nemegyszer a misztikus lehetőségek fonákját is megírja, szinte kicsúfolva a hiedelmet, a misztikumot (*Kökö-regén kán fogai*). Groteszk humorának egyik érdekes megnyilatkozása az *Apa* című novellája, amely két meglevenedett múzeumi fáraó-múmia dialógusát jegyzi fel. A huszonegynéhány éves korában elhalt apa-fáraó a felnőttek fölényes, lekezelő módján beszél aggastyán kort megélt fiával, a híres, győztes fáraóval: „Fickó, elfelejtkezél arról, hogy az apáddal beszélsz!”

A korszak délibábos és felelőtlen turánizmusa az ő gondolatvilágába is behatolt ugyan, de Cholnoky világnézeti kérdésekben egészen más elveket vallott, mint a *Nyugat* íróinak többsége. Azonban művészi alkotói munkájában a legszorosabb szálak fűzik a *Nyugathoz*. Retrográd szemléletének gátlásait formai elemeinek modernsége töri át.

Sok egyéb közt ő volt Bernard Shaw és Maeterlinck első magyar fordítója. Cholnoky Viktor sajátosan magányos jelenség, művészetének nem volt közvetlen elődje a magyar prózairodalomban. Nem teremtett iskolát, bár tizenegy évvel fiatalabb testvéröccse pályájára rávetődik csonkán maradt életművének példája. Művészetéből különböző irányba is vezettek utak, de negyvennégy éves korában megszakadt pályája inkább a figyelemre méltó kezdeményezések és a nem teljesen beváltott ígéretek szomorú torzóját mutatja. Kortársai közül, aki csak ismerte, szerette, de egyikükhöz sem hasonlított, és a későbbiek közül senkire sem volt jelentékeny hatással. Már életében előkelő helyet foglalt el az irodalomban; halála óta, aki olvassa, tiszteli. De sohasem volt olyan népszerű az olvasóközönség körében, mint amennyire életműve indokolná. Sokkal szegényebb volna a századforduló irodalma önékül, de olyan érték, amelyről alig-alig tudnak. Holott még érdekes író is: könyvei egész irodalmunk legizgalmasabb olvasmányai közé tartoznak. Politikai cikkei ma talán még érdekesebbek, mint a maguk idejében.

Halála előtt egy évvel, Krúdy Gyula így ír róla a *Nyugat* 1911. 24. számában:

Krúdy Gyula: Cholnoky Viktorról

(Részlet)

Nem vagyok valami szentimentális ember, de most nem tagadhatom el, hogy erős megindultságot érzek e magányos órában, amidőn az ő nevét leírom, Viktorét, aki talán ebben a negyedórán ballag hazafelé a József-körúton és félszegen, rövidlátóan mendegél a falak mellett, mintha csak tegnap érkezett volna meg a veszprémi vonattal Pestre és azon bizonytalanokodna, hogy hová is lett a régi bodegás a József-körútról, akit tízezer esztendő előtt ismert. Mostanában, úgy tudom, hogy magányosan jár - ha ugyan jár éjszaka valahová - míg ezelőtt, éjjeli szerkesztő korában, egy öreg korrektor bácsit ültetett maga mellé, a hallgatag és komor metrompázst, éjjel, reggelig nyitvatartó vendéglőkben, ahol nyomdászoknak friss sört csapolnak, valamint egy-két aludni nem tudó újságírónak... De ez már nagyon régen

volt. Talán tíz esztendeje, talán több. Cholnoky vastag török cigarettáját hajnalban a király-utcában szívja egy sörházban és itt bizonyosan megtalálom, midőn már leadta a Pesti Napló utolsó kolumnáját. Tehát elindultam és Viktort itt gyakran felkerestem.

Rége, midőn pedánsabbak voltak az emberek, az írókat is olyanformán osztályozták, mint például a madarakat. Mindenféle fő- és alosztályok voltak, külön a próza és külön a versíróknak. Ma már nem olyan szigorúak a válaszfalak, a versírónak szabad belépni a prózaosztályba és bizvást bejárhatja az írás mesterségének összes mezejét, ha különös örömet okoz ezzel magának, mint vasárnapi délután a Városliget mutatványos bódéit bejárja kedvesével a cipészlegény: mindenhol lehet mulatságot találni, a Hopla-lovardában épen úgy, mint a városligeti Pali bácsinál. - Ez igaz, de mégis most, e vasárnapi délután, midőn magam nem a rendes mutatványos helyen, a novella-bódéjában szedem a belépőjegyet, hanem a barlangi vasútnál terelgetem befelé a bábéskodókat: odabent van Cholnoky, a csodáíró és hat méter hosszú a szakála, - azon gondolkodom egy percig, hogy a régi pedáns irodalom tanárok vajjon melyik osztályába az irodalomnak soroznák Cholnokyt? Költő vagy író? Természettudós vagy történelem-író? Publicista vagy romancier?

Abban a tizenöt esztendőben, amely a veszprémi furcsa házak óta elmúlt Cholnoky felett, ez a kivételes ember írt mindent és mindenfélét, amit tollforgató emberek írni szoktak. A természet-tudomány a kisujjában látszik lenni, orvos, csillagász, matematikus és földrajzi utazó egyszerre. Mindent a legjobban, a legpontosabban tud. Az álnevek, amelyek mögé elrejtőzködött, egy európai tudós készségét, rátermettségét és hozzáértését szuggereálják az olvasónak. A Ch. V. betűk mögött a Sorbonne vagy az oxfordi egyetem valamelyik kitűnőségére gondolunk és egy gazdag, a tudomány minden kényelmével és pazar finomságával felszerelt írószobát látunk képzeletben, ahol a fehérkabátos asszisztens - egy rózsaszínű arcú, rajongó szemű fiatal tudós - mély meghajlással jelenti talán éppen az ázsiai sivatagok térképein mérícskélő férfiúnak, hogy a Franklin Társulat igazgatója megjelent a legközelebbi cikkely átvételéért és ezen csekket bátorkodja beküldeni a legmélyebb tisztelettel. Majd Sanghai felé vitorlázni látjuk az álnevű tudóst és a pompás francia gőzösről az Oceánt szemléli. Később a vatikáni levéltárban üldölgél és öszentsége különös engedélyével hozzá nem férhető könyvekben búvárkodik. A nagyszerű és a maguk nemében páratlan írói készséggel megírt tudományos cikkek íróját mindenhol. A magamfajta fabulázó író, aki abból a hazugságból él, ami éppen eszébe jut, rajongva és hódolattal meresztli szemét a csodálkozástól.

A legbetegesebb ember, a legokosabb ember, a legfinomabb ember, aki szentimentalizmus és sirdogálás nélkül állapítja meg önmagán az idegsorvadástól kezdve a nikotin-mérgezésig a legpompásabb betegségeket, amelyek közül egyetlenegy elegendő volna ahhoz, hogy az ember

eltörje a tollat. Minek írni, amikor még az sem bizonyos, hogy a cikket befejezem valamikor? Szinte fenséges az a nyugalma és bölcsesége, amellyel megállapítja hűséges barátai számára betegségeinek a stádiumát.

Ismeri a rózsákat, mint a legjobb kertész valamelyik régi francia király udvarában, virág mégis ritkán illatozik asztalán. Csak a jeles szakember, Ehm János ismeri nála jobban a pezsgőket Budapesten, borokat, amelyeket csak Szemere Miklós tarthat pincéjében és pálinkákat, amelyeket tudományosan kevernek New-Yorkban fehérkabátos négerék és a sörön kívül szilvóriummal delectálja kifáradt idegeit. Az üstökösökre gondol éjszaka, amelyek Kanada felett világítják meg ez órában a csillagsugáros éjt és reggel koszt pénz kell az asszonynak. Csupa kontraszt, furcsaság, álombeli alak az egész ember. Rajongóknak és gyűjtőknek való, mint egy régi, ritka kis biblia, vagy valamely ékköves gyűrű, amit egy porráváltott régi pápa sírboltjában találnak. Magyarország egyik legfurcsább és legtehetségesebb embere. És csak fiatal újságírók járnak éjszaka az ablaka alatt és áhítattal figyelmeztetik egymást, hogy a legjobb újságíró lakásán még ég a lámpa, dolgozik-e a mester, vagy betegségeiben kínlódik? Ennek az országnak, ennek a magyar életnek minden igazságtalansága, gazsága, bitang tudatlansága szorítja össze a rajongó fiatal emberek öklét, amidőn az olcsó függönyök mögött árván, magányosan pislog egy kis lámpás, mintha egyetlen kis csillag ragyogna őszi éjszaka a Kárpát felett.

Majd halála után, szintén a **Nyugat** 1912. 12. számának hasábjain Londesz Elek így méltatja.

Londesz Elek: Cholnoky Viktor

(Részlet)

Minden tekintetben íróegyéniség volt Cholnoky Viktor. Majdnem tizenöt esztendeig dolgoztam vele együtt s alkalmam volt rá, hogy megismerjem lelkületét és gondolkodásmódját. Sajátságos írói pályáját, mely valóságos összekeveredése volt a szépirodalomnak és az újságírásnak. Cholnoky Viktor is részt vett a nagy »cikk-szükséglet« kielégítésében s ekkor tűnt fel stílusának szépségével, fordulatosságával és nyelvének tiszta magyarosságával. Már akkor mutatkozni kezdett az irodalomban a reformálás vágya s Cholnoky Viktor is azonnal csatlakozott azokhoz a modernségtől áthatott írókhoz, akik a nagy átalakulást sürgették. Felfedezték. Ekkor már - ha jól emlékezem - harmincnégy éves volt. Az volt a szerencsétlensége, hogy későn fedezték fel tehetségét, amikor már kissé meg volt gyöngülve a sok éjszakázástól. Újult kedvvel fogott ezután írói munkásságához s minthogy sokfelé kellett írnia cikket, a kimerülés ellen azt cselekedte, amit sok más művész és író, izgató szerekkel űzte el idegéről a lanyhaságot.

Egyébként nagyon könnyen dol-

gozott Cholnoky Viktor s csak ez magyarázza meg, hogy törékeny testével ennyi munkát volt képes elvégezni. Első felfedezői között volt Osvát Ernő szerkesztő, az ő lapjaiba hosszabb időn át írt cikkeket, novellákat.

A *Hét* számára Kóbor Tamás fedezte fel, állandó munkatár-sa maradt ezután e lapnak haláláig. Közben kilépett a *Pesti Naplótól* s egy ideig politikai cikkírója volt a *Napnak*. Három évvel ezelőtt tért vissza a *Pesti Napló*hoz és itt írta azokat a mély gondolkodásra és tisztult világfelfogásra valló cikkeket, amelyek azután *Beszélgetések* címmel jelentek meg külön kötetben a *Modern Könyvtárban*. Ez volt Cholnoky Viktor újságíró pályája, így vált íróvá is.

Akár a Balaton környékéről, akár idegenből veszi tárgyát, mindig magát az általános emberi tulajdonságokat látja meg és festi meg meseembereiben. Ezért olyan megragadóak és szívűnkhez olyan közel férkőzőek a novellái. A soraiból kiáradó hev mutatja, hogy égő lélekkel, izzó képzelettel vetette azokat

Cholnoky Viktor

Történet egy szívről

Elmondom egy szívnek a történetét, amely természetesen szerelmes história, de a szívnek olyan különös szerepe van benne, hogy még a szerelmes novelláktól joggal írtózó olvasó is végigolvashatja.

Tíz évvel ezelőtt Kovádon, Uszuba vármegye székhelyén nem volt daliásabb, izgatóan szebb és gavallérabb huszártiszt, mint Turulkeőy Oktáv báró. Fiatal volt, erős az életben, és a vármegye ezerháromszáz hold földjének ura. És ezt az ezerháromszáz holdat sohasem tekintette a maga birtokának, mert úgy illik egy huszárezredben, hogy ha az egyik tisztnek van, akkor mindegyiküknek legyen. Turulkeőy Oktáv szórta a pénzt, és az ezerháromszáz hold búzaföld állta baj és jelző nélkül ezt a pénzsórást.

Ekkor történt az a szerencsétlenség, hogy a kovándi huszárezred ezredesévé egy főherceget neveztek ki. A főherceg fiatal volt, csinos bajszú és könnyelmű, és buzgóan gázolta ki a civillista ráeső részének a gyomrát. Társadalmi életfelfogásának a jellemzésére csak annyit mondok el itt, hogy a tiszt menázs vacsorájához való pezsgőt – Aubertin demi sec – rendesen somlyai borba hűttette be.

Az ezred fiatalabb tisztjeinek egészen tetszett ez a garázdálkodás, de Turulkeőy Oktáv érezte, hogy le van főzve. Mert azelőtt, míg a főherceg nem érkezett meg Kovádra, ő csak Pommeryt fizetett a tisztnek, és csak magyarádiba hűttette be. Szóval Oktáv báró lefőzve érezte magát; egy magyar huszártiszt pedig, különösen ha ezerháromszáz holdja van, és ha a Turul nemzetségből származik, lefőzni nem engedte magát, még egy főhercegtől sem. Oktáv báró kitalálta, hogy az Aubertintől szerzett krapula legjobb orvossága az, ha az ember olyan angosztura-likőrt iszik, amit csak Ausztráliában készítenek, s aminek üvege tizenegy aranyba kerül. Így aztán megtörtént, hogy egy-egy főhercegi pezsgős este után másnap appetitóriumnak a huszártisztek megitták Turulkeőy Oktávnak harminc-negyven aranyát.

Ha a főherceg Osztdéből hozatott osztrigával traktálta meg a bajtársait, akkor Oktáv a legközelebbi alkalommal

papírra, s mialatt ezzel felhevítette a mi lelkünket, maga elégett, megsemmisült édes kínokat szerző belső tüzeiben. Mesemondása közben mesévé vált maga is a halál örök csendjében, s amilyen szerény ember volt, talán rosszul esnék neki, ha tudná, hogy most meséliünk róla. Csak azt óhajtáná, hogy gondoljunk rá szeretettel az éjszakai munka magányos, csendes óráiban, itt a szerkesztőségben, amelynek asztalánál érezte magát legboldogabbnak. Szobája ajtaján még ott függ a kiragasztott papíros, melyre maga írta reszkető kezével: „Csöndet kérek.”

Ha cinikus lennék, most megjegyezhetném, hogy a csönd utáni vágyát azért mégsem az utóéletében kellett volna beteljesítse a világ. Persze, az irodalomtörténet egészen nem felejtette el, csak éppen kimaradt a közismeretből. Legfőbb ideje lenne ezt a nem mindennapi, híres író újra felfedezni.

Összeállította: *B. Osvát Ágnes*

az indiai szalagán-fecske fészkeből készült aszpikkal kedves kedett nekik. Ha a főherceg üvegtokocskákba zárt havannákkal kínálta végig a társaságot, akkor Oktáv meghozatta a legdrágább turosscapros-lepantosokat, amelyeknek az illatát aranytokocskák védelmezték meg az elpárolgástól. De mit részletezzem a dolgot. Képzelmek, hogy ebbe a nemes vetélkedésbe az Oktáv báró bicskaja tört bele. Elúszott az ezerháromszáz hold...

II.

...És így történt, hogy most, amikor elbeszélésem tulajdonképpen elkezdődik, Turulkeőy Oktáv báró ott ül a New York-i Public Garden egyik padján, és éheznek. Igen, a hajdan daliás huszártiszt éheznek kint Amerikában. Mert Európában maradni nem engedte a büszkesége meg a hitelezői.

Amikor az adósságai miatt le kellett mondania a tiszt rangjáról, pénzzé tette mindenét, ami még volt, és kiment az Újvilágba. És most, a megérkezése után tizednapra nem volt a zsebében több pénz, mint négy cent. Négy centen pedig Ameikában nem lehet még kenyeret sem venni, ott ennyi pénzért csak egy dolgot árulnak: újságot. És Turulkeőy Oktáv, aki sohasem tudta a zsebében megtűni a pénzt, csakugyan újságot vett az utolsó négy centjén. Amikor elszaladt előtte a New York Herald egyik rikkancsa, odaintette, és a kezébe szúrva a pénzt, magához váltott egy darabot azokból az óriási papírpelédőkből, amelyek milliárdnyi példányban képviselik az amerikai sajtót.

Olvasni Turulkeőy Oktáv báró huszártiszt korában nem igen szokott. A lapoknak csak két rovatába nézett bele rendszeren: a sportrovatba meg a hirdetések közé. Most is, álmosan és az éhségtől, kissé fanyar humorú kedvben nyitotta ki a lapot egyik olyan oldalon, ahol már a hirdetések vannak. És milyen véletlen! Szeme az első pillanatban a következő kis hirdetésre esett:

Keresek olyan rettenthetetlen bátorságú férfiút, aki hajlandó alávetni magát egy nagyon veszedelmes szívoperációnak. Új elméletem van a szívmozgásról, s azt akarom ezzel az operációval igazolni. De figyelem: a műtét halálos kimenetelű is lehet. A vállalkozónak vagy örökösének negyvenezer dollárt fizetek. Jelentkezni lehet délelőtt tíztől délután 2-ig. Garfield St. 47. Browning doktor

Oktáv báró elolvasta a hirdetést és elmosolyodott. Milyen bolondok ezek az amerikaiak. De milyen gazdagok is! Negyvenezer dollárt fizetnek egy szívért! Ha neki negyvenezer dollárja volna!

És ekkor hirtelen a melléhez kapott. Hiszen van negyvenezer dollárja, ott kopog, ketyeg, lüktet a bordái alatt. Azt fel lehet váltani jó, becsületes, vízálló dollárokra, amikkel vissza lehet jönni megint haza, keresztül a nagy sós vízen. És ha belehalna az operációba? Oktáv elmosolyodott, amikor az örököseire gondolt - a hitelezőire.

Azután pedig, mivel megkordult a gyomra is, minden további habozás nélkül fölkelt, és megindult a Garfield Street felé. Ő, aki hajdanában Kovádon egy szál rózsaszínű szalagért olyan steeplechaseket lovagolt, hogy még Wimpferbach gróf, a hadsereg legvakmerőbb lovastisztje is a fejét csóválta, csak nem fog megijedni egy kis operációtól? Éhe- sebb akkor sem lesz, ha a sírba teszik.

Elindult a Garfield Street felé.

III.

Browning doktor előszobájában az asszisztens fogadta, és kikérdezte, hogy mit akar. Amikor elmondta, hogy miben jár, az asszisztens bólintott a fejével, és azt mondta, hogy várjon, kiküldi a professzor második segédjét, aki ennek a dolognak az ellátásával meg van bízva. Azzal eltűnt.

Öt perc múlva megjelent a szobában egy hölgy - a professzor második segédje. Igazi orvoskisasszony volt; a fején a haj lekötve viaszosvászon kendővel, a termete világossárga és bő boncolókabátba bújtatva. Hideg, hivatalos hangon szólalt meg:

- Ön hajlandó magát alávetni az operációnak?

- Igen - felelte Oktáv báró, aki nem minden irigység nélkül nézett a második segéd tagjait átölelő orvoszubbonyra. - Figyelmeztetem, hogy a műtét halálos kimenetelű is lehet, sőt nyolc a kettőhöz a valószínűség, hogy a megoperált ember belehal a szíven vágott sebbe. Oktáv báró - valljuk meg - egy cseppet összeresztett. De azután hirtelen észbe kapott. A manóba is, egy nővel áll szemben. Itt csak nem mutathatja magát gyávának. Reszketéstelen hangon felelt, miközben elegáns mozdulattal ütötte össze a bokáját: - Miss, én magyar huszártiszt voltam. Nem félek semmitől. Vezessen a profeszszorhoz. Az orvoskisasszony komolyan és ridegen bólintott a fejével, s a szemben lévő ajtóra mutatott.

- Tessék. Bementek a műterembe, amely nagyon kellemetlen képet mutatott. A közepén márványból készült félig ágy, félig asztal állt, fejjel alul gumipárnával. Arra fektették le Oktáv bárót, miután előbb megfosztották a ruháitól. Az orvoskisasszony ott állt mellette, és figyelte, nagyon komolyan és hideg képpel, az érverését. Belépett az öreg és mogorva Browning doktor is. Azután rátették arcára a kloroformos flanell álarcot, és Oktáv báró némi vergődés után elaludt. Megkezdődött az operáció...

IV.

Amikor Turulkeőy Oktáv báró megint az eszméletére tért, puha, fehér párnák között, lágy

selyemtakaró alatt érezte magát. Föleszmélt, és először is odakapott, ahol fészkel a szív. Még dobogott, és a mellén, a bőrén nem volt semmi hasítás, a bordái is épek, töretlenek voltak. Elámult, és szinte hitetlenül tapogatta a testét. „Nincs semmi bajom” - gondolta magában, és a következő pillanatban a negyvenezer dollár jutott volna eszébe, ha az ajtó ki nem nyílt volna.

De az ajtó kinyílt, és belépett rajta Browning doktor második segédje, az orvoskisasszony. Egyenesen odament az ágyhoz, és megszólalt:

- Hogy van, Mr. Turulkeőy? Remélem, jól, mert az elaltatáson kívül semmi sem történt önnel.

- De hát mire való volt akkor ez a komédia - pattant fel dühösen Oktáv, akinek a kloroform utóhatásától meglehetősen émelygett a gyomra.

- Arra - felelte az orvoskisasszony -, hogy végül találtak egy férfiúra, aki igazán férfi. Én nem orvos vagyok, hanem Carnefeller Jouldnak, a spódiumkirálynak a leánya. Az apám az orosz-japáni háború befejezése után kibérelte a csatatereket, és az ott talált hullákból csontlisztet égetett. Ebből olyan rengeteg milliárderdőre tett szert, hogy engemet, az egyetlen leányát, úgy rajongtak körül a kérők, mint a muslincák a gyertyafényt. De én undorodtam ezektől a fababáktól, és tavaly, amikor szegény apám maga is spódiumanyaggá vált, elhatároztam, hogy a házi orvosom, Browning doktor segítségével keresek magamnak egy igazi férfit, olyan valakit, aki pénzért nemcsak arra hajlandó, hogy engem feleségül vegyen, hanem valóságos és tudományosan értékes hőstette is. Ekkor jelent meg az apróhirdetés a lapokban. És az egyetlen jelentkező ön volt, ön az első férfiú, akivel életemben találkoztam. Akarja, hogy... Itt Browning kisasszony elpirult, és Browning kisasszony, helyesebben Carnefeller kisasszony nagyon szép volt akkor is, amikor nem pirult, de valósággal ellenállhatatlanul bájos volt akkor, amikor pirult.

Fölösleges tehát mondanom, hogy Turulkeőy Oktáv boldogan mondta, hogy akarja. Akarja, hogy a felesége legyen. És hogy a spódiumkirály milliói, sőt milliárdjai Európába vándoroltak, sőt Magyarországra, sőt Uszuba vármegyébe. Ahol az ezerháromszáz holdból tizenháromezer lett, s ahol a huszártisztek ujjongva fogadták visszatérő társukat, aki a milliói mellé még egy csodaszép asszonyt is hozott haza.

Kár, hogy a főherceget akkorra már más garnizonba helyezték.

Ezt hozta az ősz. Hús gyümölcsöket/ üvegtálon. Nehéz, sötét-smaragd/ szőlőt, hatalmas, jáspisfényű körtét,/ megannyi dús, tündöklő ékszerét./ Vízcepp iramlík egy kövér bogyóról/ És elgurul, akár a briliáns.

(Kosztolányi Dezső: Őszi reggel)

Kosztolányi Dezső:

Nem tudtam én dalolni nektek az újról, csak a régiről

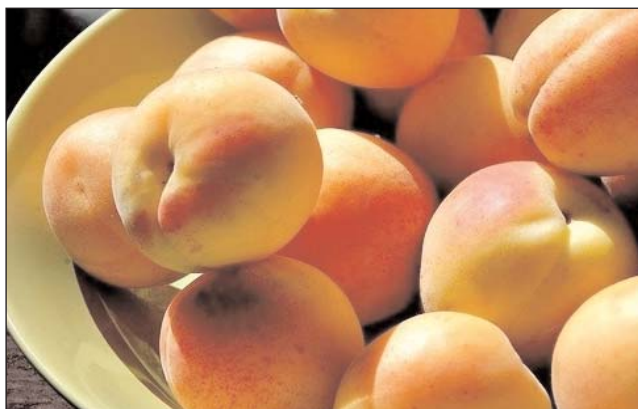
Nem tudtam én dalolni nektek az újról, csak a régiről,
nem tudtam én dalolni nektek a földről, csak az égiről,
mert ami elmúlt, az csodásan kísért az én dalomba még,
mert aki meghalt az időben, úgy van fölöttem, mint az ég.
Hús éves voltam hajdanában, sápadt és vézna kisdíák,
most túl a harmincon ijedten hallottam ezt az áriát.
Hús évesen arról daloltam, ki kisgyermekként égre kelt,
most éneklek hús éves másom, ki egykor erről énekel.
A férfikort, a vad kalandot, az ásítást, a férfibút,
s téged, öreg diákkaszárnya, akáclombos Üllői-út.
A háborút, a forradalmat, a lázat, mely elégetett,
mély bánatát az elbukónak, ki majdnem hogy elégedett.

Jaj, életem édes regényét hogy űzzem-fűzzem itt tovább.
Nyájas, bízó baráti arcok ma mind vigyorgó koponyák.
Süket, kopár földnek kiáltok, poros hazám szegény fia,
mert nem veri már vissza versem a Kárpát és az Adria.
Nem tudtam én dalolni nektek az újról, csak a régiről,
nem tudtam én dalolni nektek a földről, csak az égiről,
mert ami elmúlt, az csodásan kísért az én dalomba még,
mert aki meghalt az időben, úgy van fölöttem, mint az ég.

Juhász Gyula:

Elégiák

Az alkonyati órák az enyéme,
A borongásos alkonyati órák,
Mikor az esti szél elégiái
Az altatót dudolják.
A kedves őszi rózsák az enyéme,
A szomorún mosolygó őszi rózsák,
Mikor a nyárutó elégiái
A hervadást susogják.
Az elválás órái az enyéme,
A sejtelmes, rejtelmes végső órák,
Mikor az élet halk elégiái
Szerelmek, álmok alkonyát dalolják.

Radnóti Miklós:

Alkonyi elégia

Ó, alkonyoknak könnyű vétékei:
semmittevés és pillanatnyi csönd;
az álmos hegyek fejére lassan
az este ringató folyókat önt.
A nap zaja elúszik messzire,
lépek s mintha suttogásban járnék,
fut macskatalpain a tompa fény,
halvány árnyat szűl a vastag árnyék.
Régi halottaimnak húsa fű,
fű és virág s mindenhol meglelem;
vékony illatukkal álldogálok,
s oly megszokott immár a félelem.

Fodrozó füst az ákácok sora,
a hallgatósötét rájukhajolt,
elógurul és tétován megáll
föltartott ujjamon a lomha hold.
Esti béke, téged köszöntelek,
az úton nehéz napom pora száll;
lassú szívemben ilyenkor lágyan
szendereg a folyton készülő halál.

Sündisznó, aki arra vágyott, hogy megsimogassák

Egyszer volt, hol nem volt, kerek erdő közepén élt egyszer egy sündisznó. Nagyon mogorva sündisznó volt; legalábbis ezt tartották róla. Mindenkiel csak morgott, mindennel elégedetlen volt, és még ha jó szándékkal közeledtek hozzá, akkor is tüskés gombóccá gömbölyödött, csak úgy meredeztek kifelé a tüskéi. Nem is közeledett hát hozzá senki jó szándékkal sündisznó-émlékezet óta. Az erdő állatai már nem is tudták, honnan olyan biztosak benne, hogy a sündisznóhoz nem érdemes jó szándékkal közeledni. Egyszerűen csak biztosak voltak benne. Egymás között csak morogtak rá, és ha néha mégis szóba elegyedtek vele, legfeljebb csak az időjárásról folyt a kurta társalgás. Azt viszont soha senkinek nem jutott eszébe megkérdezni tőle: fáj-e a szíve.

Pedig bizony nagyon fájt a szíve. Világéletében arra vágyott, hogy megsimogassák. De a szúrós tüskéktől senki sem fért hozzá. Valaha régen akadtak néhányan, akik megpróbálták, de ahogy tüskéivel megbökte őket, mind megharagudtak. Azóta senki sem próbálkozott.

Így éldegélt a sündisznó napról napra és évről évre, míg egyszer éppen az erdei ösvény egyik szélétől igyekezett a másik felé, amikor vidáman ugrándozó lépteiket hallott: egy kislány közeledett, aki szinte repült lefelé a lejtőn, s közben egy víg dalocskát énekelt.

Amint a sündisznó észrevette a kislányt, abban a szempillantásban összegömbölyödött, amint ez már szokása volt. A kislány csak ekkor figyelt fel a tüskés gombócra. Süni! kiáltott fel nagy örömmel, és leguggolt a sündisznó mellé. A sündisznó szerette volna szemügyre venni a kislányt, de az orrát sem merte kidugni.

- Kedves Süni, bújj elő a kedvemért, kérlelte a kislány, szeretnék megsimogatni!

A sündisznó szíve megdobbant a tüskék alatt. Ilyesmit már olyan régen mondtak neki, hogy talán nem is mondtak sohasem. Már majdnem kidugta a fejét tüskés páncélja alól, de valami mégis visszatartotta.

A kislány tovább kérlelte. Kedves Süni, kérlek, csak az orrocskádat hadd érintsem meg. A süninnek könny szökött a szemébe. Szerencsére nem láthatta senki biztonságos rejtekében. Valami kedveset akart válaszolni a kislánynak, már a nyelvén is volt, aztán mégis más lett belőle.

- Hagyj békén. Engem nem lehet megsimogatni morogta,

és abban a pillanatban meg is bánta, de nem volt ereje bocsánatot kérni.

A kislány elszomorodott. Ne haragudj rám, én csak jót akartam. Persze, persze, hm; mormogta a sündisznó, mert nem tudta,

mit is mondjon. Hát, akkor Isten veled, kedves Süni. Talán majd máskor. És a kislány továbbindult, egy kicsit lassabban, mint ahogyan jött, de az erdő szépsége hamarosan visszaszerzte jókedvét.

A sündisznó a távolból még hallotta dudorászását. Szeretett volna utána kiáltani: Gyere visszaa! De egy hang sem jött ki a torkán. Teltek-múltak a napok, és mindegyre ez járt az eszébe: Talán majd máskor. Magának sem merte bevallani, de a szíve mélyén egyre csak arra várt, hogy a kislány egyszer majd visszatér.

S a kislány hamarosan visszatért. Most már messziről észrevette a sünit. Halkan és óvatosan közeledett, nehogy megijessze. A süni is észrevette a kislányt. A biztonság kedvéért most is összegömbölyödött, de előzőleg még titkon alaposan szemügyre vette a várva várt jövevényt. Csak úgy vert a szíve a tüskerengteteg alatt. A kislány halkan és finoman ereszkedett le mellé. Itt vagyok, suttogta. A süni borzasztóan izgult, hogy megint elrontja az egészet.

- Hát Isten hozott; mondta akadozva, és nagyon megkönnyebbült, hogy sikerült kimondania.

- Most megengeded, hogy megsimogassalak?

A sündisznó összeszedte minden bátorságát, és félénken kidugta az orrát.

A kislány feléje nyúlt, hogy megsimogassa, de amint a keze odaért volna, a

sündisznó összereszt, visszahúzta az orrát, és meredező tüskéi a kislány ujjába szaladtak. Még a vér is kiserkent belőle. A kislány feljajdult, ujját a szájába kapta, és sírva fakadt.

- Látod, mondtam én, előre megmondtam, morgott a süni, jobb lett volna, ha sohase szólsz hozzám. Menj innét, hagj magamra! Hálátlan vagy és igazságtalan! És utálatos! sírt a kislány, és elrohant. A sündisznó most már kétségbeesetten kiabált utána.

- Várj! Gyere vissza! Én nem akartam!! Nem így akartam. Én világéletemben arra vágytam, hogy megsimogassanak! Soha senki nem simogatott meg! Te voltál az egyetlen, aki... Már nem tudta folytatni. Hangja zokogásba fulladt. Csak úgy rázkódtak a tüskéi.

A kislány még mindent hallott. Mégsem fordult vissza. Szaladt, csak szaladt, amíg egy patakhoz érkezett. Tovább már nem bírta a lába. Leült egy kőre a parton, és hatalmas könnycseppeket hullatott a patak vizébe. A patak meg csak halkan locsogott, és magával vitte a könnycseppeket.

Így ült ott egy darabig. A patak olyan halkán locsogott, hogy egyszer csak a szívében is csend lett. És akkor fülébe csengtek a sündisznó szavai, amelyeket már nem akart meghallgatni. Soha senki nem simogatott meg! Milyen türelmetlen voltam, és milyen értetlen - gondolta. Megbuktam szeretetből.

És újra könnyek gördültek végig az arcán. De ezek már nem a sértettség, hanem a megbánás tisztító könnyei voltak.

- Te voltál az egyetlen, aki...

- Az egyetlen!!

Egy pillanatig még erőt gyűjtött, aztán letörölte könnyeit, és szaladt árkon-bokron át, vissza a sündisznóhoz, s ahogy rátalált, nem törődve a tüskékkel, úgy, amint volt, fölkapta és magához ölelte. A sün meglepetésében még összegömbölyödni is elfelejtett, becsületből még kapálózott egy kicsit, és mondott valami olyasmit, hogy eressz el, vigyázz, meg foglak szűzni, de közben boldogan simult a kislányhoz, még a szíve dobogását is érezte. Én így szeretlek téged, a tüskéiddel együtt! És a barátod akarok lenni mondta a kislány, az örömtől elcsukló hangon.

És csodák csodája: a tüskék nem szűrtak többé! Puhák és

bársonyosak lettek, mint a selymes zöld pázsit. Mindnyájan félreismertünk - mondta a kislány. Te kedves vagy és melegszívű, jó és szeretetreméltó.

A sün nem is tudta, hová legyen a boldogságtól. Világéletében arra vágyott, hogy megsimogassák, de azt legtitkosabb álmaiban sem merte remélni, hogy egyszer lesz valaki, aki magához öleli.

A sün és a kislány attól fogva barátok lettek. Az erdő állatai pedig mind ámulnak a sündisznó átváltozásán.

Kellemes iskolakezdést kíván és továbbra is szeretettel várja leveleiteket, javaslataitokat a szerkesztő néni, az alábbi címre::

B. OSVÁT ÁGNES

540.477 Marosvásárhely (Targu Mures),
str. Armoniei nr. 22 ap. 13, jud. Mures, Románia.

Telefon: 0040265/249918, 0040365/803670,

0040770/173128, 0040731/187638

E-mail: osvatagnes@gmail.com

osvatagnes@freemail.hu

B. Osvát Ágnes

Erdei iskola

Iskolát nyit Zebulonka, fent az erdei vadonba'. Csakhogy ez nyári iskola, s ki nem ér időben oda, Jövőben kezdi előlről. Itt már nincs tanítás ősztől. Megy a csiga, szaporázza, ő is iskolába járna. De amire odaérne, a tanévnek régen vége. Legalább annyit megtanul, jövőben hamarabb indul. A nyuszik vígan ugrálnak, örülnek az iskolának. Nem marad már egy sem buta, jó ám a nyári iskola. Döcög süni, még nem tudja, betűvetés lesz a gondja. Nincs füzet, ceruzája, fut utána a mamája. Mókus a fáról figyel, vajon lesz-e hely itt neki?

Hogyne lenne, hogyne lenne, csak másszon már le ökelme. Vörösbecy is ötöl-hatol, jó lesz-e neki, ha tanul? Ha megpróbálom, kiderül, - mondja -, azzal towarepül. Róka kér, a ravaszdi, minek iskolába járni? Ez nem nekem való dolog! Azzal gyorsan elszompolyog.

A bagoly is fontolgatja, van-e még, mit tanulhatna? Bólogat is hozzá vadul: „A jó pap is holtig tanul!” Béka úrfi hallgat, lesi, ám rájön: nem való neki. El is ugrál azon nyomban, egyenest a tóba pottyant. A vaddisznó rőfög, csámcsog, reám biztos nem találtok. Engem aztán be nem csaptok, iskolába be nem csaltok.

Tanultam már én eleget, inkább most makkozni megyek. A kis bocskok bátran lépnek, Zebulonka mit sem félnek. Tudják a nagy titkot régtől, rokonok ők szegről-végről. Őzike megy utoljára, tátva is marad a szája.

Ilyet ő még sosem látott, erdőszélen kisdíjakot. De beáll szépen a sorba, virágokat köt csokorba.

Zebulonka köti, szedi, végül odaadja neki. Az állatkák tanulgatnak, okosodnak, vigadoznak. Ám gyorsan fordul az idő, hideg őszi szelek fújnak. Oszlani kezd a kis csapat, már csak Zebulonka marad. Kék virágom, szép virágom, ködök ringanak a tájon. Elmúlt a nyár, mint az álom, szél vitte el szép virágom. Hazakészül Zebulonka: „Találkozunk jövő nyáron!”

Támogatóink

a megjelölt előfizetői díjakat meghaladó befizetéseket tekintjük támogatásnak)

Pánczél József	Pécs	1500
Török István	Sárospatak	3500
Gruber Gyula	Szekszárd	500
Dr. Szathmáry Péter	Pápa	4500
Dr. Kiss András	Pócsmegyer	500
Mester Lajosné	Szekszárd	500
Dr. Kovács Antal	Celldömölk	3500
Dr. Toró Árpád	Inárcs	1500
Dr. Lőrincz Zoltán András	Baktakék	2500
Dr. Patrubby Miklós	Medgyes	3000
Csoportos befizetés	Déscről	39000 Ft.
(Bakos Jenő, Besenyei Károly, Cseke Pál, Gudor Lajos, Jánossy Sándor Farkas, Kerekes László, Magda András, Mariuca Margit, Márton Gábor, Márton Zoltán, Mátyás János, Pataki Ferenc, Varga Lóránd, Veres András).		
Prof. dr. Kosztarab Mihály	USA	80 USD
Prof. dr. Csedő Károly	Marosvásárhely	50 RON
Prof. dr. Tőkés Béla	Marosvásárhely	50 RON

Köszönjük!

Felhívás előfizetésre!

A befizetéseket vagy sárga csekken, vagy banki átutalással lehet megküldeni. A csekkeket minden év decemberi lapszámához mellékeljük, de bárki bármikor **kérheti őket** az impresszumban megjelölt szerkesztői, levelezési címen (lásd. 2. oldal), az ott megjelölt elérhetőségek bármelyikén. A banki átutalás számlaszáma: **52400054-10030826 Orgovány és Vidéke Takarékszövetkezet**

Külföldi olvasóink, amennyiben nem tudják közvetlenül eljuttatni valutában vagy a napi árfolyamon számított forintban a megjelölt összeget, legegyszerűbben a banki átutalást használhatják, a köv. címre: Erdélyi Körök Országos Szövetsége 6070 Izsák, Kálvin tér 1. Számlaszám: **52400054-10030826 Orgovány és Vidéke Takarékszövetkezet IBAN: HU34 5240 0054 1003 0826 00000000 BIC/SWIFT: TAKBHUHB**

Emlékeztetőül: Belföldi éves előfizetési díj 1.500 HUF. Külföldre: Európában 10 EUR, tengeren túlra 20 USD

ÁTALVETŐ ONLINE

Lapunk az interneten a következő címen olvasható:
www.ekosz.hu, www.erdelyikor.hu és az új lapszám megjelenésével cserélődik.

Felhívjuk támogatóink figyelmét, hogy a támogatásként küldött összegről kérésükre az adóalap csökkentésére felhasználható APEH-igazolást állítunk ki. Ehhez az EKOSZ címére (6070 Izsák, Kálvin tér 1.) kérjük megküldeni az adóalany nevét, címét, adószámát.